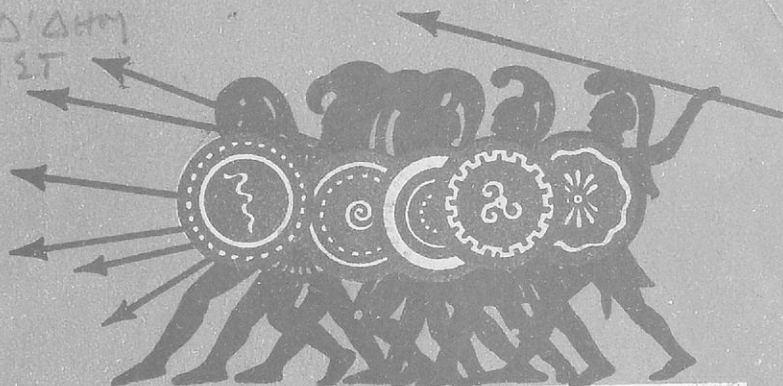

370.64
Δ' ΔΗΜ
137

331

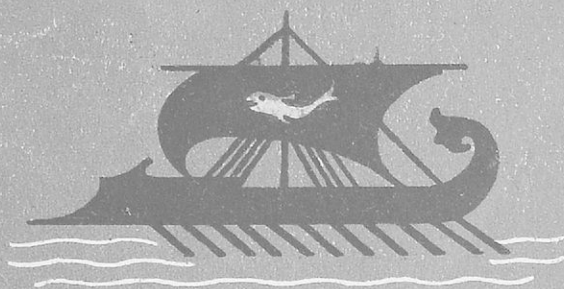

Ν. ΓΚΙΝΟΠΟΥΛΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΚΟΙ ΧΡΟΝΟΙ

ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Για την Δ' Δημοτικού

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΥ - ΑΘΗΝΑΙ

331

ΝΙΚΟΛ. ΓΚΙΝΟΠΟΥΛΟΥ
ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΚΟΙ ΧΡΟΝΟΙ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

γραμμένοι σύμφωνα με τὸ ἀναλυτικὸ πρόγραμμα
τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας.

ΓΙΑ ΤΗΝ Δ' ΤΑΞΗ ΤΩΝ ΔΗΜΟΤΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ

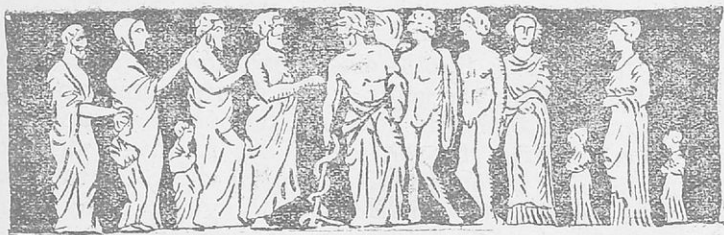
ΕΚΔΟΣΗ Γ'

ΑΡΧΑΙΟΣ ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΔΗΜ. ΔΕ ΜΗΤΡΑΪΟΥ Α.Ε.
ΑΘΗΝΑΙ 4-ΟΔΟΣ ΑΛΘΑΙΑΣ-4
1939

Κάθε αντίτυπο έχει την υπογραφή του συγγραφέα.

PRINTED IN GREECE 1939
ΑΡΧΑΙΟΣ ΕΚΔΟΤ. ΟΙΚΟΣ ΔΗΜ. ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΥ Α.Ε.

ΙΣΤΟΡΙΚΟΙ ΧΡΟΝΟΙ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ιο.

Τὸ Ἑλληνικὸ ἔθνος.

1. Ἑλληνικὲς φυλές. Στὴν Ἑλλάδα δὲν ζοῦσαν ἀπὸ μιᾶς ἀρχῆς αἱ Ἑλληνες, ἀλλὰ ἄλλοι λαοί, πού εἶχαν διάφορα ὀνόματα. Οἱ Ἑλληνες ἦλθαν ἀργότερα στὴν Ἑλλάδα ἀπὸ χῶρες βορινές· κι αὐτοὶ δὲν ἦλθαν ὅλοι μαζί, ἀλλὰ μοιρασμένοι σὲ ὀμάδες καὶ ὄχι στὰ ἴδια χρόνια. Πρῶτα ἦλθε στὴν Ἑλλάδα μιὰ ὀμάδα καὶ ὕστερα ἡ ἄλλη. Γι' αὐτὸ τὴν παλιὰ ἐποχὴ οἱ Ἑλληνες βρίσκονται κοιρασμένοι σὲ τέσσερες φυλές, πού καθεμιὰ εἶχε δικό της ὄνομα. Ἐλέγονταν δηλαδὴ: Ἀχαιοί, Ἴωνες, Δωριεῖς καὶ Αἰολεῖς. Μὰ ὅλοι μιλοῦσαν τὴν ἴδια γλῶσσα, τὴν ὁμορφὴ Ἑλληνικὴ γλῶσσα—μὲ μικρὲς καὶ ἀσήμαντες διαφορὲς, ὅπως θὰ ποῦμε παρακάτω.

2. Ἑλληνικὰ ἰκρατίδια. Ἐπειτα οἱ Ἑλληνες τὸν παλιὸ καιρὸ δὲν εἶχαν ἓνα κράτος, ὅπως ἐμεῖς σήμερα. Στὸν καιρὸ τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου, καθὼς εἶ-

δαμε, ήταν τόσοι βασιλιάδες, όσες πόλεις ήταν· δηλαδή κάθε πόλη με την περιοχή της αποτελούσε ένα βασίλειο, που είχε δικό του βασιλέα, δικούς του νόμους και δικό του στρατό. Με όλ' αυτά οι "Έλληνες πίστευαν πως ήταν ένα έθνος, τὸ Ἑ λ λ η ν ι κ ό, και ήταν περήφανοι, γιατί ήταν "Έλληνες και όχι κανένας άλλος λαός από τους άλλους λαούς, που κατοικοῦσαν γύρω τους. Ούτε καταδέχονταν μάλιστα νά συγκριθοῦν με αὐτούς—κι ἔς ἦταν ἐκεῖνοι πιὸ πλούσιοι και πιὸ δυνατοί· τους περιφρονοῦσαν μάλιστα, τους θεωροῦσαν κατώτερους και τους ὠνόμαζαν β α ρ β ἄ ρ ο υ ς.

ΚΕΦΑΙΑΙΟ Α΄.

Η ΕΛΛΑΔΑ ΠΡΙΝ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΠΕΡΣΙΚΟΥΣ ΠΟΛΕΜΟΥΣ

2ο.

ΟΙ Μεταναστεύσεις.

1. Μετανάστευση τῶν Θεσσαλῶν.
"Υστερα από τὸν Τρωϊκὸ πόλεμο, δηλαδή 1000 χρόνια πάνω κάτω προτοῦ γεννηθῆ ὁ Χριστός, έγιναν στήν Ἑλλάδα πολλές μεταβολές και μεταναστεύσεις, που ἄλλαξαν πέρα ὡς πέρα τὴν ὄψη τῆς Ἑλλάδας. Καί αὐτὸ ἔγινε, γιατί βορινές φυλές—φυλές πολεμικές και ὄχι πολὺ πολιτισμένες—κατέβαιναν ὀλοένα στὰ νότια. Καί πρῶτοι οἱ Θεσσαλοί, που ὡς τώρα κατοικοῦσαν στήν Ἥπειρο, ἄναγκάστηκαν ἀπὸ τους βαρβάρους Ἰλ-λυριοὺς νά φύγουν ἀπὸ τὴν πατρίδα τους και νά κατεβοῦν στή χώρα, που ἦταν κοντὰ στὸν Πηνειὸ ποταμό· κατάκτησαν τὴν πλαῦσια και εὐφορη αὐτὴ χώρα και ἐγκαταστάθηκαν σ' αὐτή. Γι' αὐτὸ ἀπὸ τὸ ὄνομά τους ὠνομάσθηκε Θεσσαλία. Τότε ἄλλοι ἀπὸ τους παλιούς κατοίκους ὑποτάχτηκαν στοὺς Θεσσαλοὺς, ἄλλοι ἄφησαν τὴν πατρίδα τους και κατέβηκαν πιὸ κάτω.

Ἡ Ἑλλάδα καὶ οἱ ἀποικίες τῆς Μακεδονίας, Θράκης, Ἑλλησπόντου, Βοσπόρου καὶ Μ. Ἀσίας.

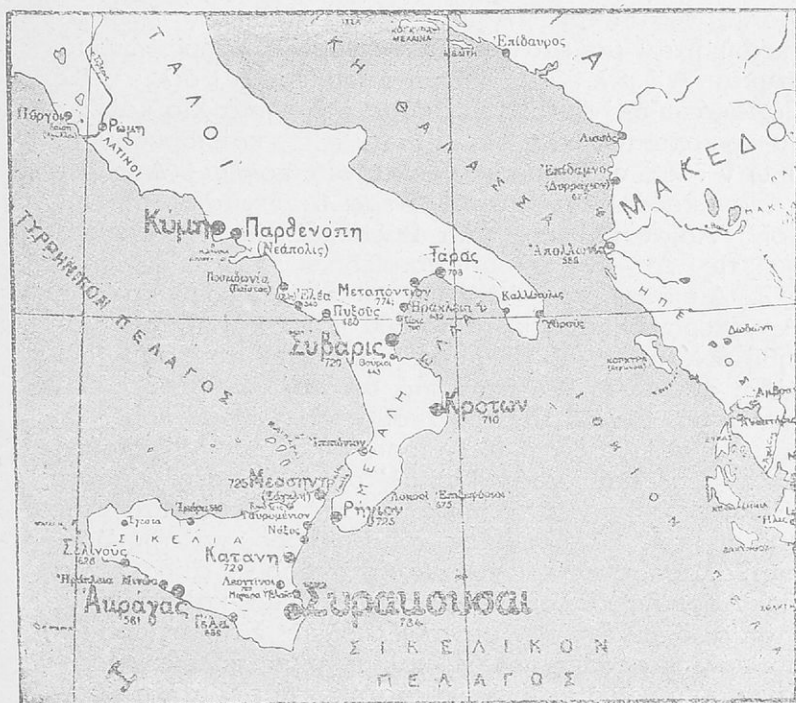
Οἱ Βοιωτοὶ πάλι κατάκτησαν τὴν χώραν, πού ἦταν γύρω στὴ λίμνη Κοπαΐδα· γι' αὐτὸ ἡ χώρα αὐτὴ ὠνομάστηκε Βοιωτία. Οἱ Δωριεῖς ὕστερα ἔπιασαν τὴν χώραν, πού ἦταν ἀνάμεσα στὴν Οἴτη καὶ στὸν Παρνασσό· ἀπὸ τότε ἡ χώρα αὐτὴ ὠνομάστηκε Δωρίδα.

2. Μετανάστευση τῶν Δωριέων στὴν Πελοπόννησο. Μὰ ἡ πιὸ σπουδαία μετανάστευση ἦταν ἡ μετανάστευση τῶν Δωριέων στὴν Πελοπόννησο. Οἱ Δωριεῖς δηλαδὴ, φυλὴ δυνατὴ καὶ πολεμικὴ, ἐπειδὴ ἡ Δωρίδα δὲν ἦταν ἀρκετὴ νὰ τοὺς θρέψῃ, κατέβηκαν σὲ διάφορες ἐποχὲς καὶ ἀπὸ διαφοροτικούς δρόμους καὶ πέρασαν στὴν Πελοπόννησο—μὲ τὸ σκοπὸ νὰ τὴν κατακτήσουν. Στὴν Πελοπόννησο ὅμως ἦταν πολλὰ δυνατὰ βασίλεια—τὰ βασίλεια τῶν Ἀχαιῶν· γι' αὐτὸ οἱ Δωριεῖς ἔπειτα ἀπὸ ἀγῶνες μακροὺς καὶ φονικούς, νίκησαν τοὺς παλιούς κατοίκους, κατάστρεψαν τὰ ἀρχαῖα βασίλεια καὶ κατάλαβαν τὰ καλύτερα μέρη τῆς Πελοποννήσου, δηλαδὴ τὴν Ἀργολίδα, τὴ Μεσσηνία καὶ τὴ Λακωνικὴ καὶ ἐγκαταστάθηκαν στὰ μέρη αὐτά. Ἡ μετανάστευση αὐτὴ ὠνομάστηκε Δωρικὴ μετανάστευση· κι ἀκόμα κ ἄθροισμα—δηλαδὴ γυρισμὸς στὴν πατρίδα—τῶν Ἡρακλειδῶν. Γιατὶ ἔλεγαν τάχα, πὼς τοὺς Δωριεῖς τοὺς ἔφεραν στὴν Πελοπόννησο ἀπόγονοι τοῦ Ἡρακλῆ, πού ἄλλοτε εἶχαν διωχτῆ ἀπὸ αὐτὴν· καὶ πὼς τάχα μὲ αὐτοὺς πῆραν πάλι τὴν πατρικὴν βασιλείαν.

3ο.

Ἑλληνικὲς ἀποικίες.

1. Οἱ πρῶτες Ἑλληνικὲς ἀποικίες. Ἡ ἀναστάτωση, πού ἔφερε στὴν Ἑλλάδα ἡ Δωρικὴ μετανάστευση, ἀνάγκασε πολλοὺς ἀπὸ τοὺς παλιούς κατοίκους ν' ἀφήσουν τὶς πατρίδες τους καὶ νὰ μεταναστεύσουν στὰ παράλια τῆς Μικρῆς Ἀσίας· τὸ παράδειγμα αὐτῶν τὸ μιμήθηκαν ὕστερα καὶ πολλοὶ ἀπὸ τοὺς νικητὲς Δωριεῖς· καὶ ἔτσι τὰ ἀκρογιάλια ἐκεῖνα γέμισαν

Ἡ Μεγάλη Ἑλλάδα. Ἀποικίες Ἑλληνικές, πού ἀπλώθηκαν
σὴν κάτω Ἰταλία καὶ Σικελία.

ἀπὸ ἀποικίες Ἑλληνικές. Καί πρῶτα πολλοὶ Ἀχαιοί, ἀφοῦ ἀνακατεύθησαν μὲ ἄλλους συγγενεῖς λαοὺς ἀπὸ τῆ Βοιωτία καὶ Θεσσαλία, πῆγαν καὶ κατάλαβαν τὰ δύο νησιὰ Λέσβο καὶ Τένεδο καὶ μαζὶ τὰ βορινὰ ἀκρογιάλια τῆς Μικρῆς Ἀσίας ἐγκατεστάθησαν ἐκεῖ καὶ ἐπειδὴ ἦταν μαζέματα ἀπὸ διάφορους λαοὺς, ὠνομάστηκαν Αἰολεῖς καὶ οἱ ἀποικίες Αἰολικέες. Παρακάτω ἀπ' αὐτοὺς κι ἀκόμα στὴ νησιὰ Χίο καὶ Σάμο, ἐγκατεστάθησαν οἱ Ἴωνες καὶ ἴδρυσαν τὶς Ἴωνικέες ἀποικίες. Τελευταῖα πολλοὶ Δωριεῖς κατάλαβαν τὰ νοτιώτερα ἀκρογιάλια τῆς Μικρῆς Ἀσίας καὶ τὰ νησιὰ Ρόδο καὶ Κῶ καὶ ἴδρυσαν ἐκεῖ τὶς Δωρικέες ἀποικίες.

2. Δεύτερος Ἑλληνικὸς ἀποικισμὸς. Ἀργότερα, δηλαδὴ κατὰ τὸ 800 πάνω κάτω, πρὶν γεννηθῆ ὁ Χριστός, οἱ Ἕλληνες τόσο πλήθυναν στὴν Ἑλλάδα, πὺ αὐτὴ δὲν ἦταν πιά ἀρκετὴ νὰ θρέψῃ τόσον πληθυσμό. Εἶχαν ἀρχίσει ἀκόμα νὰ νιώθουν πόσες ὠφέλειες θὰ εἶχαν ἀπὸ τὸ ἐμπόριο μὲ ξένους καὶ πλούσιους τόπους καὶ λαοὺς. Γιὰ ὅλ' αὐτὰ ἄπειρες χιλιάδες Ἕλληνες πῆγαν στὰ παράλια τῆς Μακεδονίας, τῆς Θράκης, τοῦ Ἑλλησπόντου, τοῦ Βοσπόρου καὶ τῆς Μαύρης θάλασσας· ἄλλοι χύθησαν στὰ βορινὰ ἀκρογιάλια τῆς Ἀφρικῆς· ἄλλοι πῆγαν στὴ Σικελία καὶ τὴ νότια Ἰταλία, ὅπου ἔχτισαν μεγάλες πόλεις. Στὴ νότια Ἰταλία μάλιστα τόσες πολλὲς καὶ μεγάλες πόλεις χτίστηκαν, πὺ ἡ χώρα ἐκείνη ὠντμάστηκε Μεγάλη Ἑλλάδα.

40.

Ἡ Ἐθνικὴ ἔνωση τῶν Ἑλλήνων.

1. Διαίρεση τῶν Ἑλλήνων. Οἱ τόποι, πὺ σκορπίστηκαν οἱ Ἕλληνες, ἦταν πολλοὶ καὶ μακρινοί· ἀκόμη χωρίζονταν ἀναμεταξύ τους ἀπὸ μεγάλες θάλασσες· γι' αὐτὸ δὲν εἶχαν κανένα πολιτικὸ σύνδεσμο ἀναμεταξύ τους. Ἐπειτα καὶ οἱ Ἕλληνες, πὺ ἔμειναν

στήν Ἑλλάδα δὲν ἐνώθηκαν ποτέ, γιὰ νὰ κάμουν ὅλοι μαζί ἓνα κράτος, καθὼς σήμερα. Κάθε πόλη, ὅπως εἴπαμε παραπάνω, μὲ τὴν περιοχὴ τῆς γύρω, ἀποτελοῦσε ἓνα μικρὸ κράτος, ποῦ εἶχε δικό του βασιλέα, δικούς του νόμους καὶ δικό του στρατό. Κατόπιν οἱ βασιλεῖς καταργήθηκαν καὶ πῆραν στὰ χέρια τους τὴν κυβέρνησι οἱ ἄριστοι, δηλαδή οἱ πλούσιοι καὶ οἱ εὐγενεῖς καὶ ἔτσι ἔγιναν τώρα οἱ ἄριστοκράτιες. Σὲ ἄλλα μέρη ὁ λαὸς ἤ, ὅπως ἔλεγαν οἱ ἀρχαῖοι, ὁ δῆμος, πῆρε τὴν ἐξουσία στὰ χέρια του καὶ ἔτσι ἔγιναν οἱ δημοκράτιες. Ἀλλὰ μὲ ὅλο τὸ σκόρπισμα τῶν Ἑλλήνων καὶ μὲ ὅλη τὴ διαίρεσή τους σὲ μικρὰ κρατίδια, εἶχαν πολλὰ μέσα, ποῦ τοὺς ἔνωσαν μάλιστα τόσο στενά, ποῦ ὅλοι ἔνωσαν πὼς ἀποτελοῦσαν ἓνα ἔθνος—ἔθνος ἐνιαῖο καὶ ἀχώριστο.

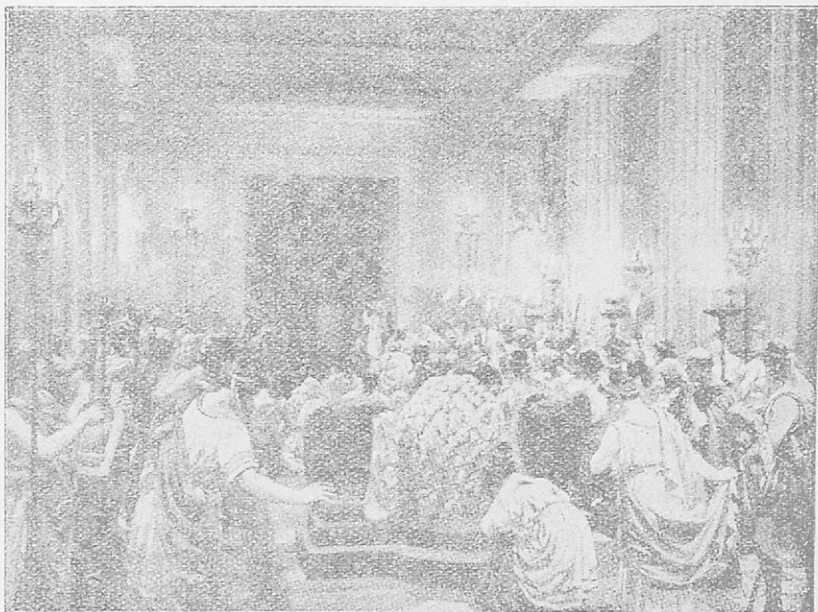
2.—Μέσα τῆς ἐθνικῆς ἐνώσεως. Τὰ μέσα, ποῦ ἔνωσαν τοὺς Ἑλληνες καὶ τοὺς ἔκαναν νὰ νιώθουν πὼς εἶναι ἓνα ἔθνος, ἦταν πρῶτα-πρῶτα ἡ σκέψη πὼς εἶναι Ἑλληνες καὶ ὄχι κανένας ἄλλος λαὸς ἀπὸ τοὺς γύρω λαούς, ποῦ περιφρονητικὰ τοὺς ἔλεγαν βαρβάρους· ἔπειτα μιλοῦσαν τὴν ἴδια γλώσσα, τὴν Ἑλληνικὴ—μὲ κάποιες μικρὲς διαφορὲς, ποῦ εἶχε κάθε φυλὴ Ἑλληνικὴ. Ὅλοι ἔνωσαν πὼς μιλοῦνε Ἑλληνικὰ καὶ ἐννοᾶσε πολὺ καλὰ ὁ ἓνας τὸν ἄλλο ἀπὸ ὅποια φυλὴ κι ἂν ἦταν, ἀπαράλλαχτα καθὼς σήμερα ὁ Ἡπειρώτης καταλαβαίνει τὸν Κωνσταντινοπολίτη, ὁ Ἀθηναῖος τὸν Πελοποννήσιο καὶ ὁ Μικρασιάτης τὸν Κρητικὸ. Ἀκόμη εἶχαν τὶς ἴδιες συνήθειες τῆς ζωῆς καὶ πρὸ πάντων τὴν ἴδια θρησκεία—θρησκεία διαφορετικὴ ἀπὸ τὴ θρησκεία τῶν ἄλλων ἐθνῶν. Λάτρευαν τοὺς ἴδιους θεούς, θυσίαζαν στοὺς ἴδιους βωμούς, ἔτρεχαν στοὺς ἴδιους ναοὺς γιὰ νὰ λατρεύσουν τοὺς θεοὺς των καὶ εἶχαν τὴν ἴδια ἱστορίαν τῆς θρησκείας τους, ποῦ τὴν ἔγραψαν δυὸ μεγάλοι ποιητές, ὁ Ὀμηρος καὶ ὁ Ἡσίοδος.

5ο.

Ποιά άλλα μέσα ένωσαν τούς Έλληνες.

Έκτός από τὰ μέσα, πού ἀναφέραμε, ήταν καί άλλα μέσα, πού ένωσαν τούς Έλληνες ἀναμεταξύ τους· καί ήταν τὰ Μαντεία, οί Ἀμφικτιονίες καί οί Πανελλήνιοι ἄγῶνες.

1. Μαντεία. Τὰ μαντεία ήταν τόποι ιεροί, πού πίστευαν πώς ὁ θεός ἔδινε τή δύναμη ἢ τή χάρη στον

Ἡ Πυθία δίνει τούς χρησμούς.

ιερέα του ἢ τήν ιέρεια του νά φανερώνη ποιά εἶναι ἡ θέληση τοῦ θεοῦ ἢ φανέρωνε τὸ μέλλον σέ κείνους, πού τὸν ρωτοῦσαν. Ὅλοι πήγαιναν νά ζητήσουν συμβουλή ἀπὸ τὸ θεό. Τὸν παλιὸ καιρὸ οὔτε ἄνθρωποι, οὔτε πόλεις ἔκαναν τίποτα σπουδαῖο, ἂν δὲν ρωτοῦσαν πρώτῳ-

τερα τὸ μαντεῖο γιὰ νὰ μάθουν, ἂν ὁ θεὸς ἐγκρίνη ἢ ὄχι τὴν ἀπόφασή τους. Μαντεῖα τὴν παλιὰ ἐποχὴ ἦταν πολλὰ μὰ τὰ πιὸ σπουδαῖα ἦταν δύο : τὸ μαντεῖο τοῦ Ἄσπῆ Δ ω δ ὶ ν η τῆς Ἡπείρου καὶ τὸ μαντεῖο τοῦ Ἀπόλλωνα στοὺς Δ ε λ φ ο ῦ ς. Τὸ πιὸ ἑξακουσμένο ὁμῶς ἀπὸ ὅλα ἦταν τὸ μαντεῖο τῶν Δελφῶν. Ἐκεῖ τὴ θέληση τοῦ θεοῦ ἢ τὸ μέλλον, τὸ φανέρωνε μιὰ ἱέρεια τοῦ θεοῦ, ποὺ τὴν ἔλεγαν Π υ θ ί α . Ἡ γυναῖκα δηλαδὴ αὐτῆ, ὅταν ἤθελε νὰ προφητεύσῃ, καθόταν ὁ ἓνα τρίποδα, ποὺ ἦταν ἀπάνω σὲ ἓνα χάσμα ἀπὸ τὸ χάσμα ἔβγαιναν καπνοί, ποὺ τὴ ζάλιζαν καὶ ἔλεγε μερικὰ λόγια σκοτεινὰ καὶ ἀσυνάρτητα. Τὰ λόγια αὐτὰ οἱ ἱερεῖς τὰ ἔγραφαν καὶ ὕστερα ἔκαναν τὸ χ ρ η σ μ ὶ, δηλαδὴ τὴν ἀπάντηση, ποὺ ἔδινε ὁ θεὸς στὴν ἐρώτηση τῶν ἀνθρώπων. Σὲ κάθε δύσκολη ἢ σπουδαῖα περίστασις ἔτρεχαν στὸ μαντεῖο αὐτὸ Ἕλληνες ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος καὶ ἔτσι τὸ μαντεῖο τῶν Δελφῶν εἶχε γίνει ἓνα σπουδαῖο ἐθνικὸ κέντρο γιὰ ὅλους τοὺς Ἕλληνες.

2. Ἀ μ φ ι κ τ ι ο ν ί ε ς. Οἱ Ἀμφικτιονίες ἦταν σι-νέδρια γειτονικῶν πόλεων ἢ λαῶν, ποὺ μαζεύονταν σὲ ἓνα κοινὸ ἱερό, ὅταν τὸ ἱερὸ αὐτὸ γιῶρταζε. Ἐκεῖ δὲ γιῶρταζαν μονάχα τὴν κοινὴ γιορτὴ, παρὰ φρόντιζαν καὶ γιὰ τὰ συμφέροντά τους καὶ τίς ὑποθέσεις τους καὶ ἔλυαν τίς διαφορὰς τοὺς, ἂν εἶχαν, σὰν καλοὶ γείτονες. Ἔτσι ἔκαναν μικροὺς πολιτικοὺς συνδέσμους, ποὺ τοὺς ἔλεγαν ἄ μ φ ι κ τ ι ο ν ί ε ς γιὰ τὴν ἀμφικτιόνες θὰ πῆ ἀνθρώποι, ποὺ κατοικοῦν γύρω, δηλ. γύρω στὸ ἴδιο ἱερό. Κι αὐτὲς λοιπὸν συντελοῦσαν νὰ ἐνώνωνται πολλοὶ μαζί Ἕλληνες καὶ ἔτσι νὰ ἀποτελοῦν μιὰ συμπολιτεία. Ἀμφικτιονίες τὸν παλιὸ καιρὸ ἦταν πολλές, μὰ ἢ πιὸ ἑξακουσμένη ἀπὸ ὅλες ἦταν ἡ ἀμφικτιονία, ποὺ εἶχε κέντρο τὸ μαντεῖο τῶν Δελφῶν. Σ' αὐτὴν λάβαιναν μέρος δέκα λαοί· κάθε λαὸς ἔστελνε δυὸ ἀντιπροσώπους—ἓνα γιὰ τίς θρησκευτικὰς ὑποθέσεις, ποὺ τὸν ἔλεγαν Ἰ ε ρ ο μ ν ἦ μ ο ν α καὶ ἓνα γιὰ τίς πολιτικὰς, ποὺ τὸν ἔλεγαν Π υ λ α γ ὄ ρ α.

3. Πανελληνιοί ἀγῶνες. Ἦταν ὅμως και ναοὶ ἢ ἱερά, πού δὲν πήγαιναν μόνο οἱ κάτοικοι τῆς πόλης, πού γιόρταζε καὶ οἱ γείτονες, παρὰ καὶ ἄλλοι προσκυνητὲς ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τῆς Ἑλλάδας. Ἐκεῖ γνωρίζονταν ἀναμεταξύ τους κι ἔκαναν μαζικὲς θυσίες καὶ μαζικὲς γιορτὲς. Στὶς γιορτὲς αὐτὲς τραγουδοῦσαν καὶ χόρευαν γύρω ἀπὸ τὸ βωμὸ κι ἔκαναν καὶ ἀγῶνες ἀναμεταξύ τους, δηλαδή παράβγαιναν στὸ τρέξιμο, στὸ πά-

*Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες.

λεμα, στὸ λιθάρι καὶ σὲ ἄλλα ἀγωνίσματα. Τέτιες γιορτὲς—γιορτὲς μὲ ἀγῶνες, ἦταν πολλὲς τὴν παλιὰ ἐποχή. Τέσσερες ὅμως ἀπὸ αὐτὲς ἔγιναν μὲ τὸν καιρὸ Πανελληνιεῖς, δηλαδή μαζεύονταν σ' αὐτὲς Ἕλληνες ἀπὸ ὅλες τὶς Ἑλληνικὲς χῶρες. Οἱ Πανελληνιοὶ ἀγῶνες ἦταν :

1. Τὰ Πύθια, πού γίνονταν κάθε 4 χρόνια στοὺς Δελφοὺς, στὴ γιορτὴ τοῦ Ἀπόλλωνα.

2. Τὰ Ἴσθμια, πού γίνονταν κάθε 2 χρόνια στὸν Ἴσθμὸ τῆς Κορίνθου, στὴ γιορτὴ τοῦ Ποσειδῶνα.

3. Τὰ Νέμεια, πού γίνονταν κάθε 2 χρόνια στή Νεμέα τῆς Κορινθίας, στή γιορτῆ τοῦ Δία.

4. Τὰ Ὀλύμπια, πού γιορτάζονταν κάθε 4 χρόνια στήν ὁμορφῆ κοιλάδα τῆς Ὀλυμπίας, στή γιορτῆ πάλι τοῦ Δία. Τὰ Ὀλύμπια ἦταν ἡ πιό παλαιά, μιά καί πιό σπουδαία ἀπό ὅλες τῆς Ἑλληνικῆς γιορτές.

6ο.

Σπάρτη καί Λυκοῦργος.

1. Οἱ κάτοικοι τῆς Λακωνικῆς. Ἀπό τὸν καιρό, πού κατάκτησαν οἱ Δωριεῖς τῆ Λακωνική, οἱ κάτοικοι διαιρέθηκαν σέ τρεῖς τάξεις· οἱ τάξεις αὐτές ἦταν: οἱ Σπαρτιάτες, οἱ Περίοικοι καί οἱ Εἰλωτες.

Σπαρτιάτες λέγονταν οἱ Δωριεῖς, πού ἔχτισαν καί κατοικοῦσαν στή Σπάρτη περίοικοι λέγονταν ὅσοι ἀπό τοὺς παλιούς κατοίκους ὑποτάχτηκαν χωρὶς ἀντίσταση στοὺς Δωριεῖς καί κατοικοῦσαν τῆς πόλεις καί τῆς χώρες, πού ἦταν ὀλόγυρα στή Σπάρτη· αὐτοὶ ἦταν ἐλεύθεροι καί καταγίνονταν στήν καλλιέργεια τῶν κτημάτων τους κι ἀκόμη, στήν κτηνοτροφία, στὸ ἐμπόριο καί στῆς τέχνες· στήν κυβέρνησι δὲμος τοῦ τόπου δὲν εἶχαν κανένα δικαίωμα, μὰ πλήρωναν φόρους καί πήγαιναν στρατιῶτες. Εἰλωτες λέγονταν ὅσοι ἀπὸ τοὺς παλιούς κατοίκους ἀντιστάθηκαν στοὺς Σπαρτιάτες καί νικῆθηκαν ἀπ' αὐτούς· γι' αὐτὸ ἔγιναν δοῦλοι τους καί ὑπαχρεώθηκαν νὰ καλλιεργοῦν τὰ χωράφια τῶν νικητῶν καί ἀπὸ τὸν καρπὸς ἔπαιρναν τόσο μονάχα, ὅσο τοὺς ἀρκοῦσε νὰ ζοῦν!

Στὴν ἀρχὴ οἱ Δωριεῖς, πού κατοίκησαν στή Σπάρτη εἶχαν ἴσα πολιτικά δικαιώματα· ἀλλὰ δὲν πέρασε πολὺς καιρός, πού ἄρχισαν φιλονικίες ἀναμεταξύ τους καί ἔγιναν κόμματα. Αἰτίες ἦταν πού δὲν εἶχαν νόμους, δὲν εἶχαν ἴσες περιουσίες κι εἶχαν καί δυὸ βασιλιάδες καί ὄχι ἓνα, πού δὲν ἦταν ποτὲ σύμφωνοι ἀναμεταξύ τους. Οἱ φιλονικίες πολλὰς φορὲς ἔφταναν σὲ ταραχές καί ἐπαναστάσεις, πού θὰ ἔφερναν χωρὶς ἄλλο καταστροφὴ στή Σπάρτη.

Κατὰ καλὴ τύχη βρέθηκε στὴν κακὴ αὐτὴ περίσταση ἓνας ἄνδρας, ποὺ ἔσωσε τὴ Σπάρτη ἀπὸ τὴν καταστροφὴ καὶ αὐτὸς ἦταν ὁ μεγάλος νομοθέτης **Λυκοῦργος**.

2. **Λυκοῦργος**. Ὁ Λυκοῦργος ἔζησε κατὰ τὰ 800 πάνω κάτω ἢ 850 χρόνια προτοῦ γεννηθῆ ὁ Χριστὸς καὶ ἦταν νεώτερος γιὸς τοῦ βασιλέα τῆς Σπάρτης, ποὺ λεγόταν **Εὐνομος**. Ὁ Εὐνομος αὐτὸς σκοτώθηκε σὲ μιὰ ἐπανάσταση

Λυκοῦργος.

κι ἄφησε διάδοχο τὸ μεγαλύτερο γιὸ του ποὺ τὸν ἔλεγαν **Πολυδέκτη**· μὰ κι αὐτὸς λίγο καιρὸ βασιλεύσε. Ὑστερα ἀπὸ λίγους μῆνες πέθανε· ἄφησε ὅμως τὴ γυναῖκα του ἔγκυο. Τότε οἱ Σπαρτιᾶτες ἔκαναν βασιλέα τὸ Λυκοῦργο, ὥσπου νὰ γεννήσῃ ἡ χήρα τοῦ Πολυδέκτη. Πραγματικὰ ὕστερ' ἀπὸ λίγον καιρὸ ἡ χήρα γέννησε ἀρσενικὸ παιδί. Ὁ Λυκοῦργος δὲν ἔχασε καιρὸ, πῆρε τὸ παιδί, τὸφε-

ρε στὴν ἀγορὰ καὶ ἐκεῖ μπροστὰ στὸ λαὸ τὸ φώναξε βασιλέα· τὸν ἔβγαλε μάλιστα **Χαρίλαο**, γιατί ἀληθινὰ χάρηκε ὁ λαὸς γιὰ τὴ γέννησή του. Καὶ ὕστερ' ἀπ' αὐτὸ ὁ Λυκοῦργος ξακολουθοῦσε νὰ βασιλεύῃ στὸ ὄνομα τοῦ ἀνήλικου ἀνιψιοῦ του. Ἐπειδὴ ὅμως ἀργότερα συκοφαντήθηκε ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς του, πὼς τάχα εἶχε σκοπὸ νὰ κρατήσῃ τὸ θρόνο τοῦ ἀνιψιοῦ του, ἀναγκάσκητε νὰ φύγῃ ἀπὸ τὴν πατρίδα του. Γύρισε τότε πολ- λές πόλεις καὶ ξένες χῶρες καὶ μελέτησε τοὺς νόμους καὶ τὶς συνήθειές τους. Δέκα χρόνια ἔμεινε μακριὰ ἀπὸ τὴν πατρίδα του ὁ Λυκοῦργος. Ἐπειδὴ ὅμως σκοτώθηκε ὁ Χαρίλαος σὲ κάποια ἐπανάσταση καὶ ἡ ἀναρχία θὰ ρήμαζε τὴ Σπάρτη, ἀναγκάστηκαν οἱ Σπαρτιᾶτες νὰ

προσκαλέσουν τὸ Λυκούργο, γιὰ νὰ βάλῃ σὲ τάξη τὴν πολιτεία καὶ πάψουν οἱ ταραχές. Τότε ὁ Λυκούργος γύρισε στὴν πατρίδα του κι ἔβαλε νόμους σύμφωνα μὲ τὶς συνήθειες, τὶς ἀνάγκες καὶ τὸ χαρακτήρα τῶν Σπαρτιατῶν—νόμους, ποὺ ἔσωσαν τὴ Σπάρτη ἀπὸ τὴν καταστροφή, κι ἀκόμη τὴν ἔκαμαν δυνατὴ καὶ δοξασμένη.

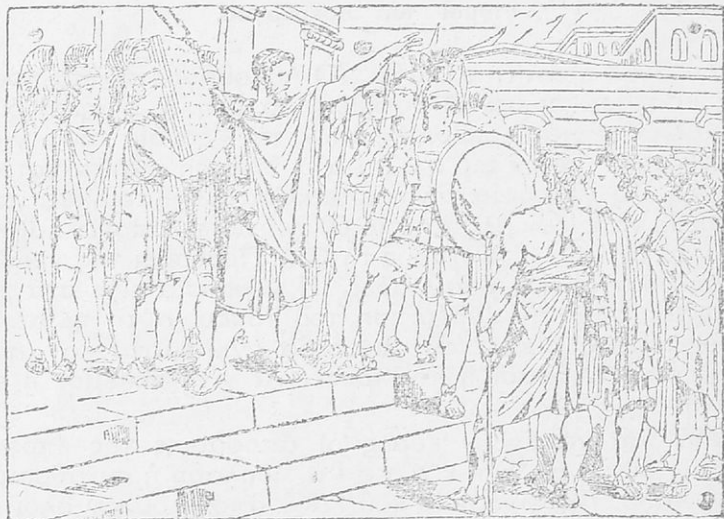
8ο.

Νόμοι τοῦ Λυκούργου.

1. Τὸ πολίτευμα. Ὁ Λυκούργος πρῶτα-πρῶτα κράτησε τὴ παλιὰ συνήθεια νὰ ἔχῃ ἡ Σπάρτη δυὸ βασιλιάδες· μὰ περιώρισε κάπως τὴν ἐξουσία τους, γιατί σύστησε τὴ γερουσία, δηλαδὴ μιὰ παντοτινὴ βουλή. Τὸ γερουσία τὴν ἀποτελοῦσαν 28 γέροντες, ποὺ ἔπρεπε νὰ ἔχουν ἡλικία ἀπὸ 60 χρόνια κι ἀπάνω καὶ εἶχαν τὸ ἀξίωμα σ' ὅλη τους τὴ ζωὴ. Πρόεδροι τῆς γερουσίας ἦσαν οἱ δυὸ βασιλιάδες. Ἡ γερουσία εἶχε στὰ χέρια τῆς ὅλη τὴν κυβέρνησι τοῦ τόπου· αὐτὴ πρότεινε τοὺς νόμους, δικάζε τὰ σπουδαῖα ἐγκλήματα καὶ μπορούσε νὰ ἀποφασίζῃ, ἂν πρέπει νὰ γίνῃ πόλεμος ἢ εἰρήνη.

Μὰ γιὰ νὰ ἔχουν κῶρος οἱ ἀποφάσεις τῆς ἔπρεπε νὰ τὶς δεχτῆ ἡ Ἐκκλησία, δηλαδὴ ἡ συνάθροισι τοῦ λαοῦ. Τὴν ἐκκλησία τοῦ λαοῦ ἀποτελοῦσαν ὅλοι οἱ πολῖτες, ποὺ εἶχαν ἡλικίαν ἀπάνω ἀπὸ 30 χρονῶν· καὶ ἔργα εἶχε νὰ δέχεται ἢ νὰ ἀπορρίπτῃ τὶς προτάσεις τῆς γερουσίας, νὰ διαλέγῃ τὰ μέλη τῆς γερουσίας καὶ πέντε ἄλλους ἄρχοντας, ποὺ λέγονταν ἔφοροι. Ἡ ἀρχὴ τῶν ἐφόρων βαστοῦσε ἕνα χρόνο καὶ ἦταν ἡ ἀληθινὴ κυβέρνησι τῆς χώρας. Στὴν ἀρχὴ οἱ ἔφοροι ἔκαναν μόνο χρέη ἀστυνομικά, μὰ μὲ τὸν καιρὸ πῆραν στὰ χέρια τους ὅλη τὴν ἐξουσία καὶ ὅλα τὰ δικαιώματα, ποὺ μπορούσαν νὰ δικάζουν καὶ νὰ φυλακίζουν κι αὐτοὺς ἀκόμη τοὺς βασιλιάδες.

2. Διαίρεση τῆς Λακωνικῆς ἢ ζωῆ στή Σπάρτη. Οἱ Δωριεῖς ἀπό τότε, πού ὑπόταξαν τῆ Λακωνική, μοίρασαν τῆ γῆ ἀναμεταξύ τους σέ κ λ ῆ ρ α υ ς, δηλαδή ἴσα μερίδια. Καί ὁ Λυκούργος κράτησε τῆ μοιρασιά αὐτή· μὰ ὤρισε νά μὴν μπορῆ κανένας νά πουλάῃ τὸ μερίδιό του, παρὰ ὕστερα ἀπὸ τὸ θάνατο τοῦ πατέρα νά πηγαίῃ στὸ πρῶτο γιό, ἢ, ἂν δὲν εἶχε γιό, στὴν πιὸ μεγάλη κόρη. Ἔπειτα γιὰ νά σβῆσῃ τὴν ἀγάπη στὰ χρήματα, κατάργησε τὰ χρυσὰ καὶ ἄση

Ὁ Λυκούργος ὀρκίζει τοὺς Σπαρτιάτες νά φυλάξουν τοὺς νόμους του.

μένια νομίσματα καὶ ἄφησε κάτι σιδερένια· μὰ κι αὐτὰ ἦταν τόσο μεγάλα καὶ τόσο βαριά, πού χρειάζονταν ἓνα ἄμαξι γιὰ νά μεταφέρῃ κανένας μερικά. Ἀπαγόρευσε ἀκόμη σέ κάθε Σπαρτιάτῃ νά κάνῃ καμμιά ἐργασία, δηλαδή ἐμπόριο ἢ τέχνη ἢ ἐπιστήμη. Ὁ Σπαρτιάτης γεννιόταν καὶ πέθαινε στρατιώτης—στρατιώτης καὶ τίποτε ἄλλο! Γι' αὐτὸ νέοι, παιδιά καὶ ἄνδρες δὲν ἔτρωγαν στὰ σπίτια τους, ἀλλὰ ἔτρωγαν σὰ στρατιῶτες

όλοι μαζί στά σ υ σ σ ί τ ι α, δηλαδή κοινά τραπέζια, που κάθονταν σε κάθε ένα από 15 μαζί. Στά τραπέζια αυτά ή πιό συνηθισμένη τροφή ήταν ψωμί κριθαρένιο και ό μ έ λ α ς ζ ω μ ό ς, δηλαδή ένα μαύρο ζουμί, που γίνονται από χοιρινό κρέας βρασμένο με άλατι και ξίδι !

Κάθε Σπαρτιάτης έφερε από τó κτήμα του και έδινε στο συσσίτιο ώρισμένο ποσό από άλευρι, σũκα, κρασί και τυρί, για να παίρνη μέρος στο συσσίτιο. Στά συσσίτια αυτά ήταν υποχρεωμένοι να τρώνε κι αυτοί άκόμη οί βασιλιάδες !

8ο.

Άνατροφή τών παιδιών και ξενιτεμός του Λυκούργου.

1. Πώς γίνονταν ή άνατροφή τών παιδιών. Ο Λυκούργος για να κάμη τούς Σπαρτιάτες δυνατούς και γενναίους φύλακες και ύπερασπιστές της πατρίδας, έδωσε μεγάλη προσοχή στην άνατροφή τών παιδιών. Φρόντισε δηλαδή να γεννιώνται γερά και να άνατρέφονται και να ζουν σε στρατιώτες. Γι' αυτό διάταξε μόλις γεννιέται κάθε παιδι να τó φέρουν οί γονιοί του μπρος στους έφόρους. Και άν οί έφοροι τó έβρισκαν άσθενικό ή με κανένα έλάττωμα σωματικό, διάταζαν να τó ρίξουν σε ένα βάραθρο, που ήταν στον Ταύγετο γιατί παιδι άσθενικό δέν θα γινόταν καλός στρατιώτης και και γι' αυτό ήταν άχρηστο για την πολιτεία. Άν όμως τó έβρισκαν γερό και δυνατό, τó έδιναν πάλι στους γονιούς του για να τó άναθρέψουν ώς τά έπτά χρόνια. Άπό τά έπτά χρόνια και ύστερα έπαιρνε τó παιδι ή πολιτεία και τó άνάτρεφε πλέον αυτή μαζί με τά άλλα παιδιά τών άλλών πολιτών.

Τά παιδιά στη Σπάρτη άνατρέφονταν με μεγάλη σκληραγωγία, για να κάνουν σώματα δυνατά. Τά συνηθίζαν δηλαδή να ύποφέρουν την πείνα, τή δίψα και τούς κόπους. Περπατούσαν ξυπόλυτα και ξεσκούφωτα, και

Ίστορικοί Χρόνοι Δ'. τάξ.

2

ρεύονταν σύρριζα και φοροῦσαν τὸ ἴδιο φόρεμα χειμῶνα και καλοκαίρι· ἀκόμη τὰ συνήθιζαν νὰ κοιμῶνται σὲ στῤῷμα ἀπὸ καλάμια και τοὺς ἔδιναν λίγη τροφή, γιὰ νὰ ἀναγκάζονται νὰ βρίσκουν φαγί, ὅπου μπορούσαν—ἀκόμη και μὲ τὴν κλεψιά. Κάθε ἡμέρα τὰ γύμναζαν στὸ τρέξιμο, στὸ λιθάρι, στὸ πήδημα και στὸ ἀκόντιο.

Γράμματα μάθαιναν λίγα τὰ παιδιὰ στὴ Σπάρτη· μάθαιναν μόνον νὰ γράφουν και νὰ διαβάζουν. Μάθαιναν ἀκόμη ἀπ' ἔξω τὰ ποιήματα τοῦ Ὀμήρου, τοὺς νόμους τοῦ Λυκούργου και τραγῳδία πατριωτικά, ποὺ τὰ τραγουδοῦσαν στὶς γιορτές τους. Μάθαιναν και μουσική κι ἓνα χορὸ στρατιωτικό, ποὺ τὸν ἔλεγαν π υ ρ ρ ί χ η. Ἀλλὰ πρὸ πάντων μάθαιναν νὰ ἀγαποῦν και νὰ πεθαίνουν γιὰ τὴν πατρίδα, νὰ εἶναι ντροπαλοὶ και νὰ σέβωνται τοὺς γέρους. Ἄν κανένας γέρος περνώσει ἀπὸ κοντά τους, ἔπρεπε νὰ σὴκῶθοῦν ἀπὸ τὴν θέση τους. Μπροστά στοὺς γέρους ποτὲ δὲ μιλοῦσαν τὰ παιδιὰ, ἐκτὸς ἂν τὰ ρωτοῦσαν· μὰ και τότε ἔπρεπε νὰ ἀπαντήσουν μὲ λίγα λόγια και ἔξυπνα. Καὶ τὰ κ ο ρ ί τ σ ι α ἀκόμη στὴ Σπάρτη τὰ ἀνάτρεφε ἡ πολιτεία, ὅπως και τὰ ἀγόνια· και τὰ ἀνάτρεφε και αὐτὰ μὲ σκληραγωγία. Γιατὶ τὰ γύμναζε στὸ πήδημα, στὸ λιθάρι, στὸ τρέξιμο και στὸ ἀκόντιο. Ἐτσι μὲ τὴν ἀνατροφή αὐτὴ γίνονταν γερά, γενναῖα κι ἀγαποῦσαν τὴν πατρίδα· γιὰ τὴν πατρίδα μπορούσε τὰ πάντα νὰ θυσιάσῃ ἡ Σπαρτιάτισσα. Γι' αὐτὸ οἱ μητέρες, ὅταν ἔστελναν τὰ παιδιὰ τους στὸν πόλεμο και τοὺς ἔδιναν τὴν ἀσπίδα, τοὺς ἔλεγαν σύντομα, Λακωνικά : « ἢ τὰν ἢ ἐπὶ τᾶς », δηλαδή ἢ αὐτὴν τὴν ἀσπίδα νὰ φέρῃς πίσω νικητὴς ἢ ἀπάνω σ' αὐτὴ νὰ σὲ φέρουν νεκρὸ !

Σὲ κανένα Σπαρτιάτη δὲν ἐπιτρέπονταν νὰ ἀφήσῃ τὴ θέση του, ποὺ τὸν ἔβαναν οἱ ἀνώτεροί του—κι ἂν ἀκόμη ἐπρόκειτο νὰ σκοτωθῇ. Ἄν κανένας ἔφευγε στὴν ὥρα τῆς μάχης, ἔχανε τὰ πολιτικά του δικαιώματα, κανένας δὲν τὸν χαιρετοῦσε, οὔτε φωτιὰ τοῦ ἔδινε, οὔτε στὸ σπῆτι τὸν δέχονταν· στὸ δρόμο παραμεροῦσε γιὰ νὰ περ-

Στροτιώτες, που χαρεύουν τόν πολεμικό χορό «πυρρίη».

ναῦν καὶ οἱ νεώτεροί του ἀκόμη. Ἄν τὸν ἔβριζε ἢ τὸν χτυποῦσε κανένας, δὲν εἶχε δικαίωμα νὰ πάη στὸ δικαστήριον γιὰ νὰ βρῆ τὸ δίκιο του ! Γι' αὐτὸ ὁ Σπαρτιάτης προτιμοῦσε θάνατο δοξασμένο, παρὰ ζωὴ ἄτιμη καὶ ντροπιασμένη !

2. Ξενιτεμὸς τοῦ Λυκούργου. Ὑστερα ὁ Λυκούργος, γιὰ νὰ ἀναγκάσῃ τοὺς Σπαρτιάτες νὰ φυλάξουν τοὺς νόμους του, μάζεψε τὸ λαὸ καὶ τοὺς εἶπε πὼς θὰ πάη στὸ μαντεῖο τῶν Δελφῶν νὰ ρωτήσῃ, ἂν οἱ νόμοι του εἶναι καλοὶ καὶ ταυτόχρονα τοὺς ὄρκισε νὰ μὴ τοὺς ἀλλάξουν ὡσότου αὐτὸς γυρίσῃ. Ἀφοῦ λοιπὸν πῆγε στὸ μαντεῖο καὶ ρώτησε, τὸ μαντεῖο τοῦ ἀπάντησε πὼς οἱ νόμοι του εἶναι λαμπροὶ καὶ πὼς ἡ Σπάρτη θὰ εἶναι δεξασμένη καὶ δυνατὴ, ὅσο φυλάει τοὺς νόμους αὐτούς. Τὴν ἀπάντησιν αὐτὴ δὲν τὴν ἔφερε ὁ ἴδιος, παρὰ τὴν ἔστειλε μὲ ἄλλον στὴν Σπάρτη· αὐτὸς δὲν ξαναγύρισε στὴ Σπάρτη, παρὰ πῆγε στὴν Κρήτη κι ἐκεῖ πέθανε. Λένε μάλιστα πὼς πρὶν πεθάνῃ, παράγγειλε νὰ κάψουν τὸ σῶμα του καὶ τὴ σκόνῃ νὰ τὴ σκορπίσουν στὸν ἀγέρα, γιὰ νὰ μὴ μπορέσουν οἱ Σπαρτιάτες νὰ τὴ μεταφέρουν στὴ Σπάρτη καὶ ἔτσι νὰ λύσουν τὸν ὄρκον τους !

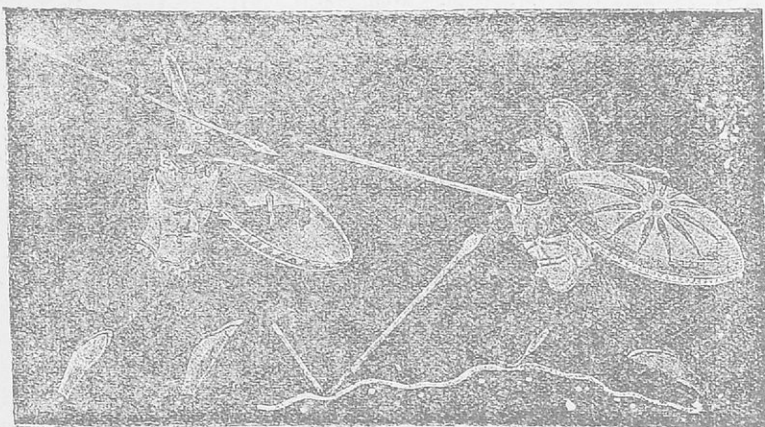
9ο.

Κατακτητικοὶ πόλεμοι τῆς Σπάρτης

Μὲ τέτιους νόμους, καὶ μὲ τέτιο στρατὸ οἱ Σπαρτιάτες ἔγιναν σὲ λίγον καιρὸ οἱ καλύτεροὶ στρατιῶτες καὶ οἱ πιὸ γενναῖοι πολεμιστὲς ἀνάμεσα στοὺς γείτονές τους καὶ σὲ ὅλη τὴν Ἑλλάδα. Κι ἀφοῦ πρῶτα κατὰκτησαν ὅλη τὴ Λακωνικὴ, ἔρριξαν τὸ μάτι τους στὴν πλεύσια καὶ γειτονικὴ Μ ε σ σ η ν ἰ α.

ἰ. Π ρ ῶ τ ο ς Μ ε σ σ η ν ἰ α κ ὸ ς π ὄ λ ε μ ο ς. Ἐρῆκαν λοιπὸν μιὰ πρόφασιν καὶ ἦλθαν σὲ πόλεμον μὲ τοὺς Μεσσηνίους· κι ἔκαμαν μὲ αὐτούς δυὸ μεγάλους

πολέμους, πού λέγονται Μ ε σ σ η ν ι α κ ο ί. Κατά τόν πρῶτο Μεσσηνιακό πόλεμο οί Μεσσήνιοι στήν ἀρχή νικούσαν τούς Σπαρτιᾶτες· μὰ ὕστερα οί Σπαρτιᾶτες τούς νίκησαν καί τούς ἀνάγκασαν νά ἀφήσουν τούς κάμπους καί νά κλειστούν σέ ἕνα δυνατό φρούριο, τήν Ἰθώμη. Ἐκεῖ οί Μεσσήνιοι, μέ τὸ γενναῖο τους ἀρχηγό Ἀριστόδημο, ἀντιστάθηκαν παλλὰ χρόνια· μὰ στὸ τέλος, δηλαδή στὰ 750 πρὶν Χριστοῦ, ἦ

Ὅπλιτες, πού πολεμοῦν.

Ἰθώμη ἔπασε στὰ χέρια τῶν Σπαρτιᾶτῶν καί τότε ἄλλοι ἀπὸ τούς Μεσσηνίους ἔφυγαν στὸ Ἄργος καί ἄλλοι σέ ἄλλα μέρη· ὅσοι ὅμως ἔμειναν στή Μεσσηνία ἔγιναν εἰλωτες, δηλαδή δοῦλοι τῶν Σπαρτιᾶτῶν.

2. Δεύτερος Μεσσηνιακὸς πόλεμος. Μὰ καί οί Μεσσήνιοι ἦταν λαὸς γενναῖος καί δὲ μπορούσε νά συνηθίσῃ στή σκλαβιά· γι' αὐτὸ στὰ 650 πρὶν Χριστοῦ, δηλαδή ὕστερα ἀπὸ 100 χρόνια, ἐπαναστάτησαν μέ τὸ γενναῖο τους ἀρχηγό Ἀριστομένη· ἔτσι ἄρχισε ὁ δεύτερος Μεσσηνιακὸς πόλεμος, πού

βάσταξε 17 χρόνια ! Στην αρχή οί Μεσσήνιοι νίκησαν σέ πολλές μάχες τούς Σπαρτιάτες καί τούς κυνήγησαν ὡς τήν Σπάρτη' μὰ στή φοβερή ἐκείνη περίσταση ἔσωσε τούς Σπαρτιάτες ὁ **Τυρταῖος**. Αὐτός ἦταν λαμπρός ποιητής, πού μέ τὰ πολεμικά του τραγούδια, ἀναψιε μεγάλο θάρρος κι ἐνθουσιασμό στίς καρδιές τῶν Σπαρτιατῶν' ἀμέσως ἔπασαν ἀπάνω στούς ἐχθρούς μέ ἀκράτητη ὄρμη, τούς νίκησαν καί τούς ἀνάγκασαν νά κλειστούν σ' ἕνα δυνατὸ φρούριο, πού ἦταν ἀπάνω στό βουνὸ **Εἶρα**. Ἀπὸ κεῖ ἔντεκα χρόνια οί Μεσσήνιοι ἀπόδιωχαν τούς ἐχθρούς' μὰ στό τέλος οί Σπαρτιάτες σέ μιὰ βροχερή νύχτα τὸ πάτησαν καί τὸ κυρίεψαν. Τότε ἄλλοι ἀπὸ τούς Μεσσηνίους πῆγαν στήν Ἀρκαδία, κι ἄλλοι ἔφυγαν στή Σικελία, ὅπου ἐγκαταστάθηκαν σέ μιὰ πόλη, πού τήν ὠνόμασαν **Μεσσηνία**, δηλαδή μέ τὸ ὄνομα τῆς ἀγαπημένης των πατρίδας ! "Ὅσοι δὲν ἔφυγαν, ἔγιναν εἰλωτες τῶν Σπαρτιατῶν καί ἡ Μεσσηνία ἀπὸ τότε ἔγινε κτῆμα τῶν Σπαρτιατῶν.

3. **Ἡγεμονία τῆς Σπάρτης**. Ὑστερα ἀπὸ τὴν κατάκτηση τῆς Μεσσηνίας, οί Σπαρτιάτες νίκησαν καί ἄλλους γειτονικοὺς λαούς, ὅπως τούς Ἀρκάδες, τὰς Ἀργεῖους καί ἄλλους καί στό τέλος ὅλοι οί λαοὶ τῆς Πελοποννήσου τούς ἀκολουθοῦσαν στούς πολέμους καί τούς θεωροῦσαν ἡγεμόνες τους.

10ο.

Ἡ Ἀθήνα καί τὸ πολίτευμά της.

1. **Κόδρος**. Οί Δωριεῖς, ἀφοῦ κατάκτησαν τὴν Πελοπόννησο, πέρασαν τὸν Ἴσθμὸ καί δοκίμασαν νά κυριεύσουν τὴν Ἀθήνα μὰ τὴν ἔσωσε ἕνας καλὸς βασιλέας, πού ἀγαποῦσε πολὺ τὴν πατρίδα. Ὁ καλὸς αὐτὸς βασιλέας ἦταν ὁ **Κόδρος**. Προτοῦ δηλαδή ξεκινήσουν γιὰ τὴν Ἀθήνα οί Δωριεῖς, ρώτησαν τὸ μαντεῖο τῶν Δελφῶν, ἂν θά νικήσουν' τὸ μαντεῖο τοὺς ἀπάντησε πὼς θά νικήσουν, ἂν δὲ σκοτώσουν τὸν βασιλέα

τῆς Ἀθήνας. Μὰ σὰν τὸ ἔμαθε ὁ Κόδρος, ἀποφάσισε νὰ θυσιάσῃ τὴ ζωὴ του, γιὰ νὰ σώσῃ τὴν Πατρίδα. Ντύθηκε λοιπὸν μὲ ρούχα χωριάτκα καὶ μὲ ἓνα τσεκούρι στὸν ὄμο σὰν ξυλοκόπος, πλησίασε στὸ στρατόπεδο τῶν ἐχθρῶν· ἐκεῖ φιλονίκησε πῆγδες καὶ χτύπησε ἓνα στρατιώτῃ Δωριέα· ὁ στρατιώτῃς θύμωσε καὶ τὸν σκότωσε. Τὴν ἄλλῃ μέρα οἱ Ἀθηναῖοι ζήτησαν τὸ σῶμα τοῦ βασιλέα τους, γιὰ νὰ τὸ θάψουν· οἱ Δωριεῖς τότε κατάλαβαν πῶς ὁ χωρικός, ποὺ σκοτώθηκε ἦταν ὁ Κόδρος· γι' αὐτὸ ἀπελπίστηκαν πῶς θὰ νικήσουν καὶ γύρισαν πάλι στὴν Πελοπόννησο.

2. Κατάργηση τῆς βασιλείας. “Ὑστερα ἀπὸ τὸ θάνατο τοῦ Κόδρου, βασιλέας ἔγινε ὁ γιὸς του Μέδοντας· μὰ ἀπὸ τὸ θάνατο τοῦ Κόδρου ἡ βασιλεία ἄρχισε λίγο λίγο νὰ χάνῃ τὴν παλιά της δύναμη. Καὶ πρῶτα ἐπειδὴ μερικοὶ ἀπὸ τοὺς διαδόχους τοῦ Μέδοντα δὲν ἦταν ἱκανοὶ στὰ πολεμικά, διάλεξαν ἓναν ἄλλον ἄρχοντα ἀπὸ τοὺς εὐγενεῖς, ποὺ τον ἔλεγαν πολέμαρχο· ἔπειτα ἔκαμαν κι ἓναν ἄλλον ἄρχοντα, ἀπὸ τοὺς εὐγενεῖς κι αὐτόν, ποὺ λέγονταν ἄρχοντας. “Ἔτσι οἱ ἄρχοντες ἔγιναν τρεῖς καὶ στὸ βασιλέα δὲν ἔμεινε ἄλλη ἐξουσία, παρὰ τὰ θρησκευτικὰ καθήκοντα. Στὴν ἀρχὴ οἱ τρεῖς αὐτοὶ ἄρχοντες, δηλαδή ὁ ἄρχοντας, ὁ πολέμαρχος καὶ ὁ βασιλέας, εἶχαν τὴν ἐξουσία ὅσο ζοῦσαν, ὕστερα τὴν κρατοῦσαν δέκα χρόνια καὶ στὰ τελευταῖα ἓνα χρόνο μονάχα. Ἀργότερα στοὺς τρεῖς αὐτοὺς ἄρχοντες, οἱ εὐγενεῖς πρόσθεσαν κι ἄλλους 6, ποὺ τοὺς ἔλεγαν θεσμοθέτες, γιὰτὶ αὐτοὶ φύλαγαν τὰ θεσμίαια, δηλαδή τὰ ἔθιμα τοῦ τόπου καὶ σύμφωνα μὲ αὐτὰ δικάζαν κάθε φταίχτη. Ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς 9 ἄρχοντες, μεγάλη δύναμη εἶχε καὶ ἡ γερουσία τῆς Ἀθήνας, δηλαδή καθὼς τὴν ἔλεγαν ἐκεῖ ἡ Βουλὴ τοῦ Ἀρείου Πάγου, ποὺ τὰ μέλη της ἦταν ὅσοι εἶχαν χρηματίσει 9 ἄρχοντες, δηλαδή εὐγενεῖς κι αὐτοί. “Ἔτσι σιγά-σιγά καταργήθηκε ἡ βασιλεία στὴν Ἀθήνα καὶ τὸ πολίτευμα ἔγινε ἀριστοκρατικό, γιὰτὶ ὅλες τὶς ἐξουσίες τὶς

πήραν οί εὐγενεῖς, δηλαδή οί πλούσιοι ἰδιοκτῆτες, πού λέγονταν καί ἄριστοι.

3. Δράκοντασ καί Σόλωνασ. Μά γρήγορα ἡ κυβέρνηση τῶν εὐγενῶν ἔγινε μισητή στο λαό· γιατί οί εὐγενεῖς δέν πήραν μονάχα ὅλα τὰ ἀξιώματα στα χέρια τους, μά φέρνονταν στο λαό μέ σκληρότητα· εἶχαν πάρει ὅλα τὰ μεγάλα κτήματα· δάνειζαν μέ μεγάλους τόκους καί μέ σκληροὺς ὄρους τοὺς μικροκτηματίες, τοὺς ζευγίτες· φέρνονταν μέ ἀπανθρωπιὰ σ' αὐτούς, πού καλλιεργοῦσαν τὰ κτήματά τους καί πού λέγονταν πελάτες ἢ ἐκτήμοροι. Ἄλλ' οὔτε καί τὸ δίκιο του ἔβρισκε ποτὲ ὁ λαός, γιατί οί εὐγενεῖς δικάζαν ὅπως ἤθελαν. Γι' αὐτὸ ὁ λαός ἐπαναστάτησε καί ζήτησε νὰ διορθωθοῦν ὅλα τὰ κακὰ μέ νόμους γραπτούς. Οί εὐγενεῖς τότε ἀναγκάσθηκαν νὰ ἀναθέσουν στον Δράκοντα νὰ γράψῃ νόμους καί σύμφωνα μέ αὐτούς νὰ διοικοῦνται οί Ἀθηναῖοι. Πραγματικά ὁ Δράκοντας ἔγραψε νόμους, πού ὥρισε τὰ πολιτικά δικαιώματα τῶν πολιτῶν καί νόμους, πού ὥρισε βαρειές ποινές γιά τὰ ἐγκλήματα. Μά καί οί νόμοι αὐτοὶ δέν καλυτέρευσαν τὴν κατάσταση ὁ λαός πήρε κάποια δικαιώματα, μά δὲ γλύτωσε ἀπὸ τὴ φτώχεια, πού τὸν τσάκιζε, οὔτε ἀλαφρώθηκε ἀπὸ τὰ βάρη του· κι ὅσοι δὲ μπορούσαν νὰ πληρώσουν τὰ χρέη τους, γίνονταν δοῦλοι καί αὐτοὶ καί ἡ οἰκογένειά τους. Γι' αὐτὸ οί ταραχές καί οί ἐπαναστάσεις ξανάρχισαν πάλι· ἡ δυστυχία κατάντησε ἀνυπόφορη. Τότε πλούσιοι καί φτωχοὶ ἀποφάσισαν νὰ διαλέξουν ἕνα σπουδαῖον ἄνθρωπο, πού νὰ τοῦ ἔχουν ὅλοι ἐμπιστοσύνη καί νὰ τοῦ ἀναθέσουν νὰ λύσῃ τίς διαφορές τους καί νὰ γράψῃ νέους νόμους, πού νὰ φέρουν τὴν τάξη καί τὴν ὁμόνοια ἀνάμεσα στοὺς πολῖτες. Καί γιά τέτιον ἄνθρωπο διάλεξαν τὸ Σόλωνα.

Πραγματικά ὁ Σόλωνας ἦταν ὁ πιὸ κατάλληλος ἄνθρωπος γιά τὴν ἐργασία αὐτή· γιατί ἀγαποῦσε πολὺ τὴν πατρίδα καί τὸδεῖξε ὅταν ἐξ αἰτίας του ξαναπήραν οί Ἀθηναῖοι τὴ Σαλαμίνα ἀπὸ τοὺς Μεγαρίτες· εἶχε τα-

Ξιδεύσει σέ πολλούς ξένους τόπους, γνώρισε τις συνήθειές τους, μελέτησε τους νόμους τους και απόκτησε πολλές γνώσες, πού γι' αὐτές λογαριάζονταν ἕνας ἀπό τους ἑπτὰ σοφοὺς τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων.

11ο.

Οἱ νόμοι τοῦ Σόλωνα.

1. Νόμοι τοῦ Σόλωνα γιὰ τοὺς φτωχοὺς. Ὁ Σόλωνας, μόλις πῆρε τὴν ἀρχὴν στὰ

Ὁ Σόλωνας.

χέρια του, ἀμέσως φρόντισε νὰ σώσῃ τοὺς φτωχοὺς ἀπὸ τὰ χρέη καὶ ἀπὸ τὴ δουλεία. Ἀλάφρωσε λοιπὸν καὶ ἀπόκοψε τὰ χρέη, εἴτε τοῦ δημοσίου ἦταν, εἴτε ἰδιωτικά· μὰ γιὰ νὰ μὴ ζημιωθοῦν καὶ πολὺ οἱ πλούσιοι ἀπὸ αὐτό, αὐξήσε τὴν ἀξία τοῦ νομίσματος. Ὑστερα κατάργησε τὴ θάρβαρη ἐκείνη συνήθεια : νὰ δανείζωνται καὶ νὰ θάνουν οἱ ὀφειλέτες ὑποθήκη τὰ σώματά τους, πού ἂν δὲν μπορούσαν νὰ πληρώσουν τὰ χρέη, γίνονταν δοῦλοι καὶ αὐτοὶ καὶ ἡ οἰκογένειά τους! Ἔτσι δὲ γινόταν πιά κανένας δοῦλος γιὰ χρέη· μὰ ἐλευθέρωσε καὶ ὄσους εἶχαν γίνει πρωύτερα δοῦλοι γι' αὐτὴ τὴν αἰτία.

Ὅλοι οἱ νόμοι αὐτοὶ ὠνομάστηκαν **σεισάχθεια**, γιατί μὲ αὐτοὺς οἱ φτωχοὶ ἐγλύτωσαν ἀπὸ τὸ ἄχθος, δηλαδή ἀπὸ τὸ βάρος τοῦ χρέους, πού τόσο τοὺς θάραινε καὶ τοὺς ἔπνιγε...

2. Πῶς κανόνισε τὸ πολίτευμα. Ἀπὸ τὸν παλιὸν καιρὸ οἱ Ἀθηναῖοι ἦταν χωρισμένοι σὲ 4 τάξεις, ἀνάλογα μὲ τὸ εἰσόδημα, πού εἶχε καθέννας· ὁ Σόλωνας ὤρισε μὲ νόμο τὸ χωρισμὸ αὐτὸ καὶ κανόνισε τὰ βάρη καὶ δικαίωματα, πού θὰ εἶχε κάθε πολίτης ἀνάλογα μὲ τὴν περιουσία του. Ὅλες οἱ τάξεις εἶχαν ψῆφο, μὰ οἱ ἄρχοντες γίνονταν ἀπὸ τὶς πρῶτες τάξεις, γιατί αὐτὲς πλήρωναν τοὺς φόρους καὶ εἶχαν τὴν ὑποχρέωση νὰ πηγαίνουν στρατιῶτες καὶ νὰ ὀπλιζονται μὲ δικὰ τους ἔξοδα καὶ μὲ βαριά ὄπλα· ἡ τελευταία τάξη, δηλαδή οἱ φτωχοί, εἶχαν μονάχα τὴν ὑποχρέωση νὰ πηγαίνουν στὸν πόλεμο μὲ ἐλαφριά ὄπλα, μὰ δὲν ἔπαιρναν κανένα ἀξίωμα, παρὰ μόνο λάβαιναν μέρος στὴν ἐκκλησία τοῦ δήμου, δηλαδή στὴν συνάθροιση τοῦ λαοῦ καὶ σὲ ἓνα γενικὸ δικαστήριον, πού λέγονταν Ἡλιαία.

Τὴν πιὸ μεγάλη ἐξουσία μέσα στὴν πολιτεία ὁ Σόλωνας ὤρισε νὰ τὴν ἔχη ἡ ἐκκλησία τοῦ δήμου· σ' αὐτὴ λάβαιναν μέρος ὅλοι οἱ ἐλεύθεροι πολῖτες, πού εἶχαν ἡλικία ἀπὸ 20 χρόνια κι ἄπάνω. Ἡ ἐκκλησία τοῦ δήμου ἀποφάσιζε γιὰ τὴν εἰρήνη, γιὰ τὸν πόλεμο καὶ γιὰ ἄλλα τὰ σπουδαῖα ζητήματα· αὐτὴ μονάχα εἶχε καὶ τὸ δικαίωμα νὰ κἀν νόμους, μὰ τὰ νομοσχέδια ἔπρεπε πρῶτύτερα νὰ τὰ ἔταιμάζῃ μιὰ βουλή ἀπὸ 400 πολῖτες.

Στὴν Ἀθήνα ἦταν πολλὰ δικαστήρια, μὰ τὸ ἀνώτερο ἀπὸ ὅλα ἦταν ὁ Ἄρειος Πάγος, πού εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ δικάζῃ, ὅπως καὶ πρῶτύτερα, τὰ σπουδαῖα ἐγκλήματα, νὰ βλέπῃ ἂν ἐφαρμόζονται οἱ νόμοι καὶ νὰ προσέχῃ τὶς συνθήεις τῶν πολιτῶν.

3. Ἀνατροφή τῶν παιδιῶν. Καὶ γιὰ τὴν ἀνατροφή τῶν παιδιῶν φρόντισε ὁ Σόλωνας· ὑποχρέωσε δηλαδή τοὺς γονεὺς νὰ στέλλουν τὰ παιδιά τους στὰ σχολεῖα, γιὰ νὰ μαθαίνουν γράμματα καὶ μουσική, ἂν κανένας γονεὺς δὲ φρόντισε νὰ μορφώσῃ τὸ παιδί του, τὸ παιδί δὲν εἶχε καμμιά ὑποχρέωση νὰ τὸν γεροκομήσῃ. Ἀπὸ τὸν ἑβδομο χρόνον ὡς τὸ δέκα-

το ἑβδομα ὑποχρέωσε τὰ παιδιά νὰ πηγαίνουν στὰ γυμναστήρια, γιὰ νὰ γίνονται δυνατοὶ καὶ γενναῖοι ὑπερασπιστὲς τῆς πατρίδας. Γιατὶ καὶ στὴν Ἀθήνα, ὅπως καὶ στὴν Σπάρτη, ὁ θάνατος γιὰ τὴν πατρίδα, λογαριάζονταν πῶς ἦταν ὁ πρὸ εὐγενικὸς καὶ δοξασμένος θάνατος. Γι' αὐτό, ὅσοι πέθαναν γιὰ τὴν πατρίδα, τοὺς ἔθα-

ἽΟ Σόλωνας ὀρκίζει τοὺς Ἀθηναίους νὰ φυλάξουν τοὺς νόμους του

βαν μὲ μεγάλες τιμές καὶ τὰ παιδιά τοὺς ἀνατρέφονταν μὲ ἔξοδα τοῦ δημοσίου

ἽΟ Σόλωνας, ἀφοῦ ἔβαλε τοὺς νόμους του, ὤρκισε τοὺς συμπατριῶτες του νὰ τοὺς φυλάξουν γιὰ 10 τουλάχιστο χρόνια. Ὑστερα γιὰ νὰ ξεφύγῃ ἀπὸ τὶς ἐνοχλήσεις, πού εἶχε κάθε μέρα ἀπὸ ἐκείνους πού δυσκολεύονταν νὰ τοὺς ἀκολουθήσουν, ἔφυγε ἀπὸ τὴν Ἀθήνα καὶ πῆγε στὴν Αἴγυπτο καὶ σὲ ἄλλα μέρη. ἽΟ ξενιτεμὸς τοῦ Σόλωνα βράσταξε 10 χρόνια.

Ἡ τυραννία στήν Ἀθήνα.

Πεισίστρατος. Τέσσερα χρόνια, ἀπό τότε πού ξενιτεύτηκε ὁ Σόλωνας, οἱ Ἀθηναῖοι πέρασαν ἡσυχά· μὰ τὸ πέμπτο χρόνο ἄρχισαν πάλιν οἱ φιλονικίες καὶ οἱ ταραχές. Ἀπὸ τὴ κατάσταση αὐτὴ κοίταξε νὰ ὠφεληθῇ ἓνας εὐγενῆς καὶ ἔξυπνος ἄνθρωπος, ὁ Πεισίστρατος· καὶ πραγματικά μὲ τοὺς καλοὺς του τρόπους, μὲ τὶς καλές του πράξεις καὶ πρὸ πάντων μὲ τὴν ἐξυπνάδα του κατώρθωσε νὰ πάρη στὰ 560, πρὶν γεννηθῇ ὁ Χριστός, τὴν ἐξουσία στὰ χέρια του καὶ νὰ

Ὁ Ἀρμόδιος.

γίνῃ τύραννος τῆς Ἀθήνας, δηλαδή ἄ- πόλυτος ἄρχοντας στήν πόλη. Δυὸ φο- ρές οἱ ἀρχηγοὶ τῶν ἄλλων κομμάτων κατώρθωσαν νὰ τὸν διώξουν ἀπὸ τὴν Ἀθήνα, μὰ καὶ τὶς δυὸ φορὲς κατώρθωσε νὰ ξαναγυρίσῃ καὶ νὰ πάρη πάλι στὰ χέρια του τὴν ἐξουσία, πού τὴν κράτησε ὡς τὸ θάνατό του.

Ὁ Πεισίστρατος ἦταν ἄνθρωπος κα- λὸς καὶ εὐγενικός, ἀγαποῦσε τὴν πα- τρίδα καὶ κυβέρνησε μὲ καλωσύνη καὶ δι-

χισε νά κτίζη τὸν ὄραϊο ναὸ τοῦ Ὀλυμπίου Δία, ποὺ εἶναι κάτω ἀπὸ τὸ σημερινὸ Ζάππειο, καὶ στὸ τέλος φρόντισε νά μαζευτοῦν καὶ νά γραφτοῦν τὰ ὄραϊὰ ποιήματα τοῦ Ὀμήρου, ποὺ ὡς τότε ἦταν ἀγραφτὰ καὶ σκορπισμένα.

2. Τὰ παιδιὰ τοῦ Πεισίστρατου. Ὁταν πέθανε ὁ Πεισίστρατος πῆραν τὴν ἐξουσία δυὸ ἀπὸ τοὺς γιούς του : ὁ Ἴππίας καὶ ὁ Ἴππαρχος· κι αὐτοὶ κυ-

βερνοῦσαν, ὅπως ὁ πατέρας τους, μὲ καλωσύνη καὶ καὶ φρόνηση. Ἐκτίσαν στὴν Ἀθήνα ναοὺς καὶ ὄραϊα δημόσια κτίρια καὶ ὑποστήριξαν τοὺς καλλιτέχνες καὶ τοὺς ποιητές. Μὲ ὅλα αὐτὰ οἱ Ἀθηναῖοι δὲν ἀγαποῦσαν τὴν τυραννίαν ἢ ἤθελαν τὴν ἐλευθερίαν.

Τότε δυὸ νέοι, ὁ Ἀρμόδιος καὶ ὁ Ἀριστογείτονας, ποὺ εἶχαν λόγους προσωπικοὺς μὲ τοὺς τυράννους, κατώρθωσαν νά σκοτώσουν τὸν ἕνα ἀπὸ τοὺς δυὸ, τὸν Ἴππαρχο.

Ἀπὸ τότε ὁ Ἴππίας ἔγινε σκληρὸς καὶ ἄδικος καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἄρχισαν νά ὑποφέρουν πολὺ. Τότε μιὰ ἐξόριστη οἰκογένεια, οἱ Ἀλκμεωνίδες, μὲ τὴ βοήθεια τῶν Σπαρτιατῶν κατώρθωσαν νά διώξουν τὸν τύραννο καὶ νά σώσουν τὴν Ἀθήναν· ὁ Ἴππίας τότε ἔφυγε καὶ πῆγε στὸ βασιλεῖα τῶν Περσῶν Δαρείου.

Ὁ Ἀριστογείτονας.

Ἐπειτα οἱ Ἀθηναῖοι ξανάφεραν τὸ πολίτευμα τοῦ Σό-

· Ἐπειτα οἱ Ἀθηναῖοι ξανάφεραν τὸ πολίτευμα τοῦ Σό-

λωνα καὶ διάλεξαν νέους ἄρχοντες. Ὁ σπουδαιότερος ἀπὸ αὐτοὺς ἦταν ὁ Κ λ ε ι σ θ έ ν η ς. Αὐτὸς συνεπλήρωσε τοὺς νόμους τοῦ Σόλωνα, ἔκαμε τὸ πολίτευμα πρὸ δημοκρατικό, πρὸς μεγάλωσεν τὴ δύναμιν καὶ τὴ δόξαν τῆς Ἀθήνας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄.

Ἡ Ἑλλάδα στὸν Περσικὸν Πόλεμον

130.

Οἱ πρῶτοι ἀγῶνες τῶν Ἑλλήνων μετὰ τοὺς Πέρσας.

1 Ἐπανάστασι τῶν Ἰώνων—Ἐκστρατεία τοῦ Μαρδονίου. Οἱ Ἑλληνικαὶ ἀποικίαι, πρὸς ἰδρύθησαν, καθὼς εἶπαμε, στὰ παράλια τῆς Μι-

Πέρσας.

κρῆς Ἀσίας, στὴν ἀρχὴ ἦσαν ἐλεύθερες καὶ πλούτησαν ἀπὸ τὸ ἐμπόριον καὶ τὴ ναυτιλία καὶ πρόκοψαν πολὺ στίς

τέχνες και στα γράμματα· έπειτα όμως υποτάχτηκαν από τους Πέρσες—ένα μεγάλο κράτος της Ασίας. Οί “Ελληνες υπόφεραν πολύ στο ζυγό τών Περσών· έχασαν την έλευθερία τους και σε κάθε πόλη πήραν την εξουσία ντόπιοι τύραννοι, που ήταν άφωσιωμένοι στους Πέρσες. Γι’ αυτό όταν ήταν βασιλέας στην Περσία ο Δαρείος, έπαναστάτησαν οί “Ιωνες και ζήτησαν βοήθεια από τους άλλους “Ελληνες, που ήταν στην καθαυτό “Ελλάδα. Οί

Ο Μιλτιάδης.

στα 492. Μά ή έκστρατεία αυτή δέν πέτυχε. Γιατί ο στόλος, σάν έφτασε στον “Αθω, τό σημερινό «“Αγιο “Ορος», έπαθε μεγάλη καταστροφή από τις τρικυμίες· ο στρατός πάλι, σάν έφτασε στη Θράκη, έπαθε μεγάλη καταστροφή από τους πολεμικούς λαούς της Θράκης. Κι έτσι νικημένος και ντροπιασμένος γύρισε πίσω στην Περσία ο Μαρδόνιος.....

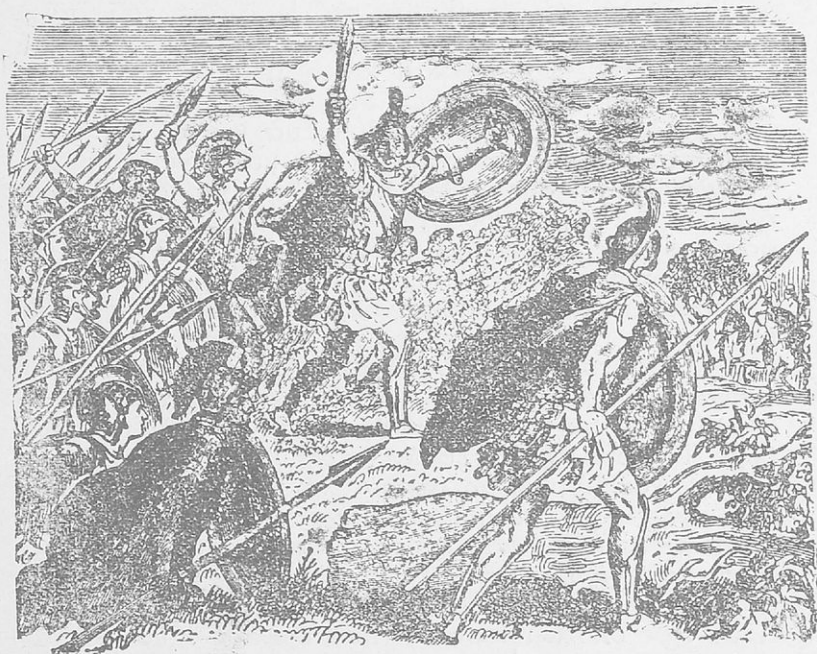
Σπαρτιάτες δέ θέλησαν να τους βοηθήσουν· τους βοήθησαν μονάχα οί όμόφυλοί τους “Αθηναίοι, και οί “Ερετριείς από την Εύβοια. Οί έπαναστάτες προχώρησαν ως τις Σάρδεις· μάλιστα τις κυρίεψαν και τις έκαψαν. “Επειτα όμως ο βασιλέας τών Περσών έστειλε πολύ στρατό· νίκησε τους έπαναστάτες και ύστερα κατάστρεψε και τη μεγάλη πόλη Μίλητο. “Ετσι ή επανάσταση τών “Ιώνων πνίγηκε στο αίμα της! “Ο Δαρείος έπειτα αποφάσισε να έκδικηθή και τους “Αθηναίους και “Ερετριείς, που βόηθησαν τους έπαναστάτες· έστειλε λοιπόν στην “Ελλάδα πολύ στρατό και στόλο με τα γαμπρό του Μαρδόνιο.

Ὀπλίτης.

2. Ἡ μάχη τοῦ Μαραθῶνα. Ἐπειτα ἀπὸ δυὸ χρόνια ὁ Δαρεῖος ἔστειλε νέο στρατὸ καὶ στόλο στὴν Ἑλλάδα μὲ νέους στρατηγούς, τὸ Δάτη καὶ

Ἄρταφέρνη. Μαζί ἦταν καὶ ὁ διωγμένος Ἴππίας, ποὺ θὰ ὠδήγοῦσε τοὺς Πέρσες στὴν Ἀθήνα, μὲ τὴν ἐλπίδα νὰ γίνῃ πάλι τύραννος. Ἐκατὸ χιλιάδες στρατὸς μπήκε σὲ 600 πλοῖα καὶ ξεκίνησε γιὰ τὴν Ἑλλάδα. Πρῶτα πῆγαν στὴν Ἐρέτρια τὴν κυρίευσαν σὲ ἕξι μέρες καὶ πῆραν σκλάβους ὅλους τοὺς κατοίκους. Ἐπειτα προχώρησαν καί, ὅπως τοὺς συμβούλευσε ὁ Ἴππίας, πέρασαν ἀντίκρου στὴν Ἀττικὴ καὶ βγήκαν στὸ Μαραθῶνα. Οἱ Ἀθηναῖοι σὰν τάμαθαν αὐτά, ἄρπαξαν ὅλοι τὰ ὄπλα καὶ δέκα χιλιάδες γενναῖοι ἄνδρες ἔτρεξαν στὸ Μαραθῶνα.

Οἱ Ἀθηναῖοι στὸ Μαραθῶνα.

Ἀπὸ τοὺς ἄλλους Ἕλληνες μονάχα 1000 Πλαταιεῖς ἦλθαν νὰ τοὺς βοηθήσουν· οἱ Σπαρτιᾶτες δὲ μπόρεσαν νὰ

Ἱστορικοὶ Χρόνοι Δ'. τάξ.

ἔλθουν ἔγκαιρα, γιατί εἶχαν μιὰ περίεργη θρησκευτικὴ συνήθεια—νά μὴ ἐκστρατεύουν προτοῦ γεμίση τὸ φεγγάρι καὶ τὸ φεγγάρι τότε ἦταν ἐννιά μονάχα ἡμερῶν.

Τὸ στρατὸ τῶν Ἀθηναίων τὸν ὠδηγοῦσαν δέκα στρατηγοί, πού καθένας εἶχε τὴν ἀρχηγία γιὰ μιὰ ἡμέρα μόνο. Ὁ πιὸ ἱκανὸς ὅμως ἀπὸ ὅλους τοὺς στρατηγοὺς ἦταν ὁ Μιλτιάδης, πού εἶχε χρηματίσει ἄλλοτε τύραννος στὴ Θρακικὴ χερσόνησο καὶ ἤξερε καλὰ τοὺς Πέρσες. Ἐνας ἀπὸ τοὺς στρατηγοὺς ἦταν καὶ ὁ δίκαιος Ἀριστείδης, αὐτός, γιατί ἤξερε καὶ ἐκτιμοῦσε τὴν πείρα καὶ τὴν ἱκανότητα τοῦ Μιλτιάδη, τοῦ παραχώρησε τὴν ἡμέρα τῆς στρατηγίας του· τὸ εὐγενικὸ παράδειγμά του τὸ μιμήθηκαν καὶ οἱ ἄλλοι στρατηγοὶ κι ἔτσι ὁ Μιλτιάδης ἀναγνωρίστηκε ἀρχιστράτηγος. Οἱ Πέρσες ἦταν πολὺ περισσότεροί, μὰ καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἦταν περισσότερο γενναῖοι καὶ πιὸ καλὰ γυμνασμένοι. Γι' αὐτὸ μὲ τὴν ὁδηγία τοῦ Μιλτιάδη ρίχτηκαν μὲ τόση ἀνδρεία καὶ ὀρμὴ στοὺς Πέρσες, πού σὲ λίγο τοὺς νίκησαν καὶ τοὺς σκόρπισαν. Ὑστερα τοὺς κυνήγησαν ὡς τὴν ἄκρογιαλιά.

Τρομαγμένοι τότε μπῆκαν στὰ καράβια οἱ Πέρσες κι ἔφυγαν. Οἱ Ἀθηναῖοι ἄρχισαν νὰ γιορτάζουν τὴ μεγάλη τους νίκη, ὅταν ξαφνικὰ μαθαίνουν πὼς οἱ Πέρσες πήγαιναν στὸ Φάληρο, μὲ τὴν ἐλπίδα νάβρουν τὴν Ἀθήνα ἔρημη ἀπὸ στρατὸ καὶ ἔτσι μπορέσουν νὰ τὴν καταλάβουν. Τρέχουν ἀμέσως, φτάνουν στὴν Ἀθήνα καὶ παρατάζονται σὲ ἓνα ὕψωμα μπροστὰ στὴν πόλη. Οἱ Πέρσες τότε μόλις εἶδαν, πὼς τὸ σχέδιό τους ἀπότυχε, ἔφυγαν καὶ γύρισαν ντροπιασμένοι στὴν Ἀσία.....

Τὴν τρίτη ἡμέρα ἀπὸ τὴ μάχη ἔφτασαν καὶ οἱ Σπαρτιῶτες στὴν Ἀθήνα καὶ ὕστερα στὸ Μαραθῶνα· ἐκεῖ, σὰν εἶδαν τοὺς σκοτωμένους καὶ τοὺς σκλάβους καὶ τὰ λάφυρα, پاίνεσαν καὶ συγχάρηκαν τοὺς Ἀθηναίους γιὰ τὴ μεγάλη τους νίκη. Λυπήθηκαν μόνο πού δὲν εὐτύχησαν καὶ αὐτοὶ νὰ λάβουν μέρος στὴ μάχη—τὴν ἀθάνατη μάχη, πού δόξασε καὶ ἔσωσε τὴν Ἑλλάδα καὶ τὸν Ἑλληνικὸ πολιτισμό.....

Τὰ κατόπιν ἀπὸ τῆ μάχης τοῦ Μαραθῶνα.

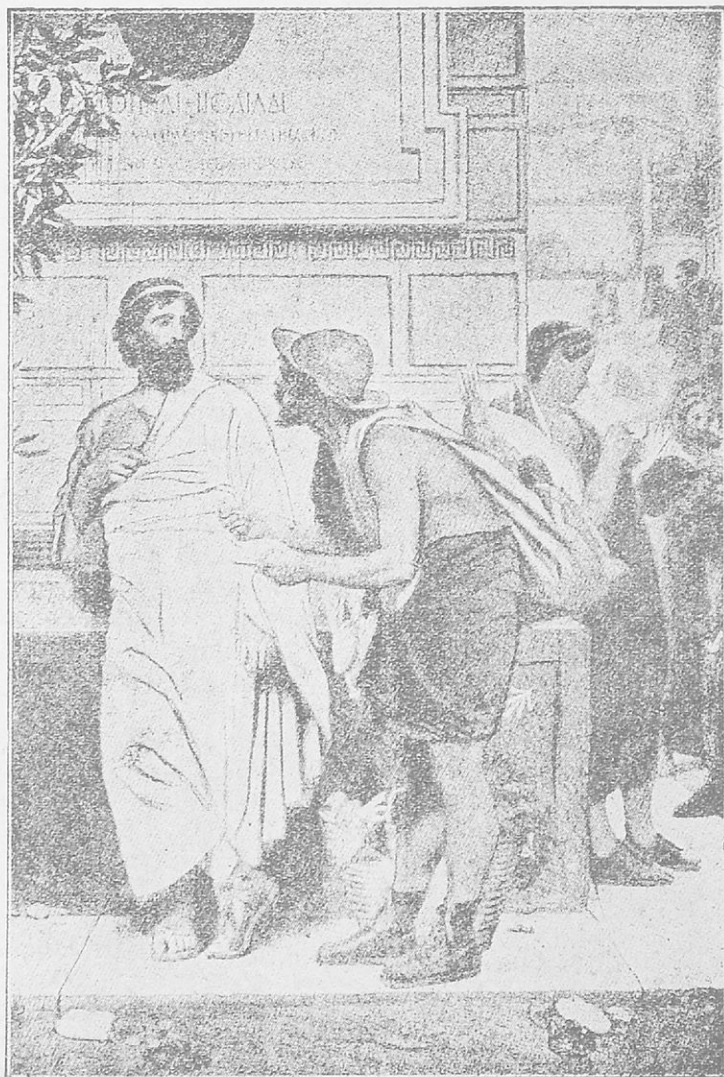
1. Θάνατος τοῦ Μιλτιάδης. Ὁ Μιλτιάδης μὲ τὴ νίκη τοῦ Μαραθῶνα δοξάστηκε πολὺ ὅλοι οἱ Ἕλληνες τὸν εἶχαν στὸ στόμα τους. Μὰ τὸ τέλος του ἦταν δυστυχισμένο ἰατι ὕστερα ἀπὸ τὴ μάχη τοῦ Μαραθῶνα ἔκαμε μιὰ ἐκστρατεία γιὰ νὰ τιμωρήσῃ τοὺς νησιώτες, ποὺ ὑποτάχτηκαν στοὺς Πέρσες. Μὰ ἡ ἐκστρατεία ἀπότυχε καὶ ὁ Μιλτιάδης γύρισε πίσω πληγωμένος στὸ πόδι· τότε βρῆκαν καιρὸ οἱ ἐχθροὶ του καὶ τὸν κατηγό-

Ὁ Θεμιστοκλῆς.
τὸ αἶ Ἀθηναῖοι τὸν ἔλεγαν δίκαιο.

ρησαν. Οἱ ἀχάριστοι Ἀθηναῖοι τοὺς ἀκούσαν καὶ ἔτσι ἔβαλαν στὸ Μιλτιάδη πρόστιμο 50 τάλαντα! Ὁ Μιλτιάδης ὅμως δὲν εἶχε νὰ πληρώσῃ γι' αὐτὸ τὸν ἔρριξαν στὴ φυλακὴ κι ἐκεῖ πέθανε ἀπὸ τὴν πληγὴ του κι ἀπὸ τὴ λύπη του.....

2. Ἀριστείδης καὶ Θεμιστοκλῆς.
Ἐπὶ ὕστερ' ἀπὸ τὸ θάνατο τοῦ Μιλτιάδης φάνηκαν δυὸ σπουδαῖοι πολιτικοὶ στὴν Ἀθήνα: ὁ Ἀριστείδης καὶ ὁ Θεμιστοκλῆς, ἄνθρωποι ἀντίθετοι στὸ χαρακτήρα. Ὁ Ἀριστείδης ἦταν ἄνθρωπος μαλακὸς καὶ ἐνάρετος, ἀγαποῦσε ὑπερβολικὰ τὴν πατρίδα καὶ τὴ δικαιοσύνη γι' αὐ-

Ἐξορία τοῦ Ἀριστείδη.

Ὁ Θεμιστοκλῆς ἦταν ἀνήσυχος, ὀρμητικὸς κι ἀγαποῦσε τὰ νέα πράματα. Ἦταν πολὺ φιλόδοξος καὶ γιὰ νὰ φτάνη στὸ σκοπὸ τοῦ μεταχειριζόταν κάθε μέσο—ἀκόμη καὶ ἀδικο. Στὰ παιδικὰ του χρόνια ἦταν ἀκατάστατος κι ἀγαποῦσε τὶς διασκεδάσεις. Ὅταν ὅμως εἶδε τὶς τιμὲς καὶ τὴ δόξα, πού πῆρε ὁ Μιλτιάδης, ὁ νικητὴς τοῦ Μαραθῶνα, ἄλλαξε ὀλότελα· ἄφησε δηλαδὴ τὶς διασκεδάσεις κι ἔμενε πολλές νύχτες ἄπνος· ὄλο σκέπτονταν πὼς νὰ φανῆ ὠφέλιμος στὴν πατρίδα, γιὰ ν' ἀποκτήσῃ κι αὐτὸς τὴ δόξα καὶ τὴν ὑπόληψη τοῦ Μιλτιάδη. Λένε μάλιστα πὼς εἶπε σὲ κάποιον, πού τὸν ρώτησε γιατί ἄλλαξε ἔτσι :

— «Δὲ μὲ ἀφήνει νὰ κοιμηθῶ τὸ κατόρθωμα τοῦ Μιλτιάδη».

Κι ἐπειδὴ ἐπρόβλεπε πὼς οἱ Πέρσες θὰ δοκιμάσουν καὶ πάλιν νὰ ἐκδικηθοῦν τοὺς Ἀθηναίους, τοὺς ἔπεισε νὰ κάμουν στόλο δυνατὸ, γιατί νόμιζε πὼς μόνο ἀπὸ τὴ θάλασσα θὰ μπορούσαν νὰ νικήσουν τοὺς ἐχθρούς. Ὁ Ἀριστείδης ὅμως εἶχε ἀντίθετη γνώμη· νόμιζε δηλαδὴ πὼς οἱ Ἀθηναῖοι θὰ μπορούσαν καὶ πάλι μὲ τὸν πεζικὸ στρατὸ νὰ νικήσουν τοὺς Πέρσες, ὅπως στὸ Μαραθῶνα. Τότε ἄρχισε ἕνας ἀγῶνας ἀναμεταξύ τους—ποῖα γνώμη θὰ νικήσῃ. Στὸ τέλος νίκησε ἡ γνώμη τοῦ Θεμιστοκλῆ. Καὶ μὲ τὸ λαό, πού τὸν ἀγαποῦσε πολὺ, κατάρθωσε ὁ Θεμιστοκλῆς νὰ ἐξορίσῃ τὸν Ἀριστείδη ἀπὸ τὴν Ἀθήνα, γιὰ νὰ ἐφαρμόσῃ τὸ πολιτικὸ του προγράμμα. Τότε ὁ Ἀριστείδης ἔφυγε χωρὶς κακία ἀπὸ τὴν πατρίδα του· λένε μάλιστα πὼς σήκωσε τὰ χέρια του στὸν οὐρανὸ καὶ εἶπε :

— «Εὐχομαι ἡ πατρίδα μου νὰ μὴ λάβῃ τὴν ἀνάγκη μου.....»

15ο.

Ἐκστρατεία τοῦ Ξέρξη στὴν Ἑλλάδα.

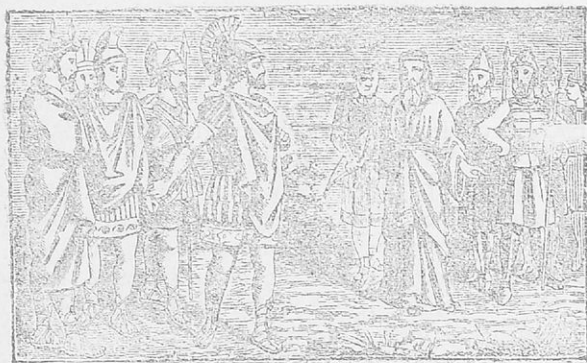
1. Ὁ Λεωνίδας στὶς Θερμοπύλες.
Καὶ ἀληθινά, ὅ,τι ἐπρόβλεψε ὁ Θεμιστοκλῆς, ὕστερα

ἀπὸ λίγον καιρὸ ἔγινε. Ὁ Δαρείος δηλαδή, ἀφοῦ νικήθηκε στὸ Μαραθῶνα, δὲ θέλησε νὰ ἡσυχάσῃ· σὲ λίγο ἄρχισε νὰ ἐτοιμάζῃ πάλι νέο στρατὸ καὶ στόλο—πολὺ περισσότερο τῆ φορά αὐτῆ—γιὰ νὰ τιμωρήσῃ καὶ ὑποτάξῃ τὴν Ἀθήνα καὶ ὅλη τὴν Ἑλλάδα. Μὰ ὁ Δαρείος πέθανε, πρὶν τελειώσουν οἱ προετοιμασίες· στὸ θρόνο ἀνέβηκε τότε ὁ γιὸς του Ξέρξης—ἓνας νέος περήφανος καὶ ξίππασμένος. Ὁ Ξέρξης ἠακολούθησε τὶς ἐτοιμασίες τοῦ πατέρα του καὶ τὴν ἀνοιξὴ τοῦ 480 ξεκίνησε ὁ ἴδιος γιὰ τὴν Ἑλλάδα μὲ δυὸ ἑκατομμύρια πεζικοὶ καὶ ἵππικοὶ στρατὸ καὶ μὲ στόλο ἀπὸ 1200 πλοῖα! Ὄταν τάμαθαν αὐτὰ οἱ Ἕλληνες προσπάθησαν, ἐμπρὸς στὸ μεγάλο κίνδυνο, νὰ ἐνωθοῦν. Μὰ δὲν τὸ κατώρθωσαν, γιατί ἄλλοι ἀπὸ φόβο πῆγαν μὲ τοὺς Πέρσες κι ἄλλοι ἔμειναν οὐδέτεροι. Οἱ πόλεις, ποὺ ἐνώθηκαν, ἔστειλαν τὸ βασιλέα τῆς Σπάρτης Λεωνίδα, γιὰ νὰ φυλάξῃ τὸ στενὸ τῶν Θερμοπυλῶν· γιατί τὸ στενὸ αὐτὸ ἦταν τὸ μόνον μέρος, ποὺ μποροῦσε νὰ κατεβῆ κανένας ἀπὸ τὴ Θεσσαλία στὴ νότια Ἑλλάδα. Ὁ Λεωνίδας εἶχε μαζί του 5000 Ἕλληνες, ποὺ ἀπ' αὐτοὺς μόνο οἱ 300 ἦταν Σπαρτιάτες. Ἐκεῖ κοντὰ στὸ στενὸ τῶν Θερμοπυλῶν πῆγε καὶ ὁ Ἑλληνικὸς στόλος, γιὰ νὰ φυλάξῃ τὶς πλάτες αὐτῶν, ποὺ θὰ πολεμοῦσαν στὸ στενὸ.

2. Ἡ μάχη τῶν Θερμοπυλῶν. Ὁ Ξέρξης, ἀφοῦ πέρασε τὸν Ἑλλήσποντο μὲ γεφυρὶ ἀπὸ πλοῖα, ἦλθε στὴ Θράκη καὶ Μακεδονία καὶ ὕστερα κατέβη στὴ Θεσσαλία. Οἱ κάμποι καὶ τὰ βουνὰ πλημμύρισαν ἀπὸ τὸ στρατὸ του καὶ τὰ ποτάμια στέρεψαν ἀπ' τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὰ ζῶα. Ὄταν ἔφτασε στὶς Θερμοπύλες, ἔστειλε διαταγὴν στὸ Λεωνίδα νὰ τοῦ παραδώσῃ τὰ ὄπλα· μὰ ὁ γενναῖος Σπαρτιάτης τοῦ ἀπάντησε ἄφοβα καὶ Σπαρτιατικὰ:

— «Μολὼν λαβέ», δηλαδή «ἔλα νὰ πάρῃς!». Τότε ὁ Ξέρξης θύμωσε καὶ διάταξε τοὺς στρατιῶτες του νὰ πιάσουν ζώντανους τοὺς λίγους ἐκείνους Ἕλληνες καὶ νὰ τοὺς φέρουν μπροστά του! Μὰ οἱ Ἕλληνες τοὺς τσάκισαν καὶ τοὺς ἔκαμαν πολλὰς φορές νὰ γυρίσουν

πίσω ντροπιασμένοι.—Ἡμέρες ἀγωνίστηκαν ν' ἀνοίξουν ἑρῶμο ἀνάμεσα στοὺς Ἑλληνας· μὰ τοῦ κάκου ! Τότε ὁ Ξέρξης κατάλαβε, πὼς δὲν εἶχε μπροστά του κοινούς ἀνθρώπους, παρὰ ἥρωες. Στενοχώρια καὶ ἀπελπισία τὸν ἔπιασε· δὲν ἤξερε τί νὰ κάμη. Μὰ τότε ἦλθε μπροστά του ἕνας προδότης—ποῦ θὰ τὸν βαραΐνη τὸ αἰῶνιο ἀνάθεμα τῆς Πατρίδας—ὁ Ἐφιάλτης, καὶ τοῦ ὑποσχέθηκε νὰ ὀδηγήσῃ τοὺς Πέρσες ἀπὸ ἕνα κρυφὸ μονοπά-

«Μολὼν λαβέ».

τι, ποῦ θὰ μπορούσαν νὰ περικυκλώσουν τοὺς Ἑλληνας· καὶ πράγματι ἔτσι ἔγινε. Ὁ Λεωνίδας ἔμαθε ἔγκαιρα τὴν προδοσίαν· γι' αὐτὸ εἶπε στοὺς ἄλλους Ἑλληνας νὰ φύγουν, γιὰ νὰ βρεθοῦν σὲ ἄλλη ἀνάγκη τῆς πατρίδας. Αὐτὸς ὅμως, μὲ τοὺς 300 Σπαρτιᾶτες καὶ μὲ 700 Θησπιεῖς, ποὺ ἔμειναν θεληματικὰ μαζί του, πολέμησαν σὰν λεοντάρια, ἕως ὅτου σκοτώθηκαν ὅλοι ἐκεῖ, ποῦ ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τοὺς ἔβαλε ἡ Πατρίδα !

Ἀργότερα στὸ στενὸ ἐκεῖνο στήθηκε ἀπάνω στὸν τάφο τοῦ Λεωνίδα καὶ τῶν 300 του ἕνα μαρμάρينو λεον-

τάρι, μὲ τὸ ὄραϊα ἐπίγραμμα, πού θύμιζε στὸ διαβάτη τὴν ἀνδρεία καὶ τὴν αὐτοθυσία τους :

“ Ἄς πῆ κάτω στὴ Σπάρτη μας
ὁ ξένος, ὁ διαβάτης,
πὼς ὄλοι πέσαμε ἐδῶ,
πιστοὶ στὸ θέλημά της.

16ο.

Ἡ ναυμαχία τῆς Σαλαμίνας.

1. Συμβούλια τῶν Ἑλλήνων στὴ Σαλαμίνα. Τὸν καιρὸ, πού ὁ Λεωνίδας πολεμοῦσε στὶς Θερμοπύλες, ὁ Ἑλληνικὸς στόλος κοντὰ στὸ ἄκρωτήρι Ἀρτεμίσιο ἔκαμε τρεῖς ναυμαχίες μὲ τὸν Περσικόν. Οἱ Ἕλληνες νίκησαν καὶ κατάστρεψαν πολλὰ ἐχθρικὰ καράβια. Μὰ ὅταν ἔμαθαν, πὼς ὁ Λεωνίδας σκοτώθηκε καὶ οἱ Πέρσες προχωροῦσαν χωρὶς ἐμπόδιο πρὸς τὰ κάτω, ἔφυγαν κι αὐτοὶ καὶ ἦλθαν στὸ στενὸ τῆς Σαλαμίνας. Ἐκεῖ τότε ἔγινε πολεμικὸ συμβούλιο, γιὰ νὰ σκεφτοῦν καὶ νὰ ἀποφασίσουν, πού ἔπρεπε νὰ ναυμαχήσουν. Ὁ Θεμιστοκλῆς ὑποστήριξε τὴ γνώμη, πὼς ἔπρεπε νὰ ναυμαχήσουν ἐκεῖ στὸ στενόν. Οἱ Πελοποννήσιοι ὅμως ἔλεγαν, πὼς ἦταν καλύτερα νὰ πᾶνε στὸν Ἴσθμὸ τῆς Κορίνθου. Μὰ καὶ ὁ Θεμιστοκλῆς ἐπίμενε στὴ γνώμη του τόσο, πού ὁ ναύαρχος τῶν Σπαρτιατῶν Εὐρυβιάδης θύμωσε καὶ σήκωσε τὸ ραβδί του νὰ τὸν χτυπήσῃ ! Ὁ Θεμιστοκλῆς ὅμως—πού δὲν εἶχε ἄλλο τίποτα στὸ νοῦ του, παρὰ τὸ συμφέρο τῆς πατρίδας—ἔπόμενε τὴν πρᾶσβολή καὶ τῶ εἶπε μὲ ἀταραξία :

— « Χτύπησέ με, μὰ ἄκουσέ με ! »

Ἔτσι μὲ τὴν ἐπιμονή του κατώρθωσε νὰ τοὺς πείσῃ νὰ μείνουν ἐκεῖ. Μὰ μόλις εἶδαν ἔπειτα τὶς φλόγες, πού ἀνέβαιναν ἀπὸ τὴν Ἀθήνα καὶ τὴν Ἀκρόπολη, πού τὶς κυρίευσαν καὶ τοὺς ἔβαλαν φωτιά οἱ Πέρσες, ἀποφάσι-

σαν ὀριστικὰ πιά νά φύγουν γιά τὸν Ἴσθμό. Τότε ὁ Θεμιστοκλῆς μὲ ἓνα ἔξυπνο τέχνασμά του—τὴν ἀποστολὴ τοῦ Σίκινου—τοὺς ἀνάγκασε νά μείνουν ἐκεῖ.

2. Ἡ ν α υ μ α χ ί α. “Ὅταν δηλαδὴ ξημέρωνε ἡ

Οἱ Πέρσες κυριεύουσι τὴν Ἀκρόπολην.

20 Σεπτεμβρίου τοῦ 480, οἱ Ἕλληνες βρέθηκαν περικυκλωμένοι ἀπὸ τοὺς Πέρσες. Τότε πιά σάν εἶδαν, πὼς δὲν ἦταν δυνατὸ νά τραβηχτοῦν στὸν Ἴσθμό, παρατά-

χτηκαν γιά ναυμαχία καί σέ λίγο τραγουδώντας τό έμβατήριο : «Έμπρός, παιδιά τών Έλλήνων, έμπρός νά σώστε τήν πατρίδα», έπεσαν άπάνω στους έχθρούς. Πρώτοι νίκησαν οί Αθηναίοι τούς Φοίνικες, που είχαν τήν πιό δυνατή μοίρα του Περσικοῦ στόλου· ή ύποχώρηση τών Φοινίκων έφερε μεγάλη άταξία καί ταραχή σέ όλον τόν Περσικό στόλο. Σέ λίγο όλος ο Περσικός στόλος άρχισε τρομαγμένος νά φεύγ' οί Έλληνες τούς χτυπούσαν τότε μέ περισσότερη όρμη καί ένθουσιασμό. Οί Πέρσες έπαθαν μεγάλη, τρομακτική συμ-

Ή ναυμαχία τής Σαλαμίνας.

φορά. Διακόσια καράβια τους βούλιαξαν μέ όλους τούς ναύτες καί πολλοί επίσημοι Πέρσες σκοτώθηκαν—καί μάλιστα συγγενείς καί άδέλφια του Ξέρξη. Ή συμφορά αύτή τόσο τρόμαξε τόν Ξέρξη, που άμέσως έφυγε γιά τήν Περσία· άφησε μόνο τό στρατηγό του Μαρδόνια

Ἡ χορά τῶν Ἑλλήνων ὕστερα ἀπὸ τῆ νίκη.

μέ. 300 χιλιάδες έκλεκτούς στρατιώτες, για να έξακολουθήση αυτός τόν πόλεμο. "Έτσι οί "Ελληνες, και πρό πάντων οί "Αθηναίοι, κέρδισαν μιá μεγάλη νίκη, πού έσωσε τήν "Ελλάδα και τήν Εύρώπη όλόκληρη από τή βαρβαρική σκλαβιά. "Έτσι ό Θεμιστοκλής ξεπλήρωσε τό όνειρο τής ζωής του—δοξάστηκε περισσότερο από όλους τούς "Ελληνες, γιατί όλοι παραδέχτηκαν πώς ή νίκη ήταν κατόρθωμα δικό του.....

17ο.

Οί τελευταίοι άγώνες τών "Ελλήνων με τούς Πέρσες.

1. Η μάχη τών Πλαταιών. Ο Μαρδόνιος, άφοϋ ξεχειμώνιασε στη Θεσσαλία, πού ήταν τόπος πλούσιος και μπορούσε να βρέψη τόσους άνδρες, τήν άνοιξη του 479 κατέβηκε στη Βοιωτία. Πρωύτερα προσπάθησε να πάρη με τό μέρος του τούς "Αθηναίους· τούς παρήγγειλε δηλαδή πώς άν συμμαχοϋσαν με αυτόν, θα τούς ξανάχιζε τήν πόλη τους και τούς ναούς της και πώς θα τούς έκανε ήγεμόνας σε όλη τήν "Ελλάδα. Οί "Αθηναίοι, άν και είχαν χάση τά πάντα, όμως άπάντησαν με τά υπερήφανα και άθάνατα εκείνα λόγια: «όσο ό ήλιος κάνει τό συνηθισμένο δρόμο του στον οϋρανό, οί "Αθηναίοι ποτέ δε θα πάσουν να πολεμοϋν τούς Πέρσες—αυτούς πού τούς έκαψαν τήν πόλη τους και τούς ναούς τους...» Τότε ό Μαρδόνιος μπήκε στην "Αττική κι έκαψε για δεύτερη φορά τήν "Αθήνα· έπειτα γύρισε πάλι με τό στρατό του στην Βοιωτία και στρατοπέδευσε κοντά στις Πλαταιές, μιá μικρή πόλη τής Βοιωτίας. Εκεί έφτασε σε λίγο και ό "Ελληνικός στρατός από 100 χιλιάδες άνδρες· στρατηγός τών "Αθηναίων ήταν ό Άριστειδης και άρχιστράτηγος ό Σπορτιάτης Παυσανίας. "Έγινε τότε μιá μάχη φοβερή. Οί Πέρσες πολέμησαν με μεγάλη τόλμη· μά έμπρός στην όρμη τών Σπαρτιατών και στη γενναιότητα τών "Αθηναίων, δεν μπόρεσαν να κρατηθοϋν. Οί "Ελ-

ληνες τούς τσάκισαν τελειωτικά σκοτώθηκε και αυτός ο Μαρδόνιος, που γενναία πολεμάει ανάμεσα στους πρώτους. Από τις 300 χιλιάδες μόνο λίγοι γλύτωσαν, που κι αυτοί σε κακή κατάσταση γύρισαν στην Περσία.

2. Η μάχη της Μυκάλης. Τόν ίδιο χρόνο και την ίδια ημέρα, καθώς λένε, που νικούσαν οι Έλληνες στις Πλαταιές, νικούσε και ο Έλληνικός στόλος τόν Περσικό κοντά στην Μυκάλη, ένα άκρωτήρι της Ασίας, που είναι αντίκρου στη Σάμο. Εκεί είχαν μαζευτή 300 περσικά πλοία και 6 χιλιάδες Περσικός στρατός. Οι Έλληνες, με αρχηγούς τόν Σπαρτιάτη Λεωτυχίδη, και τόν Αθηναίο Ξάνθιππο, κατώρθωσαν να νικήσουν τούς Πέρσες και να τούς κάψουν τὰ καράβια !

Αυτό ήταν τόν τέλος τών Περσικών πολέμων, που σ' αυτούς οι πρόγονοί μας με τήν αξιοθαύμαστη γενναϊότητα τους όχι μόνο τήν πατρίδα μας γλύτωσαν από ένα φοβερό κίνδυνο, παρά και τήν Εύρώπη δλόκληρη από τή βαρβαρότητα και τόν δεσποτισμό. Από τότε τόσο προώδευσαν στὰ γράμματα, σtis τέχνες και σtis έπιστημες, που έγιναν οι δάσκαλοι του πολιτισμού σε όλον τόν κόσμο.....

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ'.

ΗΓΕΜΟΝΙΑ ΤΩΝ ΑΘΗΝΑΙΩΝ

180

Τò περιτείχισμα της Αθήνας.--Θεμιστοκλής και Αριστείδης.

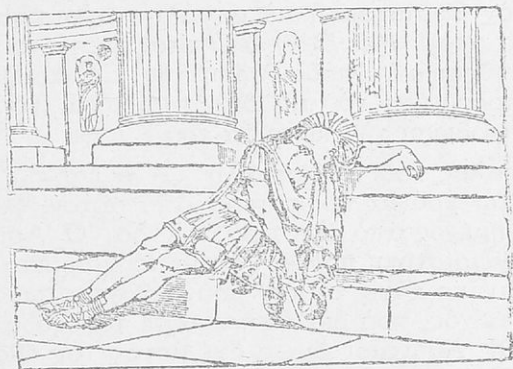
Πώς περιτειχίστηκε η Αθήνα και ο Πειραιάς. Έπειτα από τή μάχη τών Πλαταιών, σαν γύρισαν οι Αθηναίοι στην πόλη τους, δε βρήκαν άλλα, παρά στάχτη και έρείπια. Τότε ο Θεμιστοκλής που πρόβλεπε πως μιὰ μέρα η Αθήνα θα αγωνιστή με

τῆ Σπάρτῃ γιὰ τὴν ἡγεμονία, ἐπρότεινε, πρὶν χτίσουν τὰ σπίτια τους, νὰ περιτειχίσουν τὴν πόλιν μὲ ἓνα τεῖχος δυνατὸ, γιὰ νὰ μὴ φοβᾶται πιά τοὺς ἐχθροὺς. Καὶ πραγματικὰ οἱ Ἀθηναῖοι τὸν ἄκουσαν καὶ σὲ λίγο ἄρχισαν τὸ περιτείχισμα. Τὸ ἔργο προχωροῦσε γρήγορα μὰ μόλις τὸ ἔμαθαν οἱ Σπαρτιᾶτες, ζήτησαν νὰ πάψῃ τὸ περιτείχισμα, „γιατὶ τάχα ἂν ξαναἤρχονταν οἱ ἐχθροί, θὰ ἔβρισκαν ἓνα δυνατὸ ὀρμητήριον, γιὰ νὰ ὑποτάξουν τὴν Ἑλλάδα. Ἡ ἀλήθεια ὅμως ἦταν, πὼς δὲν ἤθελαν νὰ γίνουν οἱ Ἀθηναῖοι δυνατοὶ καὶ στὴν ξηρὰ, ὅπως ἦταν καὶ στὴ θάλασσα. Μὰ ὁ Θεμιστοκλῆς, ποὺ κατάλαβε τίς σκέψεις τους, κατῶρθωσε μὲ ἓνα ἔξυπνο τέχνασμα νὰ βροῦν τὸ ἔργο τελειωμένο. Ὑστερα περιτείχισε καὶ τὸν Πειραιᾶ καὶ ἔκανε αὐτόν, ἀντὶς γιὰ τὸ Φάληρον, λιμάνι τῆς Ἀθήνας. Ἔτσι ὁ Θεμιστοκλῆς ἔβαλε τὰ θεμέλια τοῦ μεγαλείου τῆς πατρίδας του !

2. **Ἐπιθετικοὶ πόλεμοι Πausανίας.** Ἔπειτα ἀπὸ τὴ νίκη τῆς Μυκάλης οἱ Ἕλληνες πῆραν τόσο θάρρος, ποῦ ἀπὸ τότε ἄρχισαν νὰ χτυποῦν παντοῦ, πρὸ πάντων μὲ τὸ στόλον, τοὺς Πέρσες ἄρχισαν ν' ἀγωνίζονται νὰ τοὺς διώξουν ἀπὸ ὅλους τοὺς Ἑλληνικοὺς λιμένες, ἀπὸ ὅλα τὰ νησιὰ καὶ ἀπὸ ὅλες τίς παράλιες πόλεις. Ἀρχηγὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου ἔγινε στὴν ἀρχὴ ὁ νικητῆς τῶν Πλαταιῶν Πausανίας. Καὶ πρῶτα-πρῶτα πῆγε στὴν Κύπρον καὶ ἔδιωξε ἀπὸ ἐκεῖ τοὺς Πέρσες ὕστερα ἦλθε στὸ Βυζάντιον, ποὺ ἦταν στὴ σημερινὴ Κωνσταντινούπολη. Ἐκεῖ ἦταν ἀκόμη Πέρσες τοὺς νίκησε καὶ κυρίευσεν τὴν πόλιν. Στὸ Βυζάντιον ὁ Πausανίας ἔπιασε πολλοὺς βαρβάρους αἰχμαλώτους μὰζὶ μὲ αὐτοὺς ἦταν καὶ πολλοὶ εὐγενεῖς — καὶ μερικοὶ μάλιστα συγγενεῖς τοῦ Ξέρξη. Τότε ὁ ἀπλὸς Σπαρτιᾶτης, σὰν εἶδε τὰ πλοῦτή τους, τὴ ζωὴ τους, καὶ τὴν ἀρχοντιά τους, τόσο θαμπώθηκε, ποῦ τοῦ ἦλθε ἡ σκέψη νὰ γίνῃ σὰν ἓνας ἀπ' αὐτοὺς—νὰ γίνῃ δηλαδὴ μὲ τὴν βοήθεια τῶν Περσῶν σατράπης σὲ ὅλη τὴν Ἑλλάδα.... Ἐγραψε τότε στὸν Ξέρξη ἓνα γράμμα καὶ τοῦλεγε, πὼς ἂν τοῦδινε τὴν κόρη του γυναῖκα καὶ τὸν ἔκανε σατράπην, πὼς ἦταν ἔτοιμος νὰ ὑποτάξῃ σ' αὐτόν τὴν Ἑλλάδα ! Ὁ

Ξέρξης τὸ δέχτηκε μὲ εὐχαρίστηση καὶ ἄρχισε νὰ συνεννοῆται μὲ αὐτόν. Ὁ Πausανίας ἀπὸ τότε ἄρχισε νὰ ντύνεται καὶ νὰ ζῆ ὅπως ζούσαν οἱ μεγασιάνες τῶν Περσῶν καὶ ἄρχισε νὰ φέρνεται στοὺς Ἑλληνας συμμάχους μὲ περηφάνεια καὶ μὲ σκληρότητα. Γι' αὐτὸ οἱ σύμμαχοι δυσανεστήθηκαν μὲ τοὺς Σπαρτιᾶτες καὶ γίνηκαν σύμμαχοι μὲ τοὺς Ἀθηναίους· ἔτσι οἱ Ἀθηναίους πῆραν πάλι τὴν ἡγεμονία.

Οἱ Σπαρτιᾶτες, σὰν ἔμαθαν τὴν προδοτικὴ διαγωγὴ τοῦ Πausανίας, τὸν διάταξαν νὰ γυρίσῃ πάλι στὴ Σπάρ-

Ὁ θάνατος τοῦ Πausανίας.

τῆ· μὰ κι ἄφου γύρισε στὴν πατρίδα του, ἐξακολουθοῦσε τὶς συνεννοήσεις του μὲ τοὺς Πέρσες, ὡς πού ἀποδείχτηκε φανερά ἢ προδοσία. Τότε οἱ ἔφοροι πῆγαν νὰ τὸν πιάσουν. Ὁ Πausanίας τὸ κατάλαβε καὶ γιὰ νὰ σωθῆ, ἔτρεξε καὶ κρύφτηκε σ' ἓνα ναὸ τῆς Ἀθηνᾶς. Τὸ μέρος ἦταν ἱερὸ καὶ ἀπὸ κεῖ κανένας δὲν μπορούσε νὰ τὸν βγάλῃ, αὐτε νὰ τὸν πειράξῃ. Μὰ οἱ Σπαρτιᾶτες ἔχτισαν τὴ θύρα τοῦ ναοῦ καὶ ἔβγαλαν τὴ σκεπὴ καὶ τὸν ἄφησαν ἐκεῖ γιὰ νὰ πεθάνῃ ἀπὸ τὴν πείνα, ἀπὸ τὴ δίψα, καὶ ἀπὸ τὸ κρυθ—ὅπως καὶ πέθανε. Λένε μάλιστα, πὼς τὸ πρῶτο λιθάρι στὴ θύρα τοῦ ναοῦ, τὸ ἔβαλε ἡ μητέρα τοῦ προδότη !....

3. Θάνατος τοῦ Θεμιστοκλή καὶ τοῦ Ἀριστείδη. Κατὰ κακὴ τύχη οἱ Σπαρτιᾶτες ἔμπλεξαν καὶ τὸ Θεμιστοκλή στὴν προδοσίᾳ τοῦ Πausanία. Οἱ Ἀθηναῖοι τὸ πίστεψαν καὶ τὸν προσκάλεσαν νὰ ἀπολογηθῆ. Ὁ Θεμιστοκλῆς φοβήθηκε μήπως οἱ Ἀθηναῖοι παρασυρθοῦν ἀπὸ τοὺς πολλοὺς ἐχθροὺς του, πού εἶχε ἀποκτήσει μὲ τὸν περήφανο χαρακτήρα του, καὶ τὸν καταδικάσουν· γι' αὐτὸ ἔφυγε ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα καὶ ζήτησε νὰ βρῆ σωτηρία στοὺς Πέρσες. Βασιλέας ἦταν τότε ὁ γιὸς τοῦ Ξέρξη Ἀρταξέρξης, πού δέχτηκε τὸν Θεμιστοκλή μὲ μεγάλη χαρὰ καὶ τὸν περικοιῆθηκε πολὺ. Μὰ ὅταν ὁ Ἀρταξέρξης τοῦ ζήτησε νὰ τὸν βοηθήσῃ νὰ ὑποδουλώσῃ τὴν Ἑλλάδα, ὁ Θεμιστοκλῆς προτίμησε νὰ πιῆ δηλητήριο καὶ νὰ πεθάνῃ, παρὰ νὰ προδώσῃ τὴν πατρίδα του!

Ὁ ἀντίπαλος τοῦ Θεμιστοκλή Ἀριστείδης πέθανε ὀκτώ χρόνια πρωτύτερα ἀπὸ αὐτόν. Μὰ αὐτὸς πέθανε τιμημένος ἀπὸ ὅλη τὴν Ἑλλάδα. Ὁ Ἀριστείδης, ἂν καὶ διαχειρίστηκε πολλὰ χρόνια τὰ χρήματα τῆς πολιτείας, φάνηκε τόσο τίμιος, πού πέθανε φτωχός· τόσο μάλιστα φτωχός, πού δὲν ἄφησε οὔτε τὰ ἔξοδα τῆς ταφῆς του. Οἱ Ἀθηναῖοι ὅμως ὄχι μόνο τὸν ἔθαψαν μὲ χρήματα τῆς πολιτείας, παρὰ καὶ τὰ κορίτσια του ἐπιροίκισαν!

190. —

Ὁ Κίμωνας.

Οἱ πρῶτες νίκες τοῦ Κίμωνα. Ὑστερα ἀπὸ τὸ θάνατο τοῦ Ἀριστείδη, διεύθυνε τὰ πράγματα τῆς πολιτείας ὁ γιὸς τοῦ Μιλτιάδη Κίμωνας. Ὁ Κίμωνας ἦταν ἄνθρωπος γενναῖος, βοηθοῦσε τοὺς φτωχοὺς καὶ ἀγαποῦσε πολὺ τὴν πατρίδα. Ἐγίνε ἀρχηγὸς τοῦ στόλου, πού εἶχαν οἱ σύμμαχοι καὶ ξακαλοῦθησε τὸν πόλεμο μὲ τοὺς Πέρσες γιὰ πολλὰ χρόνια. Καὶ πρῶτα κυριεύσε μιὰ πόλη τῆς Μακεδονίας, τὴν Ἡΐόνα κι' ἔδιωξε ἀπὸ ἐκεῖ τοὺς Πέρσες· ἔπειτα

κυνήγησε τούς ληστές, πού ἔβλαφταν τὴ νῆσο Σ κ ὕ ρ ο καὶ τὴν κυρίευσε. Ἐκεῖ βρῆκε καὶ τὸν τάφο τοῦ Θησέα· πήρε τὰ κόκκαλά του καὶ τὰ ἔφερε στὴν Ἀθήνα, ὅπου τὰ ἔθαψε πανηγυρικά. Ὑστερα πήγε στὰ παράλια τῆς Μικρῆς Ἀσίας, γιὰ νὰ ἐλευθερώσῃ ἀπὸ τοὺς Πέρσες τοὺς Ἕλληνες, πού κατοικοῦσαν ἐκεῖ πέρα. Κοντὰ λοιπὸν στὸν ποταμὸ Ε ὕ ρ υ μ ἔ δ ο ν τ α, πού εἶναι ἀντίκρου στὴν Κύπρο, νίκησε πρῶτα τὸ στόλο τῶν Περσῶν, ὕστερα ἔβγαλε τὸ στρατό του στὴ στεριά καὶ κατὰστρεψε καὶ τὸν Περσικὸ στρατό, πού ἦταν ἐκεῖ στρατοπεδευμένος. Ἡ μεγάλη αὐτὴ νίκη χάρισε τὴν ἐλευθερίαν στὶς Ἑλληνικὲς πόλεις, πού ἦταν στὰ παράλια τῆς Μικρῆς Ἀσίας. Γι' αὐτὸ ὅταν γύρισε στὴν Ἀθήνα ὁ δοξασμένος στρατηγός, οἱ Ἀθηναῖοι τὸν δέχτηκαν μὲ μεγάλες δόξεις καὶ τιμές.

2. Ἐ ξ ο ρ ί α κ α ἰ θ ἄ ν α τ ο ς τ ο ὗ Κ ἰ μ ω ν α. Μὰ στὰ 464 ἔγινε στὴ Λακωνικῇ ἕνας μεγάλος σεισμός· ἡ Σπάρτη καταστραφῆκε ἀπὸ τὸ σεισμὸ καὶ

Ὁ Κίμωνας.

χιλιάδες ἄνθρωποι σκοτώθηκαν. Οἱ εἰλωτες τότε νόμισαν, πῶς ἦταν κατάλληλη ἡ περίσταση νὰ ἐλευθερωθοῦν ἔκαναν λοιπὸν ἐπανάσταση καὶ ἀφοῦ ἐνώθησαν μὲ τοὺς Μεσσηνίους, πήραν τὸ φρούριο τῆς Ἰθώμης. Ἔτσι ἄρχισε ἕνας νέος πόλεμος, πού λέγεται τ ρ ἰ τ ο ς Μ ε σ σ η ν ι α κ ὸ ς π ὅ λ ε μ ο ς. Οἱ Σπαρτιᾶτες, σὰν εἶδαν πῶς δὲν μπορούσαν νὰ πάρουν τὸ φρούριο μονάχοι τους, ζήτησαν βοήθεια ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους. Οἱ Ἀθηναῖοι δένειχαν πολλὴ διάθεση νὰ βοηθήσουν τοὺς Σπαρτιᾶτες —γιατὶ εἶχαν πολλές δυσარέσκειες ἀπ' αὐτούς· μὰ ὁ Κί-

Ἱστορικοί Χρόνοι Δ', τάξ.

4

μωνας τούς ἔπεισε νὰ στείλουν βοήθεια μὲ αὐτὸν ἀρχηγό. Οἱ Ἀθηναῖοι πολέμησαν μὲ γενναιότητα, μὰ ἡ Ἰθώμη δὲν ἔπεφτε. Τότε οἱ Σπαρτιᾶτες ὑποψιάστηκαν πὼς οἱ Ἀθηναῖοι ἦταν κρυφὰ συνεννοημένοι μὲ τούς Μεσσηνίους. Καὶ μὲ τὴν πρόφαση πὼς δὲν τούς χρειάζονται πιά, τούς ἀνάγκασαν νὰ φύγουν. Οἱ Ἀθηναῖοι θύμωσαν πολὺ γιὰ τὴν προσβολὴ αὐτὴ καὶ ἀμέσως καταδίκασαν τὸν αἴτιο τῆς ἐκστρατείας Κίμωννα σὲ δέκα χρόνων ἐξορία. Μὰ ὅταν στὰ 457 οἱ Ἀθηναῖοι στὴν Τανάγρα πολεμοῦσαν μὲ τούς Σπαρτιᾶτες καὶ Θηβαίους, ὁ Κίμωννας ἦλθε νὰ πολεμήσῃ γιὰ τὴν πατρίδα του σὰν ἀπλὸς στρατιώτης. Οἱ στρατηγοὶ τῶν Ἀθηναίων δὲν τὸν δέχτηκαν· μὰ οἱ Ἀθηναῖοι σὰν τὸ ξμαθάν αὐτό, συγκινήθηκαν καὶ τὸν ἀνακάλεσαν ἀπὸ τὴν ἐξορία. Ὁ Κίμωννας τότε γύρισε πάλι στὴν πατρίδα του· καὶ τὸ πρῶτο του ἔργο ἦταν νὰ συμβιβάσῃ τούς Ἀθηναίους μὲ τούς Σπαρτιᾶτες. Ἐπειτα ἔακολούθησε τούς δοξασιμένους ἀγῶνας του μὲ τούς Πέρσες· μὰ ὅταν παλιορκοῦσε τὸ Κί τ ι ο, μιὰ πόλη τῆς Κύπρου, πληγώθηκε καὶ πέθανε ἀπὸ τὴν πληγὴ. Οἱ Ἀθηναῖοι ἔκρυσαν τὸ θάνατό του καὶ γύριζαν στὴν πατρίδα τους· μὰ στὸ δρόμο ἀπάντησαν τὸν Περσικὸ στόλο καὶ τοῦ ἔπεσαν ἀπάνω. Οἱ Πέρσες γιατί νόμισαν πὼς ὁ Κίμωννας διεύθυνε τὴ μάχη, ἔπεσαν σὲ σύγχυση καὶ ταραχὴ καὶ νικήθηκαν. Ἔτσι ὁ Κίμωννας καὶ νεκρὸς νίκησε τούς ἐχθρούς!

206.

Ὁ Περικλῆς.

1. Ὁ Περικλῆς καὶ τὰ προτερήματά του. Ἄμα πέθανε ὁ Κίμωννας, ἀρχηγὸς τῆς πολιτείας ἔγινε ὁ μεγάλος Περικλῆς. Ὁ Περικλῆς καταγόταν ἀπὸ τὴν μεγάλη καὶ πλούσια οἰκογένεια τῶν Ἀλκμεωνιδῶν καὶ ἦταν γιὸς τοῦ Ξανθίππου, ποὺ νίκησε τούς Πέρσες στὴ Μυκάλῃ. Εἶχε μεγάλες ἀρετὲς καὶ ἔξοχα προτερήματα, ποὺ μὲ τὴν ἐκπαίδευση καὶ μὲ τὴ μελέτη τὰ αὖξῃσε καὶ τὰ τελειοποίησε. Ἔτσι ἔγινε ἓνας ἀπὸ τούς μεγάλους καὶ πιὸ θαυμαστοὺς ἀνδρες τῆς ἀρχαίας ἐποχῆς. Δὲν ἦταν μονάχα μεγάλος πολιτι-

κός, μὰ καὶ στρατηγὸς σπουδαῖος καὶ ρήτορας ἔξοχος. Ὅταν μιλοῦσε, οἱ Ἀθηναῖοι ἔλεγαν πὼς ἄστραφτε καὶ φροντοῦσε καὶ ἀνατάραζε τὴν Ἑλλάδα γι' αὐτὸ τὸν παρωμοίαζαν μὲ τὸν Δία καὶ τὸν ἔλεγαν ὁ λ ὕ μ π ι ο. Ἀκόμη, ἦταν στολισμένος μὲ ὄλα τὰ προτερήματα, πού εἶναι στολισμένοι οἱ μεγάλοι ἦταν δηλαδὴ τίμιος, φρόνιμος, δυνατὸς στὴν κρίση καὶ στοῦ νοῦ, μεγαλοϊδεά-

Ὁ Περικλῆς.

της, εὐγενῆς καὶ ἀτάραχος. Λένε πὼς κάποτε ἔνας ἀχρεῖος Ἀθηναῖος τὸν ἔβριζε ὄλη τὴν ἡμέρα στὴν ἀγορά, πού πῆγε γιὰ κάποια ἐργασία ὁ Περικλῆς ἔκανε τὴ δουλειά του, χωρὶς νὰ δώσῃ καμμιά προσοχή. Ὁ ἀχρεῖος ἐκεῖνος δὲν ἀρκέσθηκε στὶς βρισιές, πού ταῦ εἶπε στὴν ἀγορά, μὰ τὸν παρακολούθησε καὶ τὸ βράδυ, ὅταν γύριζε σπῆτι τοῦ ἐξακολουθώντας νὰ τὸν βρίζῃ. Ὁ Περικλῆς ὅμως τραβοῦσε τὸ δρόμο του κι ἄκουε μὲ ἀταραξία τὶς βρισιές. Ἐπὶ τέλους ἔφτασε στοῦ σπῆτι του τότε διάταξε ἕνα ἀπὸ τοὺς ὑπηρέτες του, ὄχι νὰ χτυπήσῃ τὸν ὑβριστὴ, παρὰ νὰ πάρῃ ἕνα φανάρι,

γιὰ νὰ τὸν πᾶῃ ὡς τὸ σπῆτι του—μήπως καὶ πάθῃ τίποτα στοῦ σκοτάδι τῆς νύχτας!

2. Ὁ Περικλῆς στὴν πολιτική. Ὁ Περικλῆς διακρίθηκε στὴν ἀρχὴ σὲ διάφορες ἐκστρατείες, πού ἔδειξε μεγάλη ἀνδρεία, φρονιμάδα καὶ πείρα στρατηγική στὸν τριακοστὸ τρίτο χρόνο τῆς ἡλικίας

τοῦ μπήκε στήν πολιτική, καί μέ τὰ προτερήματα ποῦ εἶχε, προώδευσε πολὺ γρήγορα καί ἀπόκτησε τὴν ἀγάπη καί τὴν ἐκτίμηση τοῦ λαοῦ. Εἴκοσι ὀλόκληρα χρόνια ψηφίζόταν στρατηγός καί κυβερνοῦσε τὴν Ἀθήνα με ἰσότητα καί δικαιοσύνη. Ἀγαποῦσε καί ὑποστήριζε τὸ λαὸ ὁ Περικλῆς, μὰ ποτὲ δὲν τὸν κολάκευε τὸν μάλωνε στὶς παρεκτροπές του, τὸν συγκρατοῦσε στὶς παραφορές του, τὸν συμβούλευε καί τοῦδινε θάρρος στὶς κακὲς καί δύσκολες περιστάσεις καί τὸν παρηγοροῦσε στὰ ἀτυχήματά του—ὅπως κάνει ἓνας καλὸς πατέρας στὰ παιδιά του, ποῦ ἀληθινὰ ἀγαπάει..... Ὁ Περικλῆς, ἀπὸ τότε ποῦ μπήκε στήν πολιτική, δὲν ἔβγαινε ἀπὸ τὸ σπίτι του, παρὰ μόνον ὅταν πήγαινε στὴ βουλή ἢ στήν ἐκκλησία τοῦ δήμου· οὔτε μιλοῦσε συχνὰ στήν ἐκκλησία τοῦ δήμου, παρὰ μόνον ὅταν ἐπρόκειτο γιὰ μεγάλα καί σπουδαῖα ζητήματα. Δὲν τοῦ ἄρσαν τὰ συμπόσια, οὔτε οἱ διασκεδάσεις. Στὸ σπίτι του, ποῦ ἔμενε, δεχόταν ὅλους τοὺς σοφοὺς τῆς ἐποχῆς καί τοὺς καλλιτέχνες καί συζητοῦσε γιὰ διάφορα σπουδαῖα ζητήματα ἐπιστημονικά καί καλλιτεχνικά. Εἶναι ἀλήθεια πὼς πραγματικὸς κυβερνήτης τῆς πολιτείας ἦταν ὁ λαός· γιατί αὐτὸς ἀποφάσιζε στήν ἐκκλησία του γιὰ ὅλα τὰ σπουδαῖα ζητήματα καί δέχονταν ὅ,τι ἦταν σωστὸ καί ὠφέλιμο. Μὰ τὸν ἔξυπνο καί μορφωμένο ἐκεῖνο λαὸ τὸν διεύθυνε καί τὸν ὠδηγοῦσε ὁ Περικλῆς, με τὴ δύναμη τοῦ πνεύματός του καί τοῦ λόγου του—κι ἔτσι με τὸ ὄνομα μονάχα ἦταν **δημοκρατία**, ἐνῶ ἀληθινὰ ἦταν **μοναρχία**, δηλαδή ἡ ἀρχὴ, ἡ κυβέρνηση ἑνὸς **μόνο** ἀνθρώπου—τοῦ Περικλή.

21ο.

Ἡ Ἀθήνα στήν ἐποχὴ τοῦ Περικλή.

1. Ἡ δόξα τῆς Ἀθήνας. Ἡ Ἀθήνα στὸν καιρὸ τοῦ Περικλή ἔφτασε στὴ μεγαλύτερη δύναμη καί δόξα, ποῦ οὔτε αὐτὴ, οὔτε καμμιά ἄλλη Ἑλληνικὴ πόλη

είχε φτάσει ποτέ. Γιατί ο Περικλής έκαμε την 'Αθήνα
ένα μεγάλο κράτος, πού περιλάβαινε τριακόσιες 'Ελ-

Το έσωτερικό του Παρθενώνα με τo άγαλμα της 'Αθηνάς.

ληνικές πόλεις με πολλά έκατομμύρια ύπηκόους. Είχε
μεγάλο στόλο, πού ήταν κυρίαρχος σε όλη τή θάλασ-
σα· έτρεχε στα 'Ελληνικά παράλια κι έδειχνε τή δύνα-

μη τοῦ κράτους, εἰσπραττε τοὺς φόρους καὶ τιμωροῦσε ὅσες πόλεις ἀποστατοῦσαν. Τὸ Ἀθηναϊκὸ ἐμπόριο ἐκτείνονταν σὲ ὅλον τὸν τότε γνωστὸ κόσμον. Ἄλλ' ἀκόμη ὁ Περικλῆς στόλισε τὴν Ἀθήνα μὲ λαμπρὰς οἰκοδομὰς καὶ μὲ θαυμάσια καλλιτεχνήματα, ποῦ καὶ τὰ λείψανά τους μόνον ποῦ σώθηκαν ὡς τὰ σήμερον, κινουμένη τὴν ἐκπληξὴ καὶ τὸ θαυμασμὸ τοῦ κόσμου....

2. Μνημεῖα τῆς Ἀθήνας. Τὰ σπουδαιότερα καλλιτεχνήματα, ποῦ ἔγιναν στὴν ἐποχὴ τοῦ Περικλῆ ἦταν: Ὁ Παρθενὼνας, δηλαδὴ ναὸς ἀφιερωμένος στὴν παρθένα Ἀθηνᾶ· κτίσθηκε ἀπάνω στὴν Ἀκρόπολιν καὶ ἦταν ὁ πιὸ ὠραῖος καὶ πιὸ τέλειος ἀπὸ τοὺς ναοὺς τοῦ παλαιοῦ καιροῦ. Ἀπ' ἔξω ἦταν στολισμένος μὲ λαμπρὰ ἀνάγλυφα καὶ ἀγάλματα καὶ μέσα ἦταν στημένο τὸ ἄγαλμα τῆς Ἀθηνᾶς, παῦ εἶχε κάμει ὁ μεγάλος καλλιτέχνης Φειδίας ἀπὸ χρυσάφι καὶ ἐλεφαντόδοντο—ἀμίμητο ἀριστούργημα!

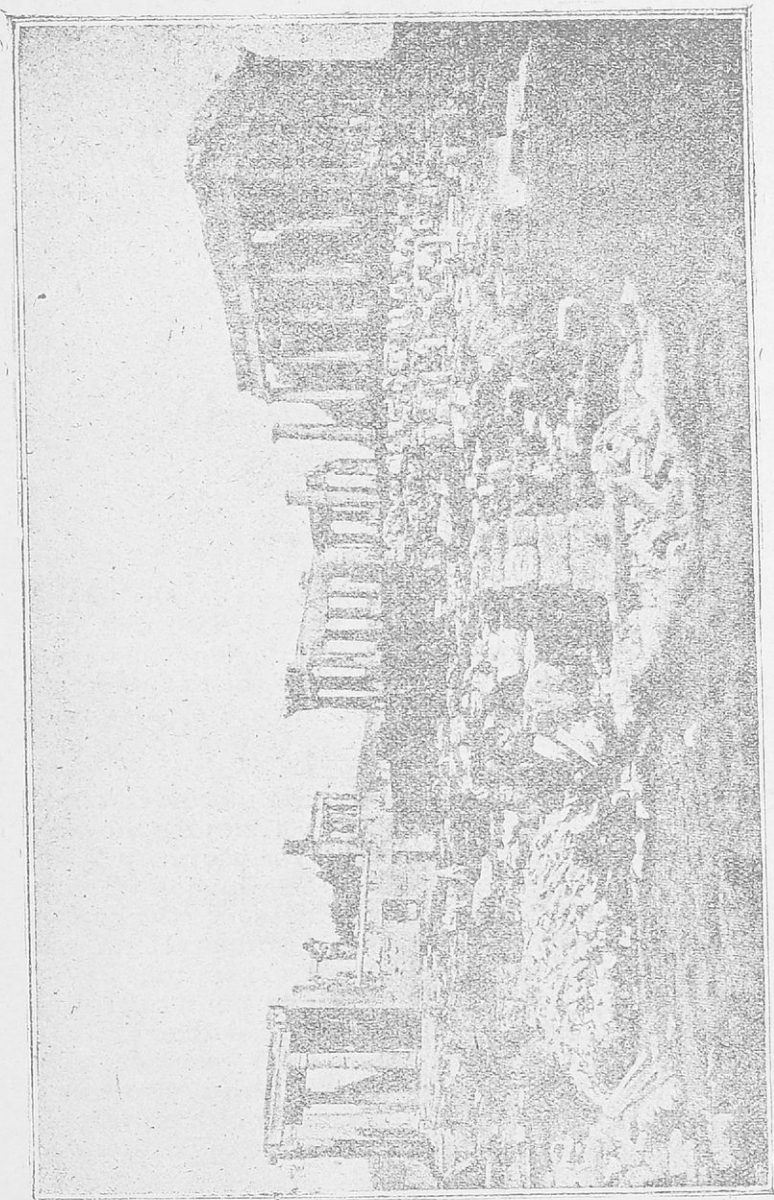
Τὰ Προπύλαια, ὠραία εἴσοδος στὴν Ἀκρόπολιν.

Τὸ Ἐρέθειο, ἕνας ἀπὸ τοὺς πιὸ κομψοὺς Ἑλληνικοὺς ναοὺς, ποῦ τελείωσε ἀργότερα.

Ὁ ναὸς τῆς Ἀπτερῆς Νίκης, δηλαδὴ τῆς Ἀθηνᾶς Νίκης, παῦ χτίστηκε γιὰ νὰ θυμίζει αἰώνια τὴν νίκη τῶν Ἀθηναίων στοὺς Περσικοὺς πολέμους.

Ἀκόμη ἔγιναν κοντὰ στὴν Ἀκρόπολιν τὸ Ὠδεῖο, στὸ Σούνιο ὁ ναὸς τοῦ Ποσειδῶνα καὶ στὴν Ἐλευσίνα ὁ ναὸς τῆς Δήμητρας. Ἔτσι στὴν ἐποχὴ τοῦ Περικλῆ ἡ Ἀθήνα ἔγινε ἡ ὠραιότερη πόλις σὲ ὅλη τὴν Ἑλλάδα. Ἀκόμη προώδευσαν οἱ τέχνες καὶ οἱ ἐπιστῆμες καὶ φάνηκαν οἱ μεγαλύτεροι σοφοὶ καὶ καλλιτέχνες, ποῦ ποτὲ ὁ κόσμος καὶ σὲ καμμιά ἐποχὴ δὲν εἶχε τόσοσους μεγάλους ἀνδρες μαζί· οὔτε τόσο λαμπρὰ καλλιτεχνικὰ ἔργα εἶδε ποτὲ ἄλλοτε ὁ κόσμος, ὅσα εἶδε στὸν καιρὸ τοῦ Περικλῆ. Γι' αὐτὸ ἡ ἐποχὴ αὕτη ὠνομάστηκε χρυσὸς αἰῶνας τοῦ Περικλῆ.

3. Ἡ μεγάλη ιδέα τοῦ Περικλῆ. Μέσα στὴ δόξα καὶ τὸ μεγαλεῖα αὐτοῦ τῆς Ἀθήνας ὁ Περικλῆς σκέφτηκε μιὰ μεγάλη ιδέα—δηλαδὴ νὰ ἐνώσῃ ὁ-

Ἡ Ἀκρόπολις τῆς Ἀθήνας, ὅπως εἶναι σήμερα.

λους τούς "Ελληνες σέ ένα κράτος μεγάλο, σέ μιὰ ὁμοσπονδία, πού νά περιλαβαίνη ὅλες τίς Ἑλληνικές πόλεις. Κατὰ κακή ὅμως τύχη οἱ "Ελληνες δέ δέχτηκαν, γιατί δέν ἔνωσαν τὸ μεγάλο σχέδιο τοῦ Περικλή· οἱ Σπαρτιᾶτες μάλιστα ἀπὸ φθόνο κι ἀπὸ ζήλια ἔγιναν αἴτιοι νά ναυαγήσῃ ἡ λαμπρὴ ἐκείνη ἰδέα, πού ἀπὸ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη θά στέριωνε ἕνα κράτος Ἑλληνικὸ μεγάλο καὶ δυνατὸ.....

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ'.

ΗΓΕΜΟΝΙΑ ΤΩΝ ΣΠΑΡΤΙΑΤΩΝ

22ο.

Πελοποννησιακὸς πόλεμος.

1. Οἱ αἰτίαι τοῦ πολέμου. Οἱ Ἑλληνες ἀφοῦ νίκησαν καὶ ἔδιωξαν τούς Πέρσες ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα καὶ τίς Ἑλληνικές χώρες, ἄρχισαν τὸ ἀλληλοφάγωμα. Καὶ ἄλλοι Ἑλληνες, ὅπως οἱ Κορίνθιοι, οἱ Αἰγινῆτες, οἱ Θηβαῖοι, ἀλλὰ πρὸ πάντων οἱ Σπαρτιᾶτες, ἔβλεπαν μὲ φθόνο καὶ ζήλια τὴ δύναμη καὶ τὸ μεγαλεῖο τῶν Ἀθηναίων, πού μεγάλωνε ὀλοένα. Σὲ λίγο ἄρχισαν νά τούς φοβοῦνται καὶ νά τούς μισοῦν. Γι' αὐτὸ ἡ εὐτυχία τῆς εἰρήνης δὲ μποροῦσε νά βαστάξῃ γιὰ πολὺν καιρὸ. Μιὰ παραμικρὴ ἀφορμὴ χρειαζόταν, γιὰ νά ἀνάψῃ ὁ πόλεμος· καὶ ἡ ἀφορμὴ δέν ἄργησε νά παρουσιαστῇ. Τότε ἀναψε ὁ φοβερός πόλεμος τῶν Σπαρτιατῶν μὲ τούς Ἀθηναίους, πού ὠνομάστηκε Π ε λ ο - π ο ν ν η σ ι α κ ὸ ς. Ὁ πόλεμος αὐτὸς βάσταξε 27 ὀλόκληρα χρόνια καὶ ἦταν καταστρεπτικὸς ὄχι μονάχα στὶς δυὸ πόλεις, παρὰ καὶ σ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα.

2. Τὰ πρῶτα χρόνια τοῦ πολέμου. Στὴν ἀρχὴ τοῦ πολέμου οἱ ἀντίπαλοι ἔκαναν ἀναμεταξύ τους λεηλασίες καὶ ἀρπαγές, δηλαδὴ οἱ Σπαρτιᾶτες μὲ τὸ στρατὸ τους ἔφταναν ὡς τὴν Ἀττικὴ, κατὰ στρε-

φάν τὰ κτήματα καὶ ἄρπαζαν ὅ,τι μποροῦσαν· οἱ Ἀθηναῖοι πάλι μὲ τὸ στόλο τους ἔτρεχαν στὰ παράλια τῆς Πελοποννήσου, τὰ ἔβλαπταν καὶ τὰ λεηλατοῦσαν. Τὸ δεύτερο ὅμως χρόνο τοῦ πολέμου ἔπεσε στὴν Ἀθήνα μιὰ φοβερὴ ἀσθένεια, ποὺ βάσταξε τέσσερα χρόνια καὶ θέρισε χιλιάδες ἀνθρώπους. Μέσα στὰ θύματα τῆς φοβερῆς ἀρρώστιας ἦταν καὶ ὁ μεγάλος Περικλῆς. Αὐτὸ

Ὁ Ἀλκιβιάδης.

ἦταν ἡ μεγαλύτερη συμφορὰ γιὰ τοὺς Ἀθηναίους, γιὰτὶ δὲ βρέθηκε πιά στὴν Ἀθήνα ἄλλος πολιτικὸς σὰν αὐτὸν—μεγάλος καὶ φρόνιμος, ποὺ νὰ διευθύνῃ τὸν πόλεμο στὴν φοβερὴ αὐτὴ περίσταση. Ἡ ἐξουσία ἔπεσε στὰ χέρια κάτι φιλόδοξων καὶ τιποτένιων ἀνθρώπων, ποὺ ἀναβαν τὰ πάθη καὶ τὶς φιλοδοξίες τοῦ λαοῦ καὶ τὸν ἔσερναν σὲ ἄτοπες πράξεις καὶ ἐκστρατείες καταστρεπτικῆς.

3. Τὸ τέλος τοῦ πολέμου. Ἐνας ἀπὸ τοὺς φιλόδοξους καὶ ἀχαρακτηριστοὺς αὐτοὺς ἀνθρώπους, ἦταν καὶ ὁ Ἀλκιβιάδης—ἓνα μίγμα ἀπὸ μεγάλα προτερήματα καὶ τὰ μεγαλύτερα ἐλαττώματα. Αὐτός,

γιὰ νὰ δοξαστή, παρακίνησε τοὺς Ἀθηναίους νὰ κάμουν μιὰ μακρινὴ καὶ καταστρεπτικὴ ἐκστρατεία στὴ Σικελία, γιὰ νὰ τὴν ὑποτάξουν. Ἡ ἐκστρατεία αὐτὴ ἦταν τὸ πιὸ θανατηφόρο κτύπημα στὴ δύναμη τῆς Ἀθήνας, ποὺ ἔφερε γρήγορα τὴν πτώση τῆς. Γιὰτὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἐκεῖ κάτω νικῆθηκαν κι ἔχασαν τὸ στόλο τους καὶ τὸ καλύτε-

ρο μέρος τοῦ στρατοῦ ταυς. Ἐκεῖ θάφτηκε ἡ δύναμη καὶ ἡ δόξα τῶν Ἀθηναίων.....

Οἱ σύμμαχοι τῶν Ἀθηναίων, ὕστερ' ἀπὸ τὴν καταστροφή τῆς Σικελίας, ἐπαναστάτησαν· ὅλοι οἱ ἐχθροὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ἦλθαν νὰ πολιορκήσουν τὴν Ἀθήνα. Στὸ τέλος ὁ στρατηγὸς τῶν Λακεδαιμονίων Λύσανδρος, νίκησε μὲ δόλο τοὺς Ἀθηναίους στὸν Ἑλλησποντο καὶ κοντὰ στὸ μέρος, ποὺ λεγόταν τότε Αἰγὸς ποταμοῖ καὶ τοὺς πῆρε ὄλο σχεδὸν τὸ στόλο αἰχμάλωτο. Ἀμέσως ἔπειτα ὁ Λύσανδρος ἐπλευσε στὸν Πειραιᾶ καὶ τὸν πολιορκήσε ἀπὸ τὴ θάλασσα, ἐνῶ ὁ στρατὸς τῶν Σπαρτιατῶν ἦλθε καὶ πολιορκήσε τὴν Ἀθήνα ἀπὸ τὴ στεριά. Οἱ Ἀθηναῖοι ἀντιστάθηκαν γιὰ λίγον καιρὸ, μὰ ἀφοῦ ἔσωσαν τίς τροφές καὶ πολλοὶ πέθαναν κάθε μέρα ἀπὸ τὴν πείνα, ἀναγκάστηκαν νὰ κάμουν εἰρήνη καὶ νὰ ὑποκύβουν σὲ ὄλες τίς ταπεινώσεις καὶ ἀπαιτήσεις τῶν σκληρῶν νικητῶν. Ὑποχρεώθηκαν δηλαδὴ νὰ γκρεμίσουν τὰ τεῖχη· νὰ παραδώσουν ὅλα τὰ πλοῖα, ἐκτὸς 12 νὰ ἀφήσουν ἐλεύθερες ὄλες τίς πόλεις, ποὺ εἶχαν ὑπήκοες καὶ ν' ἀναγνωρίζουν γιὰ ἀρχηγούς στὴν ξηρὰ καὶ στὴ θάλασσα τοὺς Σπαρτιατές. Ἔτσι πιά ἡ ὑποταγὴ τῆς Ἀθήνας στοὺς Σπαρτιατές ἦταν τέλεια.....

23ο.

Οἱ τριάντα τύραννοι.

1. Ἡ διοίκηση τῶν τριάντα. Μόλις ὑπογράφηκε ἡ εἰρήνη, ὁ Λύσανδρος ἀνάγκασε τοὺς Ἀθηναίους νὰ καταργήσουν τὸ παλαιὸ δημοκρατικὸ πολίτευμα καὶ νὰ δεχτοῦν τριάντα ἄρχοντες, φίλους τῶν Σπαρτιατῶν. Στὴν ἀρχὴ οἱ ἄρχοντες αὐτοὶ διοικοῦσαν καλὰ καὶ ἤσυχα καὶ καταδίωκαν τοὺς κακοὺς καὶ τοὺς συκοφάντες. Μὰ ὅταν ἔλαβαν γιὰ ἀσφάλεια ἀπὸ τὴ Σπάρτη 700 στρατιῶτες, ἄρχισαν πιά ἀφοβα νὰ κάνουν κάθε ἀβθαιρεσία καὶ κάθε ἐγκλημα. Ἐξώριζαν δηλαδὴ καὶ σκότωναν τοὺς καλύτερους πολῖτες καὶ τοὺς

πλούσιους, πού ἤθελα νὰ τοὺς ἀρπάξουν τὴν περιουσία. Τόση ἦταν ἡ κακουργία καὶ ἡ ἀπανθρωπία τους, πού σὲ λίγο χρονικὸ διάστημα σκότωσαν περισσότερους ἀπὸ 1500 ἀνθρώπους ! Γι' αὐτὸ ὠνομάστηκαν **τύραννοι**.

2. Ὁ **Θρασύβουλος** ἐλευθερώνει τὴν Ἄθῆνα. Ἀπὸ τὴν κατάσταση αὐτὴ πολλοὶ Ἀθηναῖοι, πού ἀγαποῦσαν τὴν πατρίδα καὶ τὴν ἐλευθερία, ἀναγκάστηκαν νὰ φύγουν κρυφὰ ἀπὸ τὴν Ἀθήνα καὶ νὰ πᾶνε σὲ ἄλλες πόλεις γειτονικές, γιὰ νὰ σωθοῦν. Καὶ ἄλλοι πῆγαν στὰ Μέγαρα, ἄλλοι στὴν Κόρινθο καὶ ἄλλοι στὴν Θήβα, ὅπου πολὺ τοὺς περιποιήθηκαν οἱ κάτοικοι. Ἐνας ἀπὸ αὐτούς, πού πῆγαν στὴ Θήβα, ἦταν καὶ ὁ Θρασύβουλος, ἄνθρωπος γενναῖος καὶ καλὸς στρατηγός. Ὁ Θρασύβουλος αὐτὸς ἐπειδὴ δὲν ὑπόφερε νὰ βλέπῃ τὴν πατρίδα του σὲ τέτλια κατάσταση, ἀποφάσισε μὲ ἄλλους ἐξόριστους νὰ τὴν ἐλευθερώσῃ ἀπὸ τὰ νύχια τῶν τυράννων. Πάρνει λοιπὸν 70 ἀπὸ αὐτούς καὶ πιάνει στὴν ἀρχὴ τὴ Φυλῆ, ἕνα μικρὸ φρούριο, πού ἦταν ἀπὸ πάνω στὴν Πάρνηθα. Ἐκεῖ ἦρθαν σιγὰ σιγὰ καὶ ἄλλοι, καὶ σὲ λίγο ἔγιναν 1000. Ἀμέσως τότε κατεβαίνει μὲ αὐτούς στὸν Πειραιᾶ καὶ πιάνει τὴ Μουνηχία. Οἱ τύραννοι ἤλθαν μὲ ἀρκετὸ στρατὸ καὶ τοὺς κτύπησαν, μὰ νικήθηκαν καὶ δυὸ ἀπ' αὐτούς σκοτώθηκαν. Τότε ἔγινε ἐπανάσταση στὴν Ἀθήνα καὶ οἱ τύραννοι, πού ἀτόμειναν, ἀναγκάστηκαν νὰ φύγουν στὴν Ἐλευσίνα. Στὸ τέλος ὁ Θρασύβουλος μπῆκε θριαμβευτικὰ στὴν Ἀθήνα, κατάργησε τὴν ἐξουσία τῶν τυράννων, ξανάφερε τὸ δημοκρατικὸ πολίτευμα καὶ κήρυξε γενικὴ ἀμνηστία, γιὰ νὰ ξανάρθῃ στοὺς πολῖτες ἡ εἰρήνη καὶ ἡ ἀγάπη. Ἔτσι λοιπὸν καταλύθηκε ἡ φοβερὴ τυραννία καὶ σφραγίστηκε τὸ λαμπρὸ κατόρθωμα τοῦ Θρασύβουλου μὲ μιὰ εὐγενικὰ πράξη—τὴν ἀμνηστία.....

Οἱ Σπαρτιᾶτες ἡγεμόνες τῶν Ἑλλήνων.

1. Διοίκηση τῶν Σπαρτιατῶν. Οἱ Σπαρτιᾶτες ἀπὸ τότε, ποῦ νίκησαν καὶ ταπεινώσαν τὴν Ἀθήνα, ἔγιναν ἡγεμόνες ὅλων τῶν Ἑλλήνων. Μὰ ἡ διοίκησή τους δὲν ἦταν καλύτερη ἀπὸ τὴν διοίκηση τῶν Ἀθηναίων κυβερνοῦσαν πιὸ αὐθαίρετα καὶ πιὸ δεσποτικά. Καὶ πρῶτα δὲν ἐπέτρεπαν τὴν αὐτονομία τῶν συμμάχων ἔπειτα σὲ κάθε πόλη εὐνοοῦσαν μόνο τοὺς ὀλιγαρχικοὺς καὶ σὲ 10 ἀπ' αὐτοὺς ἔδιναν τὴν ἐξουσία κοντὰ στοὺς 10 αὐτοὺς ἔστελναν καὶ ἓνα Σπαρτιάτη ἐπόπτη τους, ποῦ τὸν ἔλεγαν ἄρμωστή. Μὰ οἱ 10 καὶ ὁ ἄρμωστής κυβερνοῦσαν τόσον αὐθαίρετα καὶ τυραννικά, ποῦ ἡ διοίκησή τους δὲν εἶχε καμμιά διαφορὰ ἀπὸ τὴν διοίκηση τῶν τριάντα τυράνων στὴν Ἀθήνα. Καὶ κείνοι οἱ Ἕλληνες, ποῦ τὴν ταπεινώση τῆς Ἀθήνας τὴ χαίρετισαν σὰν ἡμέρα ἐλευθερίας, ἔνωσαν τώρα πῶς γελάστηκαν. Γιατὶ βρῆκαν τὸ χειρότερο. Οἱ ἀδικούμενοι λοιπὸν ἄρχισαν νὰ γογγύζουν ἢ δυσαρέσκεια καὶ ἡ ἀγανάκτηση ἦταν γενική. Γι' αὐτὸ σὲ λίγα χρόνια ἀναψαν νέοι ἐμφύλιοι πόλεμοι στὴν Ἑλλάδα.

2. Ἡ ἐκστρατεία τοῦ Κύρου. Μὰ πρὶν φτάσουν ὡς ἐκεῖ τὰ πράματα, μερικοὶ Ἕλληνες ἔκαμαν ἓνα σπουδαῖο κατόρθωμα, πολὺ μεγάλο καὶ τιμητικὸ γιὰ τὴν Ἑλλάδα. Τὸ κατόρθωμα αὐτὸ ἦταν ἡ ἐκστρατεία τοῦ Κύρου. Ὅταν δηλαδὴ πέθανε στὴν Περσία κατὰ τὸ 404 ὁ βασιλέας Δαρεῖος, ἀνέβηκε στὸ θρόνο ὁ μεγαλύτερος γιὸς του Ἀρταξέρξης ὁ νεώτερος γιὸς του Κύρος ἦταν γενικὸς διαικητὴς στὴ Μικρὴ Ἀσία. Ὁ Κύρος δὲν τὰ πῆγαινε καλὰ μὲ τὸν ἀδελφὸ του Ἀρταξέρξη καὶ ὅταν πέθανε ὁ Δαρεῖος, σκέφτηκε νὰ ξεθρονίσῃ τὸν ἀδελφὸ του καὶ νὰ γίνῃ αὐτὸς βασιλέας. Μάζεψε λοιπὸν μεγάλο στρατὸ ἀπὸ Ἀσιάτες μὰ γιατί εἶχε μεγάλη ἐκτίμησις στὴν ἀνδρεία καὶ στὴν τακτικὴ τῶν Ἑλλήνων, συναξε κρυφὰ καὶ 13 χιλιάδες Ἕλληνες μισθοφόρους. Μὲ τὸ στρατὸ αὐτὸ ξεκίνησε

την άνοιξη τοῦ 401 ἔναντιόν τοῦ ἀδελφοῦ του. Τὸν συνάντησε στὰ Κ ο Ὑ ν α ξ α, μιὰ πεδιάδα πού ἦταν κοντὰ στοῦ σημερινό Βαγδάτι· ἐκεῖ ἔγινε μιὰ μάχη μεγάλη. Οἱ Ἕλληνες νίκησαν τοὺς βαρβάρους, πού εἶχαν ἀντίκρουτους· ἔτσι ὁ Κῦρος θὰ νικοῦσε ὅλα τὸ στρατὸ τοῦ ἀδελφοῦ του, μὰ στὴ μέση τῆς μάχης σκοτώνεται ὁ ἴδιος.

Ἀμέσως τότε ὁ βαρβαρικός στρατός του ἄλλος αὐτομόλησε στὸν Ἀρταξέρξη καὶ ἄλλος σκορπίστηκε. Οἱ Ἕλληνες ἔμειναν μονάχοι—ἀνάμεσα σὲ μιὰ ἀπέραντη καὶ ἄγνωστη ἔχθρική χώρα. Ὅταν μάλιστα ἕνας πονηρὸς στρατηγὸς τοῦ Ἀρταξέρξη, ὁ Τισσαφέρνης, κατάρθωσε μὲ δόλο νὰ σκοτώσῃ ὅλους τοὺς Ἕλληνες στρατηγούς, τότε ἡ θέση τῶν Ἑλλήνων ἦταν ἀπελπιστική. Κατὰ καλὴ τύχη ὅμως μέσα στοὺς Ἕλληνες βρέθηκε ἕνας Ἀθηναῖος, ὁ Ξενοφώντας, πού ἀκολούθησε τὴν ἐκστρατεία χωρὶς νὰ εἶναι οὔτε ἀξιωματικός, οὔτε στρατιώτης. Αὐτὸν λοιπὸν μαζί μὲ ἄλλους τὸν ἔκαμαν οἱ Ἕλληνες ἀρχηγό· καὶ πραγματικὰ ὁ Ξενοφώντας κατάρθωσε νὰ σώσῃ τοὺς Ἕλληνες, ἀφοῦ ὑπέφεραν τρομερὰ ἀπὸ τὴν πείνα καὶ ἀπὸ τὸ κρυὸ, ἀφοῦ πέρασαν βουνὰ καὶ ποτάμια κι ἀφοῦ ὑπόφεραν τρομερὲς στερήσεις καὶ φοβεροὺς κινδύνους.

Τὸ κατόρθωμα αὐτὸ γιὰ τοὺς Ἕλληνες ἦταν ἕνας μεγάλος θρίαμβος. Ἀπὸ τότε περιφρονοῦσαν τοὺς Ἀσιάτες· τοὺς θεωροῦσαν δόλιους καὶ ἀνανδρους καὶ εἶχαν νιώσει πιά τὴν ἀδυναμία καὶ ἀθλιότητα τοῦ Περσικοῦ κράτους.

25ο.

Σ ω κ ρ ά τ η ς.

1. Πῶς ζοῦσε καὶ γιὰτί κατηγορήθηκε ὁ Σωκράτης. Ὁ Ξενοφώντας ἦταν μαθητὴς τοῦ Σωκράτη, ἑνὸς Ἀθηναίου σοφοῦ, πού ζοῦσε τὰ χρόνια αὐτὰ στὴν Ἀθήνα. Ὁ Σωκράτης καταγόταν ἀπὸ

μιά μικρή καὶ φτωγὴ οἰκογένεια· ὁ πατέρας του σκόλιζε ἀγάλματα καὶ ἡ μητέρα του ἦταν μαμμή. Στὴν ἀρχὴ ἔμαθε κι αὐτὸς τὴν τέχνη τοῦ πατέρα του, μὰ ὕστερα τὴν παράτησε καὶ ἄρχισε νὰ σπουδάζῃ τὴ φιλοσοφία. Ὁ Σωκράτης προικισμένος ἀπὸ τὴ φύση μὲ πνεῦμα ξεροχο καὶ ἐξυπνάδα θαυμαστή, κατῶρθωσε μὲ τὴν

ἐπιμέλεια καὶ τὴ μελέτῃ νὰ γίνῃ ὁ πιὸ σοφὸς ἀπὸ ὄλους τοὺς Ἕλληνας καὶ ὁ πιὸ τέλειος ἄνθρωπος σὲ κάθε ἀρετῇ. Ἀπὸ τότε ὅλη του τὴ ζωὴ τὴν πέρασε διδάσκοντας τοὺς ἀνθρώπους καὶ πρὸ πάντων τοὺς νέους τί εἶναι ἀλήθεια, τί εἶναι δικαιοσύνη καὶ τί εἶναι εὐσέβεια στοὺς θεοὺς· τοὺς συμβούλευε νὰ νικοῦν τὶς ἐπιθυμίες τους, νὰ ἀκοῦν τοὺς νόμους καὶ νὰ ἀγαποῦν τὴν πατρίδα, πού κανένα πρᾶμα στὸν κόσμον δὲν εἶναι, ὅπως ἔλεγε, πολυτιμότερο καὶ ἀγιώτερο. Καὶ δὲν τὰ δίδασκε μονάχα αὐτὰ ὁ μεγάλος αὐτὸς σο-

Ὁ Σωκράτης.

φός, παρὰ καὶ ὁ ἴδιος ἔδινε τὸ παράδειγμα μὲ τὴν ἀπλή καὶ ἐνάρετῃ ζωὴ του. Ὁ Σωκράτης δὲν εἶχε ὀρισμένον τόπον, πού δίδασκε· δίδασκε παντοῦ ὅπου βρισκόταν—καὶ μάλιστα δωρεάν· καὶ κατηγοροῦσε πικρὰ κάτι ψευδοδασκάλους, τοὺς σοφιστές, πού ἔπερναν λεπτὰ γιὰ τὴ διδασκαλία τους. Ἐπειδὴ ὅμως ἀπέδειχνε τὴν ἀμάθεια τῶν ἀνθρώπων καὶ κατάκρινε τὰ ἐλαττώματά τους, γι' αὐτὸ ἀπόκτησε πολλοὺς ἐχθροὺς· τρεῖς μάλιστα ἀπ' αὐτοὺς τὸν κατάγγειλαν πὼς δὲν πίστευε στοὺς θεοὺς, πού πίστευε ἡ πόλις, καὶ πὼς παράσερνε τοὺς νέους στὸ κακὸ !

Θάνατος τοῦ Σωκράτη.

2. Δίκη και θάνατος τοῦ Σωκράτη. Ὁ Σωκράτης μὲ θάρρος παρουσιάστηκε στὸ δικαστήριο καὶ ἀπολογήθηκε καλά. Μὰ δὲν παρακάλεσε τοὺς δικαστές, οὔτε ἔκλαψε, ὅπως ἔκαναν πάντοτε οἱ κατηγορούμενοι· ἀπολογήθηκε μὲ ἀπάθεια καὶ μὲ σοβαρότητα. Γι' αὐτὸ οἱ δικαστές θύμωσαν καὶ τὸν καταδίκασαν γιὰ θάνατο—τὸ μεγάλο δάσκαλο τῆς ἀρετῆς!

“Ὑστερ’ ἀπὸ τὴν καταδίκη οἱ Ἀθηναῖοι τὸν ἔρριξαν στὴ φυλακὴ, ὅπου ἔμεινε 30 ἡμέρες, γιατί λόγοι θρησκευτικοὶ δὲν ἐπέτρεπαν νὰ ἐκτελεσθῆ ἀμέσως ἡ θανατική πρῆξις. Σὲ ὅλο τὸ διάστημα αὐτὸ οἱ μαθητές του δὲν ἔπαυσαν νὰρχωνται στὴ φυλακὴ, γιὰ νὰ τὸν βλέπουν καὶ νὰ εἶναι ἀπαρηγόρητοι, γιατί ἔχαναν ἕνα τέτιο δάσκαλο, ποὺ ὅμοιον δὲν ἦταν δυνατὸν νὰ βροῦν. Μὰ κείνος οὔτε τὴν ἀταραξία του ἔχασε, οὔτε τὴν χαρὰ τῆς ψυχῆς· τὸ ἐναντίο αὐτὸς τοὺς παρηγοροῦσε καὶ τοὺς συμβούλευε. “Ὅταν μάλιστα ἕνας πλούσιος μαθητής του, ὁ Κρίτωνας, δωροδόκησε τὸ δεσμοφύλακα καὶ ἔκαμε μ’ αὐτὸ τὸν τρόπο εὐκόλη τὴν δραπέτευσή του ἀπὸ τὴ φυλακὴ, ὁ Σωκράτης δὲ θέλησε νὰ φύγη καὶ νὰ σωθῆ· ἀντίθετα τοῦ ἀπόδειξε καὶ τὸν ἔπεισε, πὼς τὸ μεγαλύτερο καθῆκον τοῦ πολίτη εἶναι νὰ ὑπακούη στοὺς νόμους τῆς πατρίδας—κι ἂν ἀκόμη τὸν ἀδικοῦν...” Ἔτσι ὁ μέγανος σοφὸς ἔπρε τὸ δηλητήριο ἀτάραχος καὶ γελαστός καὶ πέθανε, χωρὶς νὰ ἀπαρηνηθῆ καμμιά ἀπὸ τίς ἀρχές ποὺ δίδασκε, ὅταν ζοῦσε καὶ εὐτυχοῦσε.

260.

Πόλεμος τῶν Σπαρτιατῶν μὲ τοὺς Πέρσες.

1. Ὁ Ἀγησίλαος στήν Ἀσία. Ἐπειτα ἀπὸ τὴν ταπείνωση τῶν Ἀθηναίων, ὁ Τισσαφέρνης προσπάθησε νὰ ὑποτάξῃ τίς Ἑλληνικὲς πόλεις, ποὺ ἦταν στὴ Μικρὴ Ἀσία. Μὰ αὐτὲς ἤλθαν καὶ ζήτησαν τὴ βοήθεια τῶν Σπαρτιατῶν, ποὺ εἶχαν πάρει τὴν ἡγεμονία τῶν Ἑλλήνων. Οἱ Σπαρτιατὲς τοὺς ἔστειλαν τὸ βα-

σιλέα Ἀ γ η σ ί λ α ο μὲ ἀρκετὸ στρατό. Ὁ Ἀγησίλαος εἶχε πολλὰ σωματικά ἐλαττώματα—ἦταν κουτσός, κοντός καὶ ἄσχημος. Μόλα αὐτὰ ἦταν μεγάλος στρατηγός, ψυχὴ εὐγενικιά, μὲ αἰσθήματα πανελλήνια—πού ἤθελε δηλαδὴ νὰ εἶναι ὅλοι οἱ Ἕλληνες ἐνωμένοι καὶ ἐλεύθεροι, νὰ ἔχουν τὰ ἴδια πατριωτικά ὄνειρα καὶ ἓνα καὶ τὸν ἴδιο ἐχθρὸ—τοὺς Πέρσες. Ὁ Ἀγησίλαος ὅταν ἔφτασε στὴν Ἀσία, ἔδειξε ὅλα αὐτὰ τὰ προτερήματα γιατί νίκησε τοὺς Πέρσες σὲ πολλές μάχες καὶ προχώρησε στὴ σατραπεία τοῦ Φαρναβάζου, ὅπου ἐλευθέρωσε πολλές Ἑλληνικὲς πόλεις. Τότε σὰν ἔνωσε πόσο ἄθλιο καὶ ἐξασθενημένο ἦταν τὸ Περσικὸ κράτος, τοῦ ἤλθε ἡ ἰδέα νὰ τὸ καταλύσῃ καὶ νὰ τὸ κυριέψῃ. Κατὰ κακὴ τύχη ὅμως, ἐνῶ ἐτοιμάστηκε νὰ ἐκτελέσῃ τὸ μεγάλο του σχέδιο, ἔλαβε ξαφνικὰ διαταγὴ νὰ γυρίσῃ στὴ Σπάρτη.....

2. Μάχη σ τ ῆ ν Κ ο ρ ῶ ν ε ι α. Νὰ τί εἶχε συμβῆ. Οἱ Πέρσες σὰν εἶδαν, πὼς ἦταν δύσκολο νὰ νικήσουν τὸν Ἀγησίλαο καὶ νὰ τὸν διώξουν ἀπὸ τὴν Ἀσία, σκέφτηκαν νὰ ὠφεληθοῦν ἀπὸ τὴ δυσἀρέσκεια, πού εἶχαν οἱ Ἕλληνες ἐναντίον τῶν Σπαρτιατῶν γιὰ τὴ τυραννικὴ τους διοίκηση. Ἔστειλαν λοιπὸν χρήματα στοὺς Κορινθίους, τοὺς Ἀργεῖους καὶ τοὺς Θηβαίους καὶ τοὺς ἔπεισαν νὰ ἐνωθοῦν μὲ τοὺς Ἀθηναίους καὶ νὰ κηρύξουν τὸν πόλεμο τῆς Σπάρτης. Ἔτσι ἀναψε ὁ ἐμφύλιος πόλεμος στὴν Ἑλλάδα. Ὁ συμμαχικός στρατός κατάρθωσε νὰ νικήσῃ τοὺς Σπαρτιῶτες γι' αὐτὸ οἱ Σπαρτιῶτες φοβήθηκαν καὶ ἀναγκάστηκαν νὰ καλέσουν πίσω τὸν Ἀγησίλαο. Ὁ Ἀγησίλαος εἶδε τότε μὲ λύπη μεγάλη νὰ σβήνῃ τὸ ὄραϊο του σχέδιο μὰ ἀναγκάστηκε νὰ τὰ παρατήσῃ ὅλα καὶ νὰ τρέξῃ ἀμέσως στὴ φωνὴ τῆς πατρίδας του, πού κινδύνευε. Ὅταν γύρισε ὁ Ἀγησίλαος στὴν Ἑλλάδα, ἀπάντησε τοὺς ἐνωμένους ἐχθροὺς στὴν Κ ο ρ ῶ ν ε ι α τῆς Βοιωτίας ἐκεῖ ἔκαμε μὲ αὐτοὺς μιὰ μάχη φονικὴ, πού τοὺς νίκησε, ἀλλὰ πληγώθηκε καὶ ἔχασε πολλοὺς ἀπὸ τοὺς στρατιῶτές του.

Ἱστορικοὶ Χρόνοι Δ'. τάξ.

5

3. Εἰρήνη τοῦ Ἀνταλκίδου. Ὁ πόλεμος ἐξακολούθησε, μὰ ἡ Σπάρτη ἔχανε ὀλοένα καὶ οἱ ἐχθροὶ κάθε μέρα γίνονταν περισσότεροι. Τότε οἱ Σπαρτιάτες, γιατί δὲν μποροῦσαν νὰ τὰ βγάλουν πέρα μὲ τόσους ἐχθρούς, ἀκολούθησαν πολιτική, πού ἦταν προδοτικὴ γιὰ τὴν Ἑλλάδα. Ἔστειλαν δηλαδὴ στοῦ βασιλέα τῶν Περσῶν ἕνα πονηρὸν ἄνθρωπο, τὸν Ἀνταλκίδα αὐτός, ὅστερα ἀπὸ πέντε χρόνων ἐνέργειες, κατῶρθωσε νὰ κλείσῃ μὲ τοὺς Πέρσες τὴν Ἀνταλκίδειο εἰρήνη—μια εἰρήνη αἰσχρὴ καὶ προδοτικὴ. Γιατί, γιὰ νὰ φυλάξῃ τὰ συμφέροντά της ἡ Σπάρτη, δὲν ντράπηκε νὰ παραδώσῃ στὰ νύχια τῶν Περσῶν ὅλες τὶς Ἑλληνικὲς πόλεις τῆς Μικρῆς Ἀσίας!

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε΄.

ΗΓΕΜΟΝΙΑ ΤΩΝ ΘΗΒΑΙΩΝ

Σπαρτιάτες καὶ Θηβαῖοι.

1. Οἱ Σπαρτιάτες παύρνωσιν τὴν Κερδεΐα. Οἱ Σπαρτιάτες τώρα πιά μὲ τὴν ὑποστήριξη τῶν Περσῶν βρῆκαν καιρὸ νὰ ταπεινώσουν τοὺς ἐχθροὺς των καὶ νὰ διαλύσουν κάθε ἕλλη συμμαχία, γιὰ νὰ δυναμώσουν τὴ δική τους. Πρὸ πάντων μισοῦσαν τοὺς δυνατοὺς Θηβαίους. Καὶ μιὰ φορὰ στὰ 382, πού περνοῦσε ἀπὸ τὴ Θήβα στρατὸς Σπαρτιατικὸς μὲ τὸ στρατηγὸ Φοιβίδα, ξαφνικὰ κατάλαβε τὴν ἀκρόπολη τῆς Κερδεΐας ἀμέσως ἔρριξε στὴ φυλακὴ τὸ στρατηγὸ τῶν δημοκρατικῶν Ἴσμηνία καὶ παράδωσε τὴν ἐξουσία στοῦ φίλου τῶν Σπαρτιατῶν Λεοντιάδη· ἔτσι ἡ Θήβα ἔπεσε στὰ χέρια τῶν Σπαρτιατῶν. Τότε οἱ δημοκρατικοὶ καὶ ἄλλοι ἐπίσημοι Θηβαῖοι φοβήθηκαν· ἔφυγαν καὶ ἤλθαν στὴν Ἀθήνα, ὅπου οἱ Ἀθηναῖοι τοὺς περιποιήθηκαν πολὺ.

Ἡ παράνομη αὐτὴ πράξις τῶν Σπαρτιατῶν ἔκαμε κακὴ ἐντύπωση σὲ ὄλους τοὺς ἄλλους "Ἕλληνες, γιατί ἔγινε μὲ δόλο καὶ μὲ βία, ἐνῶ ἦταν πλέον εἰρήνη. Οἱ Σπαρτιᾶτες, σὰν τὸ ἔμαθαν αὐτό, φάνηκαν πῶς θύμωσαν καὶ τιμώρησαν γιὰ τὰ μάτια τὸ Φοιβίδα' μὰ δὲν διώρθωσαν τὸ πρᾶμα, παρὰ ξακολοῦθησαν νὰ κρατοῦν παράνομα τὴν Καδμεία.....!

2. Ἡ Θήβα ἐλευθερώνεταί. Τρία χρόνια ἀκόμα βίασαξε ἡ τρομοκρατία τῶν Σπαρτιατῶν στὴν Ἑλλάδα' κι ὄλοι περίμεναν νὰ τιμωρηθῇ ἡ Σπάρτη γιὰ τὴν ἐμπάθειά της καὶ τὴν ἀπιστία της. Καὶ πραγματικὰ δὲν ἄργησε νὰ γίνῃ αὐτό. Μαζὶ δηλαδὴ μ' αὐτοὺς, ποὺ ἔφυγαν καὶ πῆγαν στὴν Ἀθήνα, ἦταν καὶ ὁ Πελοπίδας, ἓνας νέος πλούσιος καὶ ἀνδρεῖος, ποὺ ἀγαποῦσε πολὺ τὴν πατρίδα καὶ τὴν ἐλευθερίαν. Ὁ Πελοπίδας δὲν ὑπόφερε νὰ βλέπῃ σ' αὐτὴ τὴν κατάσταση τὴν πατρίδα του' γι' αὐτὸ ἀποφάσισε νὰ τὴν ἐλευθερώσῃ, ὅπως μιὰ ἄλλη φορὰ ὁ Θρασύβουλος ἐλευθέρωσε τὴν Ἀθήνα ἀπὸ τοὺς τριάντα τυράννους.

Συνενοεῖται λοιπὸν μὲ μερικοὺς δημοκρατικοὺς καὶ ἄλλους φίλους του, ποὺ εἶχαν μείνει στὴ Θήβα, παίρνει καὶ ἔνδεκα ἄλλους ἐξόριστους καὶ τὸ Δεκέμβρη τοῦ 379 τραβᾷ γιὰ τὴ Θήβα. Μὰ γιὰ νὰ μὴ γνωριστοῦν ἦταν ὄλοι ντυμένοι σὰν κυνηγοί. Ἦταν νύχτα ὅταν ἔφτασαν στὴ Θήβα. Οἱ κάτοικοι ἦταν στὰ σπιτία τους. Τότε οἱ συνωμότες μπαίνουν στὴν πόλη, σκοτώνουν τοὺς τυράννους καὶ τὸ πρῶτ' ἀποφάσισαν νὰ τὴν ἐλευθερώσῃ. Ὁ λαὸς ἔτρεξε καὶ χαιρέτισε τοὺς συνωμότες γιὰ σωτῆρες καὶ ἐλευθερωτῆς. Ὑστερα οἱ συνωμότες μαζὶ μὲ ἄλλους ἐξόριστους, ποὺ ἔφτασαν, καὶ μὲ πολλοὺς Ἀθηναίους πολιορκοῦνε τὴν Καδμεία καὶ ἀναγκάζουν τὴ Σπαρτιατικὴ φρουρὰ, ποὺ ἦταν ἐκεῖ, νὰ φύγῃ ντροπιασμένῃ.

Ἡ πρᾶσις αὐτὴ πείραξε κατάκαρδα τοὺς Σπαρτιᾶτες καὶ γι' αὐτὸ ἀποφάσισαν νὰ τιμωρήσουν τοὺς Θεβαίους. Αὐτοὶ ὅμως μὲ τοὺς δυὸ μεγάλους τῶν στρατηγῶν, τὸν Πελοπίδα, ποὺ σύστησε τὸν ἱερό λό-

γο, καὶ τὸν ἀνδρείο καὶ μεγαλόψυχο Ἐπαμεινώνδα, πού βρῆκε τὴ λαοξήφαλα γγα, κατώρθωσαν νὰ νικήσουν πολλές φορές τοὺς ἀνίκητους ὡς τότε Σπαρτιᾶτες....

28ο.

Ἡγεμονία τῶν Θηβαίων.

1. Ἡ μάχη στὰ Λεῦκτρα. Ἐπειτα οἱ Θηβαῖοι μετὰ τοὺς δυὸ μεγάλους στρατηγοὺς τῶν Πελοπίδα καὶ Ἐπαμεινώνδα, κυρίεψαν ὅλες τὶς πόλεις τῆς Βοιωτίας καὶ ὠργανώθηκαν

Ἐπαμεινώνδας

τόσο καλὰ πολιτικά καὶ στρατιωτικά, πού ἔγιναν τὸ πιὸ γερὸ καὶ δυνατὸ κράτος στὴν Ἑλλάδα. Αὐτὸ ὅμως ἀναψε τὴ ζήλια καὶ τὸ φθόνο τῆς Σπάρτης, καὶ ἀμέσως στέλνει τὸ βασιλεῖο Κλεόβροτο μετὰ 14,000 Σπαρτιᾶτες καὶ συμμάχους, γιὰ νὰ ταπεινώσουν τοὺς Θηβαίους. Ἄλλ' ὁ Ἐπαμεινώνδας καὶ ὁ Πελοπίδας μετὰ 6,000 ἄνδρες τοὺς συναντοῦν στὰ Λεῦκτρα, ἕνα χωριὸ

τῆς Βοιωτίας, τοὺς πέφτουν ἀπάνω καὶ τοὺς τσακίζουν ἀλύπητα. Τέσσερες χιλιάδες Λακεδαιμόνιοι σκοτώθηκαν στὴ μάχη αὐτὴ, μέσα σ' αὐτοὺς ἔπεσε νεκρὸς καὶ ὁ βασιλεὺς Κλεόβροτος. Ἀπὸ τοὺς Θηβαίους σκοτώθηκαν μονάχα 600! Ἔτσι ἡ νίκη τῶν Θηβαίων ἦταν μεγάλη.

Οἱ Σπαρτιᾶτες, πού νομίζονταν ἀνίκητοι, ταπεινώθηκαν καὶ ἔχασαν τὴν πρωτοτερινὴ τους δόξα. Ἀπὸ τότε οἱ Θηβαῖοι ἔγιναν ἡγεμόνες σὲ ὅλη τὴν Ἑλλάδα.

2. Ἡ μάχη στὴ Μαντινεΐα. Ὑστερα ἀπὸ τὴ νίκη, πού κέρδισαν οἱ Θηβαῖοι στὰ Λευκτρα, ὁ Ἐπαμεινώνδας ἤλθε τρεῖς φορές στὴν Πελοπόννησο καὶ προχώρησε μάλιστα ὡς στὴ Σπάρτη. Ἦταν ἡ πρώτη φορά, πού παρουσιάζονταν ἐχθρὸς ἐμπρὸς στὴ Σπάρτη. Τὴ μεγάλη ταπείνωση γιὰ τὴ Σπάρτη καὶ τί δόξα γιὰ τοὺς Θηβαῖους! Οἱ Θηβαῖοι δὲν πείραξαν τὴ Σπάρτη, μὰ ἐλευθέρωσαν τὴ Μεσσηνία κι ἔχτισαν πάλι τὴ Μεσσηνία κάτω ἀπὸ τὴν Ἰθώμη. Ἐπειτα ὁ Ἐπαμεινώνδας ἔνωσε τοὺς Ἀρκάδες σὲ μιὰ ὁμοσπονδία καὶ ἔχτισε μιὰ μεγάλη πόλη, τὴ Μεγαλόπολη.

Μὰ σὲ λίγο ἄρχισαν καὶ οἱ Θηβαῖοι νὰ δυσαρεστοῦν τοὺς συμμάχους των μὲ τυραννικοὺς τρόπους, ὅπως ἄλλοτε οἱ Σπαρτιάτες. Γι' αὐτὸ οἱ σύμμαχοι ἄρχισαν νὰ τοὺς φεύγουν. Ὁ Ἐπαμεινώνδας ἀναγκάστηκε νὰ ἔλθῃ τότε καὶ τέταρτη φορά στὴν Πελοπόννησο καὶ θὰ κυρίευε τὴ φορά αὐτὴ τὴ Σπάρτη, ἂν δὲν προδίδονταν τὸ σχέδιό του. Τότε θέλησε νὰ δώσῃ ἓνα τελευταῖο χτύπημα στοὺς Σπαρτιάτες. Τοὺς συνάντησε λοιπὸν στὴ Μαντινεΐα, πού ἦταν κοντὰ στὴ σημερινὴ Τρίπολη. Ἐκεῖ γίνεται μιὰ ἀπὸ τίς πιὸ φονικὲς μάχες. Ὁ Ἐπαμεινώνδας μὲ τὴ λοξή του φάλαγγα νίκησε τοὺς Σπαρτιάτες. Μὰ ἀπάνω στὴ μάχη καρφώνεται ἓνα ἀκόντιο στὸ στήθος του. Τότε οἱ Θηβαῖοι τὸν μετέφεραν στὸ στρατόπεδο, ὅπου οἱ γιατροὶ εἶπαν, πὼς ἂν τοῦ βγάλουν τὸ ἀκόντιο, θὰ πεθάνῃ ἀμέσως. Ὁ γενναῖος ἄνδρας ἀκούσε μὲ ἀταραξία τὴ γνώμη τῶν γιατρῶν ῥώτησε μόνάχα ποιοὶ νίκησαν καὶ ἂν σώθηκε ἡ ἀσπίδα του. Ὅταν τοῦ εἶπαν πὼς οἱ Θηβαῖοι νίκησαν καὶ πὼς σώθηκε ἡ ἀσπίδα του, χάρηκε καὶ διάταξε νὰ τοῦ βγάλουν τὸ ἀκόντιο. Τὴ στιγμὴ ἐκείνη ἓνας φίλος του, πού ἦταν κοντά, τοῦ εἶπε μὲ δάκρυα στὰ μάτια :

— Τί κρίμα, Ἐπαμεινώνδα, νὰ πεθαίνῃς ἄτεκνος.

— Ὅχι, δὲν πεθαίνω ἄτεκνος, ἀπάντησε ὁ Ἐπαμεινώνδας ἀφήνω δυὸ ἀθάνατες θυγατέρες—τὴ νίκη τῶν Λευκτρῶν καὶ τὴ νίκη τῆς Μαντινεΐας.

Ἐπειτα ἀπὸ λίγο τοῦ ἔβγαλαν τὸ ἀκόντιο καὶ ὁ μέγας στρατηγὸς πέθανε. Ὁ ἄλλος μέγας στρατηγὸς Πελοπίδας πέθανε ἕνα χρόνο πρωτύτερα ἀπὸ τὸν Ἐπαμεινώνδα πολεμώντας στὴ Θεσσαλία ὅταν πέθανε κι ὁ Ἐπαμεινώνδας, ἡ Θήβα ἔχασε τὴ δύναμή της κι ἔπεσε στὴν πρωτυτερινή της ἀφάνεια καὶ ἀδυναμία. Μὰ ἡ Σπάρτη καὶ ἡ Ἀθήνα καὶ ὅλες οἱ ἄλλες Ἑλληνικὲς πόλεις ἦταν τόσο ἐξαντλημένες, ποὺ καμμιά δὲν μπορούσε πιά νὰ πάρη τὴν ἡγεμονία στὴν Ἑλλάδα. Τότε μιὰ νέα χώρα ἀναφάνηκε στὰ βορινά· ἡ χώρα αὐτὴ ἦταν ἡ Μακεδονία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΣΤ΄.

ΗΓΕΜΟΝΙΑ ΤΩΝ ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ

29ο.

Ἡ Μακεδονία καὶ ὁ Φίλιππος.

1. Ἡ Μακεδονία. Ἡ Μακεδονία ἦταν χώρα Ἑλληνική, ποὺ ὡς τότε δὲν εἶχε ἀνακατευθῆ στὰ Ἑλληνικὰ πράγματα. Οἱ Μακεδόνες ἦταν Ἕλληνες καὶ εἶχαν τὶς ἴδιες συνήθειες καὶ τὴν ἴδια γλῶσσα μὲ τοὺς κατοίκους τῶν ἄλλων Ἑλληνικῶν χωρῶν. Μὰ ἦταν χωρισμένοι σὲ πολλές φυλές—ὡς τὴν ἐποχὴ ποὺ ἕνας βασιλέας, ποὺ εἶχε τὴν καταγωγὴ ἀπὸ τὸν ἥρωα Ἡρακλῆ, τοὺς ἔνωσε καὶ ἔκαμε ἕνα κράτος μεγάλο καὶ δυνατὸ.

2. Φίλιππος καὶ τὰ σχέδιά του. Στὴν ἐποχὴ τοῦ Ἐπαμεινώνδα καὶ τοῦ Πελοπίδα τὸ βασιλεῖο τῆς Μακεδονίας εἶχε πέσει σὲ μεγάλες ταραχές, γιατί ζητοῦσαν νὰ πάρουν πολλοὶ τὸ θρόνο. Ὁ Πελοπίδας τότε πῆγε στὴ Μακεδονία, ἀνέβασε στὸ θρόνο τὸν Ἀλέξανδρο Β΄, πρῶτο γιὸ τοῦ βασιλέα ποὺ εἶχε πεθάνει, καὶ ὕστερα γύρισε στὴ Θήβα. Μὰ πῆρε μαζί του γιὰ ὄμηρο τὸν τρίτο ἀδελφὸ τοῦ Ἀλέξανδρου Φίλιππο-ἔγα

νέον ἔξυπνο, φιλόδοξο, μὲ μεγάλο μυαλό καὶ μεγαλύ-
τερη δραστηριότητα. Ὁ Φίλιππος ἔμεινε τρία χρόνια
στὴ Θήβα καὶ καντὰ τοὺς δυὸ μεγάλους στρατηγούς
Πελοπίδα καὶ Ἐπαμεινώνδα ἀπόκτησε πολλές γνώσεις,
σπούδασε τὰ πολεμικά καὶ γνώ-
ρισε καλά τὴν κατάσταση τῶν
Ἑλληνικῶν πόλεων. Ὁ Φίλιππος
ὄταν ἔμαθε πὺς σκοτώθηκε σὲ μιὰ
μάχη ὁ δεύτερος ἀδελφός του
Περδίκκας, πὺ εἶχε ἀνεβῆ στο
θρόνο, δὲ χάνει καιρό, φεύγει κρυ-
φὰ ἀπὸ τὴ Θήβα, τρέχει στὴ Μα-
κεδονία καὶ παίρνει τὸ θρόνο. Καὶ
πρῶτα νικάει τοὺς γειτονικοὺς
λαούς, ἔπειτα διοργανώνει τὸ
στρατό του καὶ κατορθώνει νὰ ὑ-
ποτάξῃ στὸ κράτος του τὴ Θρά-
κη καὶ τὴ Θεσσαλία· τελευταία, ὕστερα ἀπὸ πολλές πε-
τυχημένες ἐκστρατείες, τοῦ ἦλθε μιὰ μεγάλη ἰδέα — νὰ
ἐνώσῃ κάτω ἀπὸ τὴν ἀρχηγία του ὅλη τὴν Ἑλλάδα καὶ
ἔπειτα μὲ τὰ Ἑλληνικά καὶ Μακεδονικά στρατεύματα
νὰ πάῃ νὰ ὑποτάξῃ τὸ Περσικὸ κράτος.....

Ὁ Φίλιππος.

306.

Ὁ Φίλιππος Ἀρχηγὸς ὅλων τῶν Ἑλλήνων.

1. Ἀνάμιξη τοῦ Φιλίππου στὰ Ἑλ-
ληνικά πράματα. Γι' αὐτὸ ὁ Φίλιππος ζητοῦσε
ἀφορμὴ γιὰ νὰ ἀναμιχθῇ στὰ Ἑλληνικά πράματα. Καὶ
ἡ ἀφορμὴ δὲν ἄργησε νὰ παρουσιασθῇ. Οἱ Θηβαῖοι δη-
λαδὴ πὺ ἤθελαν νὰ τιμωρήσουν τοὺς Φωκεῖς, γιατί
καλλιέργησαν κάτι χωράφια, πὺ ἀνήκαν στὸ μαντεῖο
τῶν Δελφῶν, ζήτησαν τὴ βοήθεια τοῦ Φιλίππου. Αὐτός
ἄλλο πὺ δὲν ἤθελε κατέβηκε στὴν Ἑλλάδα καὶ νίκησε
καὶ σκόρπισε τοὺς Φωκεῖς. Αὐτὴ ἦταν ἡ πρώτη εὐκαι-

ρία, πού ἀναμίχθηκε ὁ Φίλιππος στὰ Ἑλληνικά πράματα. Σὲ λίγα χρόνια ὅμως τοῦ δόθηκε νέα εὐκαιρία νὰ ἀναμιχθῇ στὰ Ἑλληνικά πράματα. Οἱ Ἀμφισσεῖς δηλ. καλλιέργησαν κι αὐτοὶ μερικά μέρη, πού ἀνῆκαν στὸ μαντεῖο τῶν Δελφῶν.

Τότε τὸ Ἀμφικτυονικὸ Συνέδριο ἀνάθεσε στὸ Φίλιππο νὰ τοὺς τιμωρήσῃ γιὰ τὴν ἱεροσυλία αὐτή. Ὁ Φίλιππος ἄρπαξε τὴν εὐκαιρία καὶ κατέβηκε στὴν Ἑλλάδα ἔστειλε ἓνα μέρος τοῦ στρατοῦ του στὴν Ἀμφισσα, ἐνῶ αὐτὸς μὲ τὸ περισσότερο μέρος τοῦ στρατοῦ τρέχει καὶ πιάνει τὴν Ἑλλάτεια (τὸ σημερινὸ Δραχμάνι)—μιά ἀπὸ τίς ὀχυρὲς πόλεις, πού ἦταν στὴ Φωκίδα.

2. Ἡ μάχη στὴ Χαίρωνεια. Μόλις ἐγίνε τὸ πρῶμα αὐτὸ γνωστό, φόβος καὶ τρόμος ἔπιασε ὅλους τοὺς Ἑλληνες. Τώρα ὅλοι κατάλαβαν τὰ σχέδια τοῦ Φιλίππου. Μὲ τίς ἐνέργειες λοιπὸν τοῦ Δημοσθένη οἱ Ἀθηναῖοι ἔκαμαν συμμαχία μὲ τοὺς Θηβαίους καὶ ὁ σκοπὸς ἦταν νὰ πάρουν οἱ δύο αὐτὲς πόλεις ἀπάνω τους τὸν ἀγῶνα ἐναντίον τοῦ Φιλίππου. Μαζὶ μ' αὐτὲς πῆγαν καὶ ἄλλες Ἑλληνικὲς πόλεις καὶ ἔτσι ἔκαμαν ἓνα στρατὸ συμμαχικὸ ἀπὸ 40 χιλιάδες ἄνδρες, γιὰ νὰ βγάλῃ πέρα τὸν ἀγῶνα μὲ τὸ Φίλιππο. Οἱ δύο στρατοὶ συναντήθηκαν στὴ Χαίρωνεια, μιά πόλη τῆς Βοιωτίας ἐκεῖ τὸ 338 ἔγινε μιά ἀπὸ τίς πιὸ φονικὲς καὶ πιὸ πεισματικὲς μάχες. Γιατὶ καὶ τὰ δύο μέρη πολέμησαν μὲ πολλὴ γενναϊότητα. Ὁ Φίλιππος εἶχε μαζὶ του καὶ τὸ γιό του Ἀλέξανδρο, δεκαεπτὰ χρονῶν παιδί, πού ἀπὸ τότε ἔδειξε τὰ στρατιωτικὰ του προτερήματα γιὰτὶ κατώρθωσε νὰ τσακίσῃ καὶ νὰ κατακόψῃ τὸν ἱερὸ λόχο τῶν Θηβαίων, πού ἦταν παραταγμένους ἀντίκρου του. Στὸ τέλος ὅλοι οἱ σύμμαχοι νικίθηκαν ἄλλοι σκοτώθηκαν, ἄλλοι πιάστηκαν σκλάβοι καὶ οἱ περισσότεροι σώθηκαν μὲ τὴ φυγὴ. Οἱ Ἑλληνες ἀργότερα, στὸ μέρος πού θάφτηκαν οἱ δοξασμένοι νεκροί, ἔστησαν ἓνα μαρμάρينو λιοντάρι—ἀθάνατο σύμβολο τῆς κηδρείας των !

Τὸ μνημεῖο αὐτὸ ἔπεσε ἀπὸ τὴν πολυκαιρία, μὰ ἐδῶ καὶ λίγον καιρὸ τὸ ἔστησαν πάλι στὴν ἴδια θέση, ὅπου ὑπάρχει ὡς τὰ σήμερα.

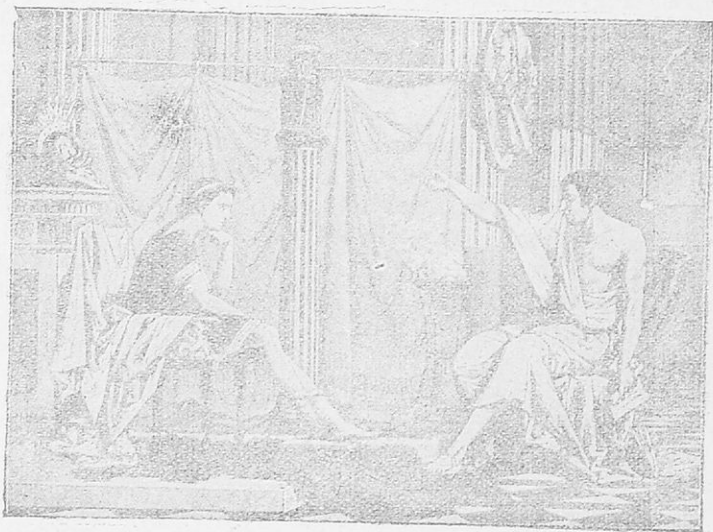
Ἐπειτα ἀπὸ τὴν νίκη αὐτὴ ὁ Φίλιππος θὰ μπορούσε νὰ ὑποτάξῃ ὅλη τὴν Ἑλλάδα. Μὰ δὲ θέλησε νὰ τὸ κάμῃ αὐτό, οὔτε σὲ κανένα ἔκανε τίποτε κακό. Τὸ σχέδιό του ἦταν νὰ ἐνώσῃ ὅλους τοὺς Ἕλληνας καὶ νὰ χτυπήσῃ τὸν αἰώνιο ἐχθρὸ τῶν Ἑλλήνων—τοὺς Πέρσες. Γι' αὐτὸ κάλεσε στὴν Κόρινθο συνέδριο ὄλων τῶν Ἑλλήνων, γιὰ νὰ τοὺς ἐκθέσῃ τὸ μεγάλο του σχέδιο· καὶ πραγματικὰ ὅλες οἱ Ἑλληνικὲς πόλεις ἔστειλαν ἀντιπροσώπους, ποὺ ἀναγνώρισαν τὸ Φίλιππο ἀρχηγὸ ὄλων τῶν Ἑλλήνων ἐναντίον τῶν Περσῶν. Ἐπειτα ἀπὸ τὸ συνέδριο ὁ Φίλιππος γύρισε στὴ Μακεδονία καὶ ἄρχισε νὰ ἐτοιμάζεται γιὰ τὸν μεγάλον αὐτὸν ἐθνικὸ πόλεμο· κατὰ κακὴ ὁμῶς μοῖρα μέσα στὶς ἐταιμασίαις σκοτώθηκε ἀπὸ ἓνα σωματοφύλακά του καὶ ἔτσι δὲν πρόφτασε νὰ πραγματοποιήσῃ τὸ μεγάλο του σχέδιο.....

31ο.

Ὁ Μεγάλος Ἀλέξανδρος.

1. Ἀνατροφή τοῦ Ἀλεξάνδρου. Τὸ μεγάλο σχέδιο τοῦ Φιλίππου ἀνάλαβε νὰ πραγματοποιήσῃ ὁ γιὸς καὶ διάδοχός του Ἀλέξανδρος. Εἴκοσι χρονῶν νέος ἦταν ὅταν ἀνέβηκε στὸ θρόνο· μὰ ἦταν προικισμένος ἀπὸ τὴ φύση μὲ ἔξοχα προτερήματα, ποὺ ἀπὸ τὴν παιδικὴ ἡλικία ἔδειξαν πὼς θὰ γίνῃ μέγας ἄνθρωπος. Τὰ προτερήματα αὐτὰ τὰ ἀνάπτυξε ἡ ἀνατροφή, ποὺ πῆρε ἀπὸ τοὺς πιὸ καλοὺς δασκάλους τοῦ καιροῦ του. Ὅταν εἶχε γίνῃ 12 χρονῶν, ὁ πατέρας του τοῦ πῆρε γιὰ δάσκαλο τὸν πιὸ μεγάλο φιλόσοφο τῆς ἐποχῆς. Αὐτὸς ἦταν ὁ Ἀριστοτέλης. Καὶ τὸν ἔστειλε μαζί μὲ τὸ δάσκαλό του μακριὰ ἀπὸ τὴ βασιλικὴ ζωὴ καὶ τὶς βασιλικὰς περιποιήσεις—σὲ μιὰ πολὺ μικρὴ πόλιν τῆς Μακεδονίας, γιὰ νὰ μὴν ἔχῃ σὲ τίποτε ἄλλο

τὸ νοῦ του, παρά τὰ μαθήματά του. Ὁ μέγας φιλόσοφος τρία χρόνια ἔμεινε στὴν πόλιν ἐκείνη διδάσκοντας τὸν Ἀλέξανδρο καὶ προσπαθώντας νὰ πλάσῃ τὸ χαρακτήρα του εὐγενικὸ καὶ νὰ τοῦ ἐμπνεύσῃ ἀγάπην πρὸς τὰ ὠραῖα καὶ μεγάλα πράγματα. Γι' αὐτὸ στὸ δάσκαλό του ὁ Ἀλέξανδρος διατήρησε πάντοτε μέγαλο

Ἀλέξανδρος καὶ Ἀριστοτέλης.

σεβασμὸ καὶ ἀγάπην καὶ τὴν πιὸ βαθύτην, εὐγνωμοσύνην—πού τίποτε δὲν μπόρεσε νὰ τὴ σβῆσῃ.....

2. Οἱ πρῶτες παλεμικὲς πράξεις τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ὄταν ἀνέβηκε στὸ θρόνον ὁ Ἀλέξανδρος, βρέθηκε μέσα σὲ πολλὰς δυσκολίας καὶ κινδύνους. Πρῶτα πολλοὶ δυνατοὶ Μακεδόνες γύρευαν νὰ τοῦ πάρουν τὸ θρόνον· ἔπειτα οἱ γειτονικοὶ λαοὶ ἐπαναστάτησαν καὶ ὅλες οἱ Ἑλληνικὲς πόλεις νόμισαν κατάλληλη τὴν περίστασιν ν' ἀποκτήσουν τὴν ἀνεξαρτησίαν τους. Μ' ὅλα αὐτὰ ὁ Ἀλέξανδρος δὲ δειλίασε, οὔτε φοβήθηκε. Καὶ πρῶτα κατάβαλε αὐτούς, πού ζη-

τοῦσαν τὸ θρόνον· ἔπειτα τιμώρησε τὸ δολοφόνο τοῦ πατέρα του καὶ τοὺς βοηθοὺς του· ὕστερα μὲ πολὺ στρατὸ ἔτρεξε στὴν Ἑλλάδα καὶ κάλεσε στὴν Κόρινθο ὅλους τοὺς Ἕλληνας σὲ συνέδριο, ὅπως ἄλλοτε ὁ πατέρας του. Ἡ γρήγορη αὐτὴ ἐμφάνιση τοῦ Ἀλεξάνδρου στὴν Ἑλλάδα, πού κανένας δὲν τὴν περίμενε, τρόμαξε τοὺς Ἕλληνας καὶ ὅλοι τὸν ἀναγνώρισαν, ὅπως τὸν πατέρα του, ἀρχιστράτηγο ὄλων τῶν Ἑλλήνων γιὰ τὸν πόλεμο ἐναντίῳ τῶν Περσῶν.

Ἀπὸ τὴν Κόρινθο ὁ Ἀλέξανδρος γύρισε στὴ Μακεδονία καὶ ἐξεστράτευσε στὴ Θράκη, γιὰ νὰ δείξη τὴ δύναμή του στοὺς γύρω βαρβάρους. Μὰ τότε ἔφτασε μιὰ παράξενη εἶδηση στὴν Ἑλλάδα—πὼς στὴν ἐκστρατεία ἐκείνη σκοτώθηκε ὁ Ἀλέξανδρος. Πολλὲς Ἑλληνικὲς πόλεις νόμισαν τότε κατάλληλη τὴν εὐκαιρία ν'ἀποκτήσουν τὴν ἀνεξαρτησίαν τους. Οἱ Θηβαῖοι μάλιστα πολιορκήσαν τὴν Καδμείαν, πού ἦταν Μακεδονικὴ φρουρά. Μὰ ξαφνικὰ, σὰν ἀστραπή, φτάνει ἔξω ἀπὸ τὴ Θήβα ὁ Ἀλέξανδρος μὲ τὸ στρατό του. Ἀμέσως τὴν πολιορκεῖ καὶ σὲ λίγες ἡμέρες τὴν κυριεύει. Τρομερὴ ἦταν τότε ἡ ἐκδίκηση τοῦ Ἀλεξάνδρου. Πολλοὶ Θηβαῖοι σφάγηκαν, οἱ περισσότεροὶ ἔγιναν σκλάβοι καὶ ἡ πόλις γκρεμίστηκε ἀπὸ τὰ θεμέλια! Μόνο τοὺς ναοὺς δὲν ἄφησε νὰ πειράξουν ὁ Ἀλέξανδρος καὶ τὸ σπῆτι τοῦ μεγάλου ποιητῆ Πινδάρου.

Τὸ πάθημα αὐτὸ τῶν Θηβαίων τόσο τρόμαξε τοὺς ἄλλους Ἕλληνας καὶ πρὸ πάντων τοὺς Ἀθηναίους, πού ὅλοι ἔστειλαν στὸν Ἀλέξανδρο ἀντιπροσώπους γιὰ νὰ ζητήσουν συγχώρηση γιὰ τὶς ἐπαναστατικὲς τῶν κινήσεις· κι ἀκόμη νὰ τοῦ δηλώσουν ὑποταγή. Ὁ Ἀλέξανδρος φέρθηκε μὲ μεγαλοφροσύνη· τοὺς συγχώρησε ὅλους καὶ γύρισε στὴ Μακεδονία.....

Νίκες και κατακτήσεις του Μεγάλου Ἀλεξάνδρου.

1. Οἱ πρῶτες νίκες τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ὄταν γύρισε στή Μακεδονία ὁ Ἀλέξανδρος ἄρχισε τίς ἐτοιμασίες γιά τήν ἐκστρατεία τῆς Ἀσίας.

Ὁ Ἀριστοτέλης κατευθύνει τὸ μαθητὴ τοῦ Ἀλεξάνδρου, ποὺ
φεύγει γιά τὴν Ἀσία.

κι ἀφοῦ ἐτοιμάστηκε τὴν ἀνοιξη τοῦ 334 πέρασε ἀπὸ
τὸν Ἑλλήσποντο στή Μικρασία μὲ 30,000 πεζοὺς καὶ
5,000 ἵππεῖς. Στὸ Γρανικὸ ποταμὸ ἀπάντησε τοὺς Πέρ-

σες, πού είχαν πολύ περισσότερο στρατό και λαμπρό ιππικό. Ὁ Ἀλέξανδρος τοὺς ἔπεσε ἀπάνω ἀκράτητος· τοὺς νίκησε καὶ τοὺς κατάκοψε. Ἐπειτα ἀπὸ τῆς νίκης αὐτῆς ὁ Ἀλέξανδρος προχώρησε στὸ ἐσωτερικὸ καὶ κοντὰ στὴν πόλη Ἴσσο ἀπάντησε τὸ βασιλεῖα Δαρεῖο μὲ 600,000 ἄνδρες! Ἐκεῖ ἔκαμε νέα μάχη καὶ νίκησε πάλι τοὺς Πέρσες. Ὁ Δαρεῖος σώθηκε μὲ τὴ φυγὴ—μὰ στὰ χέρια τοῦ νικητῆ ἔπεσαν οἱ θησαυροὶ τοῦ Δαρεῖου καὶ ὅλη ἡ οἰκογένειά του.

2. Κατακτήσεις τοῦ Ἀλεξάνδρου. Κατόπιν ὁ Ἀλέξανδρος ὑπόταξε τὴ Συρία, τὴ Φοινίκη καὶ τὴν Παλαιστίνη ἀπὸ κεῖ πῆγε στὴν Αἴγυπτο καὶ τὴν κυρίευσε, χωρὶς νὰ τοῦ ἀντισταθῆ κανένας. Ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο ὁ Ἀλέξανδρος γύρισε πάλι στὴν Ἀσία καὶ στὴν πεδιάδα τῶν Γαυγαμήλων τὸν περιμένε ὁ Δαρεῖος· ἐκεῖ τὸν Ὀκτώβρη τοῦ 331 ὁ Ἀλέξανδρος ὤρμησε στὸ κέντρο τοῦ ἐχθροῦ, πού ἦταν ὁ Δαρεῖος. Ὁ Περσικὸς στρατὸς πάλι νικηθῆκε καὶ σκορπίστηκε· ὁ Δαρεῖος σώθηκε μὲ τὴ φυγὴ καὶ τράβηξε στὴ Μηδία. Ὁ Ἀλέξανδρος ἔπειτα μπῆκε νικητῆς στὴ Βαβυλωνία· ἀργότερα κατάλαβε καὶ τὶς ἄλλες πρωτεύουσες τῆς Περσίας, τὰ Σοῦσα, τὴν Περσέπολη καὶ τὶς Πασαργάδες. Ἐπειτα τράβηξε στὴ Μηδία, γιὰ νὰ πιάσῃ τὸ Δαρεῖα· ὅταν ὅμως ἔφτασε τὴν πρωτεύουσά της, τὰ Ἐκβάτανα, μαθαίνει πὼς ὁ σατράπης Βῆσσος εἶχε πιάσει αἰχμάλωτο τὸ Δαρεῖο καὶ πὼς κήρυξε τὸν ἑαυτό του βασιλεῖα. Ἀμέσως τὸν κυνηγᾷ καὶ σὲ τρία μερόνυχτα τὸν προφτάνει· ὁ Βῆσσος, ὅταν εἶδε τὸν κίνδυνο νὰ πιαστῆ, σκοτώνει τὸ Δαρεῖο καὶ τρέχει στὴ Βακτριανή. Ὁ Ἀλέξανδρος ὅταν ἔφτασε καὶ βρῆκε τὸ Δαρεῖο σκοτωμένο, τόσο συγκινήθηκε, πού δὲν μπόρεσε νὰ κρατήσῃ τὰ δάκρυά του! Παράδωσε τὸ λείψανο στοὺς συγγενεῖς του καὶ διάταξε νὰ θαφτῆ μὲ βασιλικὲς τιμές. Ἀργότερα, σὰν ἔπιασε τὸ Βῆσσο, τὸν παράδωσε στὸν ἀδελφὸ τοῦ Δαρεῖου καὶ κείνος τὸν σκότωσε, ἀφοῦ τὸν βασάνισε σκληρά. Στὰ μέρη ἐκεῖνα πῆρε γυναῖκα τοῦ τῆ Ρωξάνη, κόρη ἑνὸς γενναίου ἀρχοντα, γιὰ νὰ

δείξη πὼς αὐτοὺς ποὺ ὑπόταξε δὲν τοὺς θεωροῦσε δούλους του. Ὁ Ἀλέξανδρος, ἀφοῦ συνεπλήρωσε τὴν κατάκτηση τοῦ Περσικοῦ κράτους, προχώρησε καὶ κατάκτησε τὶς Ἰνδίες, τόπους ποὺ κανένας Ἕλληνας δὲν εἶχε πατήσει ὡς τότε. Στὸ τέλος ἀποφάσισε νὰ γυρίσῃ πάλι στὴν Περσία. Ἦλθε λοιπὸν στὰ Σοῦσα κι ἀπὸ κεῖ στὰ Ἐκβάτανα· τελευταία ἦλθε στὴ Βαβυλῶνα κι ἄρχισε νὰ τακτοποιῇ τὸ ἀπέραντο κράτος του. Κι εἶχε στὸ νοῦ του

Ὁ Μ. Ἀλέξανδρος στὴν Ἰνδία.

ἓνα μεγάλο σχέδιο ὃ Ἀλέξανδρος· ἐσκόπευε δηλαδὴ νὰ διαδώσῃ σ' ὅλους τοὺς λαοὺς τῆς Ἀσίας τὴν Ἑλληνικὴ γλῶσσα, τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα καὶ τὸν Ἑλληνικὸ πολιτισμὸ καὶ νὰ ἐνώσῃ τοὺς Ἀσιάτες μὲ τοὺς Ἕλληνες σὲ ἓνα δυνατὸ καὶ μεγάλο ἔθνος. Μὰ δὲν πρόφτασε νὰ πραγματοποιήσῃ τὸ μεγάλο του σχέδιο· γιατί σὲ λίγο ἀρρώστησε καὶ πέθανε τὸ 323 σὲ ἡλικία 33 χρόνων! Βασίλευσε 12 μονάχα χρόνια καὶ 8 μῆνες· μὰ στὸ

Θάνατος τοῦ Ἀλεξάνδρου

μικρὸ αὐτὸ διάστημα τῆς βασιλείας του δημιούργησε ἕνα κράτος ἀπέραντο καὶ κατώρθωσε τούτα μεγάλα κατορθώματα, πού κανένας ἄνθρωπος δὲν κατώρθωσε οὐτε θὰ κατορθώση ποτέ. Γι' αὐτὸ πολὺ δίκαια ἢ Ἱστορία τὸν ὠνόμασε «Μεγάλον».

33ο.

Οἱ Διάδοχοι τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου.

1. Φιλονικίες τῶν στρατηγῶν τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ὁ Ἀλέξανδρος, ὅταν πέθανε, δὲν ἄφησε διάδοχο· ἄφησε μονάχα τὴ γυναῖκα του Ρωξάνη ἔγκυο. Γι' αὐτὸ ἄρχισαν φιλονικίες ἀναμεταξὺ τῶν στρατηγῶν τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου—δηλαδὴ ποιὸς θὰ γίνῃ διάδοχός του· κι ἔπειτα ἀπὸ πολλὰ συγκρούσεις ἀποφάσισαν νὰ ἀνακηρύξουν βασιλέα ἕνα νόθο ἀδελφὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου, τὸν Ἀρριδαῖο καὶ τὸ παιδὶ πού θὰ γεννοῦσε ἡ Ρωξάνη, ἂν ἦταν ἀγόρι. Ὁ Περδίκκας, πού τις τελευταῖες ἡμέρες τῆς ζωῆς του ὁ Ἀλέξανδρος τοῦδωσε τὸ δακτυλίδι του γιὰ νὰ σφραγίσῃ τὰ ἔγγραφα, γίνῃκε ἐπιμελητὴς τῆς βασιλείας—μὲ ἐξουσία ἀπεριόριστη. Πραγματικὰ ἔπειτα ἀπὸ λίγον καιρὸ ἡ Ρωξάνη γέννησε ἀγόρι, πού τοῦδωσαν τὸ ἀγαπημένο ὄνομα Ἀλέξανδρος. Ὁ Περδίκκας μόλις πῆρε τὴν ἐξουσία, μαίρασε τὸ κράτος τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου στοὺς πιὸ ἐπίσημους στρατηγοὺς του. Δὲν πέρασε ὅμως πολλὸς καιρὸς καὶ ἄρχισαν ἀναμεταξὺ τῶν διαδόχων τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου μακροὶ ἐμφύλιοι πόλεμοι, πού βάσταξαν 22 χρόνια! Καθένας ἀπὸ τοὺς στρατηγοὺς εἶχε τὴ φιλοδοξία νὰ γίνῃ κύριος ὄλου τοῦ κράτους—παραμερίζοντας τὸ μικρὸ γιὸ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου..... Στούς πολέμους αὐτοὺς ὅλη ἡ οἰκογένεια τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου—ὁ ἀδελφός του Ἀρριδαῖος, ἡ μητέρα του Ὀλυμπιάδα, ἡ γυναῖκα του Ρωξάνη, μαζὶ μὲ τὸν μικρὸ Ἀλέξανδρο—ὅλοι βρῆκαν τρομερὸ θάνατο !.....

2. Τὸ κράτος μοιράζεται σὲ τέσσερα βασίλεια. Στὸ τέλος, ὕστερα ἀπὸ μιὰ μεγάλη μάχη, πού ἔγινε κοντὰ στὴν Ἰψὸ τῆς Φρυγίας, τελείωσαν οἱ ἐμφύλιοι πόλεμοι, γιατί σκοτώθηκε ὁ Ἀντίοχος, ἕνας ἀπὸ τοὺς στρατηγοὺς τοῦ Ἀλεξάνδρου, πού εἶχε κατορθώσει νὰ γίνῃ κύριος στὶς περισσότερες χῶρες τοῦ κράτους. Τότε τὸ κράτος τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου μοιράστηκε σὲ τέσσερα βασίλεια, πού ἦταν ἀνεξάρτητα ἀναμεταξύ των, δηλαδή τὸ βασίλειο τῆς Μακεδονίας καὶ Ἑλλάδος, πού τὸ πῆρε ὁ Κάσσανδρος, τὸ βασίλειο τῆς Θράκης, πού τὸ πῆρε ὁ Λυσίμαχος, τὸ βασίλειο τῆς Συρίας, πού τὰ πῆρε ὁ Σέλευκος καὶ τὸ βασίλειο τῆς Αἰγύπτου, πού τὸ πῆρε ὁ Πτολεμαῖος. Μὰ καὶ πάλι ἡ εἰρήνη δὲ στεριώθηκε· γιατί οἱ διάδοχοι τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου καὶ οἱ ἀπόγονοί των ἐξακολούθησαν τὸν πόλεμο—έναν πόλεμο ἀδιάκοπο, πού ἔβλαψε πάρα πολὺ τὸ κράτος. Κατὰ καλὴ τύχη ὁμως, μὲ ἄλλους αὐτοὺς τοὺς πολέμους, τὸ μεγάλο ἔργο καὶ τὸ σχέδιο τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου—δηλαδή τὸ ἐξελληνίσμα τῆς Ἀσίας, οὔτε ἔπαιψε, οὔτε κόπηκε. Πολλές νέες πόλεις χτίστηκαν, βασίλεια νέα ἱδρύθηκαν καὶ βασιλεῖς καὶ ἄρχοντες ἐργάζονταν μὲ προθυμία καὶ φιλοτιμία νὰ μπάζουν στὰ κράτη τους καὶ νὰ διαδίδουν τὴν Ἑλληνικὴ γλῶσσα, τὴν Ἑλληνικὴ ἐκπαίδευση καὶ τὸν Ἑλληνικὸ πολιτισμό.....

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ζ΄.

Ἡ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΟΙ ΡΩΜΑΙΟΙ

34ο.

Ἡ Ἑλλάδα ὕστερα ἀπὸ τὸ Μεγάλο Ἀλέξανδρο
καὶ ἡ ἐμφάνιση τῆς Ρώμης.

1. Ἡ παλιὰ Ἑλλάδα. Οἱ Ἑλληνικὲς πόλεις ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ζητοῦσαν νὰ ἐλευθερωθοῦν ἀπὸ τὸν ζυγὸ τῶν Μακεδόνων· πάντα ζητοῦσαν τὴν ἀνεξαρτη-

Ἱστορικοὶ Χρόνοι Δ΄. 465.

6

σία τους. Γι' αὐτὸ μάλιστα ἔμαθαν τὸ θάνατο τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἐπαναστάτησαν. Μὰ πάλι οἱ Μακεδόνες κατώρθωσαν νὰ τίς νικήσουν καὶ νὰ τίς ὑποτάξουν. Τὴν ἐποχὴ αὐτὴ πού εἶχε ξεπέσει ἡ Σπάρτη, ἡ Ἀθήνα καὶ ἡ Θήβα, ἔγινε στὴν Ἑλλάδα ἕνας νεωτερισμὸς, πού θὰ μπορούσε νὰ σώσει τὴν Ἑλλάδα. Πολλὲς δηλαδὴ πόλεις ἐνώθησαν σὲ συμμαχία καὶ ἔτσι ἔκαμαν **σ υ μ π ο λ ι τ ε ί α**, ἕνα εἶδος ὁμοσπονδίας. Κάθε πόλη ἔστελνε τοὺς ἀντιπροσώπους της, πού σχημάτιζαν μιὰ κοινὴ βουλή—τὴ βουλή τῆς συμπολιτείας, ἐνῶ κάθε πόλη εἶχε ξεχωριστὴ διοίκηση τῆς κοινότητος, μὲ δικούς της ἄρχοντες καὶ δικούς της νόμους. Τὴν κυβέρνησις τῆς συμπολιτείας τὴν εἶχε ὁ στρατηγός, πού ἦταν ἀληθινὰ ὁ στρατηγὸς τοῦ κοινοῦ στρατοῦ τῆς συμπολιτείας. Ἄλλοι ἄρχοντες ἦταν ὁ γραμματεὺς, ὁ ἵππαρχος καὶ ὁ ταμίας. Οἱ συμπολιτεῖες ἦταν δύο, ἡ **Α ἰ τ ω λ ι κ ῆ** καὶ ἡ **Ἀ χ α ἰ κ ῆ**. Κατὰ κακὴ ὅμως τύχη, ἀντὶς νὰ ἐνωθοῦν—καὶ ἔτσι ἡ Ἑλλάδα θὰ ἀπατελοῦσε μιὰ δυνατὴ ὁμοσπονδία—ἐπολέμησε ἄγρια ἢ μιὰ τὴν ἄλλη. Στὰ 230 ἡ Σπάρτη ἀπόκτησε ἕνα λαμπρὸ βασιλεῖα, τὸν **Κ λ ε ο μ έ ν η**, πού ξανάφερε τοὺς παλιούς νόμους τοῦ Λυκούργου καὶ ἔκαμε πάλι τὴν πατρίδα του δυνατὴ καὶ σεβαστὴ. Μὰ θέλησε νὰ δώσῃ πάλι στὴ Σπάρτη τὴν ἡγεμονίαν σὲ ὅλη τὴν Πελοπόννησο· γι' αὐτὸ ἦλθε σὲ πόλεμο μὲ τὴν Ἀχαϊκὴν συμπολιτεία. Ἡ Ἀχαϊκὴ συμπολιτεία ζήτησε τότε τὴ βοήθειαν τῶν Μακεδόνων. Ἔτσι ὁ Κλεομένης νικήθηκε καὶ ἡ Σπάρτη ταπεινώθηκε γιὰ πάντα. Μὰ ἀπὸ τὴ νίκη αὐτὴ ἡ Ἀχαϊκὴ συμπολιτεία δὲν ὠφελήθηκε τίποτε· γιατί ἀπὸ τότε οἱ Μακεδόνες ἔγιναν κύριοι σὲ ὅλη τὴν Πελοπόννησο. Καὶ ὕστερα οἱ ἐμφύλιοι πόλεμοι ξακολούθησαν· ἡ Ἑλλάδα ἔγινε γι' αὐτὸ τόσο ἀδύνατη, πού ἔδωσε τὴν εὐκαιρίαν σὲ μιὰ ξένη δύναμη, νὰ ἀναμιχθῆ στὰ πράγματά της. Ἡ δύναμη αὐτὴ ἦταν οἱ **Ρ ω μ α ἰ ο ι**.

2. Τὸ **Ρ ω μ α ἰ κ ὸ κ ρ ά τ α ς**. Στὴ μέση σχεδὸν τῆς Ἰταλίας κατοικοῦσε ἕνας λαὸς συγγενὴς μὲ τοὺς Ἕλληνας, οἱ **Λ α τ ῖ ν ο ι**· ἡ χώρα τους ἔλε-

γόταν Λάτιο κι είχε πολλές πόλεις. Ἡ πιό δυνατή καὶ δυναστεία ἀπ' ὅλες αὐτές τις πόλεις ἔγινε ἡ Ρώμη, πού ἦταν κοντὰ στὸν Τίβερη ποταμὸ καὶ ὄχι πολὺ μακριὰ ἀπὸ τὴ θάλασσα. Ἡ Ρώμη χτίστηκε στὰ 753, πρὶν γεννηθῆ ὁ Χριστός, ἀπὸ τὸ Ρωμύλα, ἕναν ἀπόγονο—καθὼς ἔλεγαν τοῦ ξακουσμένου ἥρωα Αἰνεία, πού περιπλανήθηκε στὰ μέρη ἐκεῖνα, ἔπειτα ἀπὸ τὴν καταστροφή τῆς πατρίδας του Τροίας. Μὲ τὸν καιρὸ ἡ Ρώμη δυνάμωσε καὶ ἄρχισε τὸν πόλεμο μὲ τοὺς γύρω λαούς· ἔτσι κατῶρθωσε νὰ ὑποτάξῃ ὅλους τοὺς λαούς, πού ἦταν στὴ μέση Ἰταλία. Ἐπειτα ἀνοίξε ἡ ὄρεξή της περισσότερο καὶ ἔρριξε τὰ μάτια στὴν κἀτὼ Ἰταλία, πού ἦταν γεμάτη ἀπὸ πλούσιες Ἑλληνικὲς ἀποικίες. Στὴ χώρα αὐτὴ τόσο πολλὲς ἦταν οἱ Ἑλληνικὲς ἀποικίες, πού τὴν ἔλεγαν τότε Μεγάλη Ἑλλάδα. Μιὰ ἀπὸ τίς πιό πλούσιες καὶ πιό μεγάλες Ἑλληνικὲς ἀποικίες ἦταν καὶ ὁ Τάραντας· οἱ Ταραντῖνοι, ὅταν εἶδαν πὼς κινδύνευαν ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους, ζήτησαν βοήθεια ἀπὸ τὸν ἡρωϊκὸ βασιλεῖα τῆς Ἠπείρου Πύρρο. Στὴν ἀρχὴ οἱ Ρωμαῖοι νικήθηκαν ἀπὸ τὸν Πύρρο, μὰ στὸ τέλος μὲ τὴν ἐπιμονή τους τὸν νίκησαν καὶ τὸν ἀνάγκασαν νὰ γυρίσῃ πάλι στὴν πατρίδα του. Τότε οἱ Ρωμαῖοι ἔγιναν κύριοι ὅλης τῆς Ἰταλίας, ἴδρυσαν ἀποικίες, ἔχτισαν πόλεις, καὶ διόδοσαν παντοῦ τὴ γλῶσσα τους. Ὅταν γνωρίστηκαν μὲ τοὺς Ἕλληνας, ἔμαθαν πολλὰ πράγματα ἀπὸ αὐτοὺς κι ἄρχισαν νὰ καταγίνωνται κι αὐτοὶ στὰ γράμματα καὶ στίς τέχνες—ἄρχισαν νὰ πολιτίζονται. Μὰ οἱ πιό φοβεροὶ πόλεμοι, πού ἔκαμαν οἱ Ρωμαῖοι, ἦταν οἱ πόλεμοι μὲ τοὺς Καρχηδόνιους. Οἱ Καρχηδόνιοι εἶχαν ἕνα μεγάλο κράτος στὴν Ἀφρική καὶ ἦταν ἡ πιό μεγάλη ναυτικὴ δύναμη στὸν κόσμο τότε. Πολλὰ χρόνια οἱ Ρωμαῖοι πολέμησαν μ' αὐτούς· πολλὲς φορές νικήθηκαν, μὰ στὸ τέλος τοὺς νίκησαν καὶ τοὺς κατὰστρεψαν τελειωτικά. Τότε πιά τὸ κράτος τῆς Ρώμης ἔγινε τὸ πιό μεγάλο καὶ πιό δυνατὸ κράτος σὲ ὅλο τὸν κόσμο...

Ἡ Ἑλλάδα ὑποδουλώνεται στοὺς Ρωμαίους.

1. Οἱ πόλεμοι τῶν Ρωμαίων μετὰ τοὺς Μακεδόνες. Οἱ Ρωμαῖοι, ἀφοῦ ὑπόταξαν τοὺς Καρχηδονίους, κήρυξαν τὸν πόλεμο στὸ βασιλεῖα τῆς Μακεδονίας Φίλιππο· γιατί ὁ Φίλιππος εἶχε συμφωνήσει μετὰ τοὺς Καρχηδονίους νὰ πολεμήσουν μαζί τοὺς Ρωμαίους. Ὁ πόλεμος τῶν Ρωμαίων μετὰ τὸν Φίλιππο βάσταξε δυὸ χρόνια· στὸ τέλος οἱ Ρωμαῖοι στὶς Κυνόφυαλιές, κοντὰ στὰ Φάρσαλα τῆς Θεσσαλίας, νίκησαν τὸ Φίλιππο καὶ τὸν ἀνάγκασαν νὰ κάνῃ εἰρήνη μετὰ ὄρους βαριοὺς καὶ ἐξευτελιστικοὺς. Ἐπειτα οἱ Ρωμαῖοι πολέμησαν μετὰ τὸ βασιλεῖα τῆς Συρίας Ἀντίοχο καὶ τὸν νίκησαν καὶ αὐτόν. Ὄταν πέθανε ὁ Φίλιππος ἀνέβηκε στὸ θρόνο ὁ γιός του Περσέας, ποὺ μισοῦσε τοὺς Ρωμαίους, γιατί εἶχαν πολὺ ἐξευτελίσει τὸν πατέρα του· ἤθελε λοιπὸν νὰ τοὺς ἐκδικηθῇ. Ἄρχισε νὰ ἐτοιμάζεται κρυφὰ καὶ προσπαθοῦσε νὰ ἐνώσῃ ὅλες τὶς Ἑλληνικὰς πόλεις, γιὰ νὰ πολεμήσουν μαζί τοὺς Ρωμαίους. Οἱ Ρωμαῖοι ὅμως ἔμαθαν τὶς ἐτοιμασίαις τοῦ Περσέα καὶ χωρὶς νὰ χάσουν καιρὸ τοῦ κήρυξαν τὸν πόλεμο. Οἱ δύο στρατοὶ συναπαντήθηκαν κοντὰ στὴν Πύδνα, μιὰ πόλη τῆς Μακεδονίας· ἐκεῖ ἔγινε μιὰ μάχη μεγάλη, ποὺ οἱ Ρωμαῖοι νίκησαν τὸν Περσέα καὶ κατάστρεψαν ὅλο τὸ στρατό του. Ὁ Περσέας τότε ἔπεσε στὰ χέρια τῶν Ρωμαίων καὶ πέθανε στὴ φυλακὴ. Ἐπειτα οἱ Ρωμαῖοι ὑπόταξαν τὴ Μακεδονία τελειωτικὰ.

2. Οἱ Ρωμαῖοι ὑποτάζουν καὶ τὶς ἄλλες Ἑλληνικὰς πόλεις. Ἐπειτα ἀπὸ τὴ νίκη αὐτὴ οἱ Ρωμαῖοι φέρθηκαν μετὰ μεγάλη σκληρότητα καὶ ἀπανθρωπιὰ σὲ μιὰ ἄλλη Ἑλληνικὴ χώρα, τὴν Ἠπειρὸν· κατάστρεψαν 70 πόλεις καὶ πῆραν σκλάβους 150 χιλιάδες κατοίκους τῆς--χωρὶς νὰ τοὺς δώσουν καμμιὰ ἀφορμὴ οἱ δυστυχισμένοι Ἠπειρώτες..... Ἐπειτα πῆραν ἀπὸ τοὺς Ἀχαιοὺς 1000 πολῖτες, τοὺς πιὸ καλοὺς

καί σημαντικούς, καί τούς ἔφεραν γιά ὀμήρους στή Ρώμη. Μέσα σ' αὐτούς ἦταν καί ὁ μεγαλοπολίτης Π ο λ ὺ β ι ο ς, πού ἔγινε κατόπιν μέγας ἱστορικός. Ὑστερα ἀπό 17 χρόνια οἱ Ρωμαῖοι τούς ἔδωσαν τήν ἄδεια νά γυρίσουν στήν Ἑλλάδα, μὰ οἱ περισσότεροί ἀπ' αὐτούς εἶχαν πεθάνει στήν ξενιτειά. Μ' ὅλα αὐτά οἱ φιλονικίες ἀναμεταξύ τῶν Ἑλληνικῶν πόλεων δέν ἔπαυαν οὔτε ὁ κίνδυνος πού τούς ἀπειλοῦσε ὅλους, δέν τούς ξύπνησε καί δέν τούς ἔνωσε.... Οἱ Ἀχαιοὶ τρώγονται μέ τούς Σπαρτιαῖτες πού τώρα εἶχαν καταστήσει νά βοηθοῦν τὰ σχέδια τῶν Ρωμαίων. Δέν τράπηκαν μάλιστα νά προσκαλέσουν τούς Ρωμαίους νά πολεμήσουν τοὺς Ἀχαιοὺς. Ἔτσι οἱ Ρωμαῖοι νίκησαν τοὺς Ἀχαιοὺς καί τήν Κόρινθο, μιά ἀπό τίς πιό πλούσιες καί πιό σπουδαῖες Ἀχαιϊκές πόλεις, τήν κυρίευσε καί τήν κατάστρεψε ἕνας ἄγριος στρατηγός τῶν Ρωμαίων, ὁ Μ ὀ μ μ ι ο ς. Ὑστερα ἀπό αὐτό ὁ Μόμμιος κυρίευσε καί τίς ἄλλες Ἑλληνικές πόλεις καί τότε ἡ Ἑλλάδα ἔγινε σὺν 146 Ρωμαϊκή ἐπαρχία. Στὸ τέλος οἱ Ρωμαῖοι ὑπόταξαν καί ἄλλες γῆρες καί ἔτσι ἔγιναν κύριοι ὅλου τοῦ κόσμου—κοσμοκράτορες. Ἀργότερα οἱ Ρωμαῖοι ἄρχισαν νά σπουδάζουν καί νά μορφώνονται μέ Ἑλληνικά γράμματα καί γι' αὐτὸ ἀγαποῦσαν τώρα τοὺς Ἑλληνας καί εὐεργέτησαν πολὺ τήν Ἑλλάδα—μέ δημόσια ἔργα, ὕδραγωγεῖα, ναοὺς καί ἄλλα. Μὰ τελευταῖα ἄρχισαν στή Ρώμη ἐμφύλιες ταραχές καί πόλεμοι· τότε τὸ πολίτευμα ἀπὸ δημοκρατικὸ ἔγινε μ ο ν α ρ χ ι κ ὸ καί οἱ ἄρχοντες τῶν Ρωμαίων πῆραν τὸ ὄνομα α ὕ τ ο κ ρ ἄ τ ο ρ ε ς. Πρῶτος αὐτοκράτορας ἔγινε ὁ Ὀκταβιανὸς Α ὕ γ ο υ σ τ ο ς, πού στήν ἐποχὴ του γεννήθηκε καί ὁ Ἰησοῦς Χριστός.....

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΚΟΣ ΠΙΝΑΚΑΣ

	π. Χ.
Μετανάστευση τῶν Δωριέων	1200—1100
Δεύτερος Ἑλληνικὸς ἀποικισμὸς	750
Ὁ Λυκοῦργος βάνει νόμους στὴ Σπάρτη	850
Πρῶτος Μεσσηνιακὸς πόλεμος	750
Δεύτερος Μεσσηνιακὸς πόλεμος	650
Ὁ Σόλωνας βάνει νόμους στὴν Ἀθήνα	594
Ἡ τυραννία στὴν Ἀθήνα	650—510
Ἰωνικὴ ἐπανάσταση	500—494
Ἡ μάχη τοῦ Μαραθῶνα	490
Ἡ μάχη τῶν Θερμοπυλῶν	480
Ἡ ναυμαχία τῆς Σαλαμίνος	480
Ἡ μάχη τῶν Πλαταιῶν	479
Νίκες τοῦ Κίμωνα στὸν Εὐρυμέδοντα	465
Ὁ Περικλῆς	449
Πελοποννησιακὸς πόλεμος	431—404
Ὁ Θρασύβουλος ἐλευθερώνει τὴν Ἀθήνα	403
Ἐκστρατεία Κύρου	401
Θάνατος τοῦ Σωκράτη	399
Ἐκστρατεία τοῦ Ἀγησιλάου στὴν Ἀσία	396
Εἰρήνη τοῦ Ἀνταλκίδα	386
Ὁ Φοιβίδας παίρνει τὴ Θήβα	383
Ὁ Πελοπίδας ἐλευθερώνει τὴ Θήβα	379
Ἡ μάχη τῶν Λεύκτρων	371
Ἡ μάχη τῆς Μαντινείας	362
Ὁ Φίλιππος βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας	359
Ἡ μάχη στὴ Χαϊρώνεια	338
Θάνατος τοῦ Φιλίππου.—Ὁ Ἀλέξανδρος βασιλεὺς	336
Νίκη τοῦ Ἀλεξάνδρου στὸ Γρανικὸ ποταμὸ	334
Νίκη τοῦ Ἀλεξάνδρου στὴν Ἴσσο	333
Θάνατος τοῦ Ἀλεξάνδρου	323
Αἰτωλικὴ καὶ Ἀχαϊκὴ συμπολιτεία	280
Ὁ Πύρρος στὴν Ἰταλία	280
Πόλεμος τῶν Ρωμαίων μὲ τὸ Φίλιππο	200—189
Πόλεμος τῶν Ρωμαίων μὲ τὸν Περσέα	171—168
Ἡ Ἑλλάδα ὑποτάσσεται στοὺς Ρωμαίους	146

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1ο Το Ἑλληνικὸ ἔθνος	3
----------------------------	---

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄.

Η ΕΛΛΑΔΑ ΠΡΙΝ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΠΕΡΣΙΚΟΥΣ ΠΟΛΕΜΟΥΣ

2ο. Οἱ μεταναστεύσεις	4
3ον Ἑλληνικὲς ἀποικίες	6
4ο. Ἡ ἐθνικὴ ἔνωση τῶν Ἑλλήνων	8
5ον Ποιὰ ἄλλα μέσα συνέδεαν τοὺς Ἕλληνας	10
6ο Σπάρτη καὶ Λυκούργος	13
7ο Νόμοι τοῦ Λυκούργου	15
8ο Ἀνατροφή τῶν παιδιῶν—Ξενιτεμὸς τοῦ Λυκούργου ...	17
9ο Κατακτητικοὶ πόλεμοι τῆς Σπάρτης	20
10ο Ἀθήνα καὶ τὸ πολίτευμά της	22
11ο Νόμοι τοῦ Σόλωνα	25
12ο Ἡ τυραννία στὴν Ἀθήνα	27

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄.

Η ΕΛΛΑΔΑ ΣΤΟΥΣ ΠΕΡΣΙΚΟΥΣ ΠΟΛΕΜΟΥΣ

13οι Οἱ πρῶτοι ἀγῶνες τῶν Ἑλλήνων μὲ τοὺς Πέρσες	30
14ο Τὰ κατόπιν ἀπὸ τῆ μάχη τοῦ Μαραθῶνα	35
15ο Ἐκστρατεία τοῦ Ξέρξη στὴν Ἑλλάδα	37
16ο Ἡ ναυμαχία τῆς Σαλαμίνας	40
17ο Οἱ τελευταῖοι ἀγῶνες τῶν Ἑλλήνων μὲ τοὺς Πέρσες	44

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ΄.

ΗΓΕΜΟΝΙΑ ΤΩΝ ΑΘΗΝΑΙΩΝ

18ο Τὸ περιτείχισμα τῆς Ἀθήνας—Θεμιστοκλῆς—Ἀριστείδης	45
19ο Ὁ Κίμωνας	48
20δ Ὁ Περικλῆς	50
21ο Ἡ Ἀθήνα στὴν ἐποχὴ τοῦ Περικλῆ	52

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ'.

ΗΓΕΜΟΝΙΑ ΤΩΝ ΣΠΑΡΤΙΑΤΩΝ

22ο Πελοποννησιακός πόλεμος	56
23ο Οί τριάντα τύραννοι	58
24ο Οί Σπαρτιάτες ηγέμονες τῶν Ἑλλήνων	60
25ο Ὁ Σωκράτης	61
26ο Πόλεμος τῶν Σπαρτιατῶν μὲ τοὺς Πέρσες	64

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε'.

ΗΓΕΜΟΝΙΑ ΤΩΝ ΘΗΒΑΙΩΝ

27ο Σπαρτιάτες καὶ Θηβαῖοι	66
28ο Ἡγεμονία τῶν Θηβαίων	68

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΣΤ'.

ΗΓΕΜΟΝΙΑ ΤΩΝ ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ

29ο Ἡ Μακεδονία καὶ ὁ Φίλιππος	70
30ο Ὁ Φίλιππος ἀρχηγὸς τῶν Ἑλλήνων	71
31ο Ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος	73
32ο Νίκες καὶ κατακτήσεις τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου	76
33ο Οἱ διάδοχοι τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου	80

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ζ'.

Ἡ Ἑλλάδα καὶ οἱ Ῥωμαῖοι

34ο Ἡ Ἑλλάδα ὕστερ' ἀπὸ τὸ Μεγ. Ἀλέξανδρο καὶ ἡ ἐμφάνιση τῆς Ῥώμης	82
35ο Ἡ Ἑλλάδα ὑποτάσσεται στοὺς Ῥωμαίους	84

ΕΠΙΣΤΗΜΟΛΟΓΙΑ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΛΟΓΙΑ

ΠΡΟΤ. ΚΩΣΤΑΣ ΤΩΝ ΔΗΜΟΤΩΝ ΤΑΧΙΔΙΩΝ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΛΟΓΙΑ
ΕΠΙΣΤΗΜΟΛΟΓΙΑ
ΕΠΙΣΤΗΜΟΛΟΓΙΑ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΛΟΓΙΑ
ΕΠΙΣΤΗΜΟΛΟΓΙΑ
ΕΠΙΣΤΗΜΟΛΟΓΙΑ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΛΟΓΙΑ
ΕΠΙΣΤΗΜΟΛΟΓΙΑ
ΕΠΙΣΤΗΜΟΛΟΓΙΑ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΛΟΓΙΑ
ΕΠΙΣΤΗΜΟΛΟΓΙΑ
ΕΠΙΣΤΗΜΟΛΟΓΙΑ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΛΟΓΙΑ
ΕΠΙΣΤΗΜΟΛΟΓΙΑ
ΕΠΙΣΤΗΜΟΛΟΓΙΑ

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΥ Α.Ε.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ - ΟΔΟΣ ΑΛΘΑΙΑΣ 4

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ

ΠΡΟΣ ΧΡΗΣΙΝ ΤΩΝ ΔΗΜΟΤΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ

Νικολ. Γκινοπούλου

Ἡρωϊκοὶ Χρόνοι τῶν Ἀρχαίων Ἑλλήνων Γ' τάξ.	10.—
Ἱστορικοὶ Χρόνοι τῶν Ἀρχαίων Ἑλλήνων Δ' τάξ.	10.—
Ἱστορία τῆς Ἑλ. Αυτοκρατορίας (ἐγκεκριμένη) Ε' τάξ.	12.30
Ἱστορία τοῦ Νέου Ἑλληνισμοῦ ΣΤ' τάξ.	13.20

Φ. Φωτοπούλου

Ἱστορία Ἀρχαίας Ἑλλάδας τεῦχος πρῶτο Γ' τάξ.6.50
Ἱστορία Ἀρχαίας Ἑλλάδας » δεύτερο Δ' τάξ.6.50
Βυζαντινὴ Ἱστορία Ε' τάξ.6.50
Ἱστορία τῆς Νεωτέρας Ἑλλάδος ΣΤ' τάξ.6.50

Π. Παναγοπούλου

Ἡρωϊκοὶ Χρόνοι.....	8.50
Ἱστορικοὶ Χρόνοι.....	8.50
Βυζαντινὴ Ἱστορία.....	8.50
Ἱστορία Νεωτέρας Ἑλλάδος.....	8.50

Ἐπ. Γ. Παπαμιχαήλ Νώντα Ἐλατου

Θεοὶ καὶ Ἥρωες Α' τεῦχος (Δευκαλίωνας-Ἡρακλῆς) ..	10.—
Θεοὶ καὶ Ἥρωες Β' τεῦχος (Ἀργοναῦτες-Θησέας) ..	10.—
Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ Δ' δημοτ.....	10.—

Ἱστορικά Ἀναγνώσματα

Ἡ Πατρίδα μας στὰ Παλιὰ Χρόνια.....	10.—
Βυζαντινὲς Ἱστορίες (ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ἔργου τοῦ Καρ. Ντὴλ ὑπὸ <i>Πρεβελάκη</i>).....	Ἰπὸ ἐκτύπωσιν.